Ajuntament de Torroella de Montgrí

Generalitat de Catalunya Departament de Cultura

Diputació de Girona

AMICS DELS GEGANTS I CAPGROSSOS DE TORROELLA

Museu de la Mediterrània can Quintana

MONTGRÍ. Una història de gegants

MONTGRÍ

una història de gegants

Xavier Cordomí

Història de la imatgeria festiva de Torroella de Montgrí

Xavier Cordomí

MONTGRÍ
una història de gegants

Història de la imatgeria festiva de Torroella de Montgrí

Autor
Xavier Cordomí

Equip de recerca
Montserrat Castells, **Xavier Cordomí**,
Marc A. Muñoz de Bustillo i **Daniel Subirà**

Coordinació
Gerard Cruset Galceran

Imatge de coberta
Foto Imatge Fidel

Disseny i compaginació
Fons Gràfic

Il·lustracions
Marta Montañá i **Jordi Fenosa**

Impressió
Gràfiques Agustí

Dipòsit legal GI-878-2021
ISBN: 978-84-614-6850-8

© de l'edició: Museu de la Mediterrània
© del text: Xavier Cordomí
© de les imatges: els respectius autors o fons de procedència

can Quintana Museu de la Mediterrània

Amics dels Gegants i Capgrossos de Torroella

Amb el suport de:

Ajuntament de Torroella de Montgrí

Generalitat de Catalunya Departament de Cultura

Diputació de Girona

Índex

Presentacions 7
Pròleg de l'autor 11
Segle XVII 15
Segle XVIII 35
Segle XIX 45
Segle XX. Anys 1901-1938 55
Segle XX. Anys 1939-1979 67
Segle XX. Anys 1980-2000 81
Segle XXI. Anys 2001-2019 89
Oleguer Junyent i Sans i «els gegants» 98
La línia del temps
"Notícies de Torroella i dels seus gegants" 101
La Colla. Sortides, convidats i portadors 109
Bibliografia 114
Arxius i fons de les imatges 115

El Castell de Montgrí.
Foto Imatge Fidel.

Torroella de Montgrí és un poble que té uns símbols molt característics, singulars i que l'identifiquen d'una forma molt profunda. El castell del Montgrí, el riu Ter, l'església gòtica de Sant Genís, el massís del Montgrí... Tots són símbols que els torroellencs portem molt a dins, però n'hi ha dos que ens té el cor robat, el Gegant i la Gegantessa.

Els gegants són un patrimoni únic del municipi. En ells es combina el fet de ser un patrimoni material amb les seves estructures, busts i vestits, i ser un patrimoni immaterial amb els seus balls, músiques i tota la tradició que representen. El resultat d'aquesta suma és que ens trobem davant d'un patrimoni viu, que va evolucionant i que s'adapta al nostre dia a dia.

Els gegants formen part de la nostra vida. No podem concebre les nostres festes, els dies més assenyalats de l'any sense la seva presència. Ells són símbol de la Festa Major de Sant Genís, de la Fira de Sant Andreu i d'actes solemnes i importants. El seu ball, la seva música i tot el seguici d'imatgeria festiva ens desperta, a grans i a petits, una eufòria indispensable per viure una festa completa.

I aquesta vida que desprenen ho fan gràcies a la colla gegantera que hi ha al darrere. Gràcies a ells els gegants surten a plaça, ballen per carrers i viles i es mantenen al llarg de l'any amb gent que vetlla per ells. La vitalitat, la tenacitat i el treball de l'Associació d'Amics dels Gegants i Capgrossos de Torroella de Montgrí és incommensurable, com demostra el fet que fossin mereixedors de la Medalla del Montgrí el 2019.

Els gegants representen les nostres tradicions més vives i arrelades. Són símbol d'identitat del poble i un referent intergeneracional de la comunitat.

Els últims anys, i sabent la importància i la necessitat de fer-ho, des de l'Ajuntament de Torroella de Montgrí s'ha anat realitzant un treball constant i en diferents àmbits al voltant de la imatgeria festiva del nostre poble. Un treball conjunt amb l'Associació d'Amics dels Gegants i Capgrossos de Torroella de Montgrí.

Si fem un petit repàs a diferents fites i treballs assolits, podem veure com l'aposta per aquest patrimoni és constant i persistent. Es va donar suport en la recuperació del Drac el 2013 i de l'Àliga el 2017, dues figures que havien desaparegut i que donen una personalitat molt pròpia a tot el seguici. El 2019 es va tirar endavant l'exposició "Montgrí. Una terra de gegants", una exposició fruit d'una recerca extensa i exhaustiva que ens va il·luminar sobre la història de la nostra imatgeria festiva. El mateix any, i gràcies als pressupostos participatius, es va bastir la Sala de les Bèsties i els Gegants ubicada al Museu de la Mediterrània. Un casa digna per als gegants i tot el seu seguici, i que s'ha convertit en un espai de divulgació i punt de visita obligada per a grans i petits. I el 2020 es van fer uns treballs de restauració professionals als gegants antics, la qual cosa ens ha portat a poder salvaguardar un patrimoni excepcional de prop de tres segles d'història.

Ara, i recollint l'ingent treball de recerca realitzat per a l'exposició del 2019, veu la llum aquest llibre. Felicitem el seu autor, en Xavier Cordomí, i a tot l'equip de recerca format pel mateix autor i per Montserrat Castells, Marc A. Muñoz de Bustillo i Daniel Subirà, per la gran tasca que han fet. I sobretot els volem felicitar i agrair la gran estima que tenen pels gegants de Torroella de Montgrí, la seva implicació en la vida associativa dels gegants i la seva força per tirar endavant molts projectes al seu voltant. Gràcies a ells podem dir que tenim una de les històries més ben documentades dels nostres gegants.

Jordi Colomí Massanas
Alcalde de Torroella de Montgrí

Natàlia Navarro Sastre
Presidenta de l'OA Can Quintana - Museu de la Mediterrània

Ballada final de la cercavila de Sant Genís 2017. Foto Imatge Fidel.

El 5 de gener del 2019, l'entitat Amics dels Gegants i Capgrossos de Torroella de Montgrí va complir deu anys d'existència i de treball pel manteniment de la llarga tradició gegantera de la nostra vila que, almenys, es remunta a l'any 1608. Aquest llibre que ara teniu entre les mans és el nostre regal d'aniversari, un regal per a tots vosaltres.

Des de sempre, els geganters havíem trobat a faltar un estudi rigorós sobre la més «noble i immemorial família torroellenca»: el gegant, la gegantessa i la resta de la imatgeria festiva —gegantons, capgrossos i bestiari. Fins fa ben poc, malgrat la seva presència ininterrompuda des del segle XVII en els esdeveniments històrics i culturals de Torroella de Montgrí, els nostres gegants eren pràcticament uns desconeguts.

Aquesta publicació, *Montgrí. Una història de gegants,* és la lògica conseqüència de l'intens treball de recerca dut a terme per a l'exposició del mateix nom que, inaugurada per les Festes de Sant Genís del 2019, es va poder visitar al Museu de la Mediterrània-Can Quintana fins a les Festes de Sant Genís del 2020.

Durant l'exhaustiu treball de recerca fet per a l'exposició i per a aquest llibre, s'ha investigat curosament en diversos arxius de Torroella de Montgrí i, entre d'altres poblacions, de Girona i Barcelona. A partir d'aquesta feina s'han desfet errades i s'han descobert dades noves força interessants, com ara que els gegants vells que romanen exposats al Museu de la Mediterrània -Can Quintana són els mateixos que van ser construïts l'any 1758. D'aquesta manera, podem considerar que els nostres gegants són uns dels més antics de Catalunya dels quals encara es conserven les figures originals.

I cal felicitar-nos pel fet que després de moltes demandes, el 2020 es varen restaurar les figures originals datades del 1758, les quals es trobaven en un estat de conservació delicat. Ara, després de passar per les mans de restauradores professionals, amb un treball sensible i acurat, es pot garantir la salvaguarda d'aquest valuós patrimoni torroellenc. Unes figures d'innegable valor històric i artístic, viu testimoni d'un passat fort, i que podem llegar en les millors condicions a les generacions futures.

Per altra part, aquesta publicació, així com l'exposició permanent de la imatgeria festiva torroellenca —gegants, gegantons, capgrossos i bestiari—, de ben segur que també poden ser una bona eina de treball i de coneixement per a grans i petits i, indiscutiblement, un magnífic punt de partida per als futurs geganters i geganteres. «Nosaltres anirem passant, però aquest treball i els gegants quedaran per a futures generacions».

Només em resta agrair a totes les persones que amb implicació i dedicació han fet possible aquest projecte. Primer de tot, als geganters i les geganteres que al llarg d'aquests 413 anys han donat vida al Gegant i a la Gegantessa. A les companyes i als companys, amigues i amics, que d'una manera altruista hi han dedicat el seu esforç, i molt especialment a en Dani Subirà, company incansable amb qui hem compartit aquesta aventura. També, al comissari de l'exposició i autor d'aquest llibre, als creadors del conte i de les il·lustracions, a tots els professionals que hi han intervingut, al Museu de la Mediterrània i a l'Ajuntament de Torroella de Montgrí, a totes i a tots, gràcies per la vostra aportació. Però, sobretot, moltes gràcies als autèntics dipositaris d'aquest patrimoni: les torroellenques i els torroellencs.

Salut!

Marc A. Muñoz De Bustillo
President dels Amics dels Gegants i Capgrossos de Torroella de Montgrí (2009 - 2021)

Pròleg

Sou a punt d'introduir-vos en una llarga i apassionant història: la història de la imatgeria festiva de Torroella de Montgrí. Una història que no és cap altra que una part important de la pròpia història dels torroellencs i les torroellenques dels darrers quatre-cents anys: la imatgeria de la festa.

La imatgeria festiva és el conjunt de figures de desfilada o d'entremès, amb forma humana o d'animal més o menys fantàstica, amb simbologia diversa i determinada segons el personatge o la bèstia que representa i amb un rol ben definit en la festa. Els gegants i les bèsties festives, com a símbols, com a patrimoni, poden arribar a esdevenir elements cohesionadors amb els quals s'identifica el poble, la vila.

Des que ens reconeixem com a éssers socials i culturals, els homes i les dones hem expressat els sentiments i les emocions, les temences i els anhels, les relacions amb la natura i amb el sobrenatural, el que ens és conegut i el que desconeixem, i ho hem fet amb la recreació de les imatges que ens són més properes. D'aquesta manera, les representacions de persones i d'animals, imaginats o reals, han estat presentades en formes diverses com a símbols dels sentiments i de les conviccions humanes en totes les cultures que han bastit el nostre llegat de celebracions i de litúrgies i el nostre imaginari col·lectiu.

Les tradicions simbòliques paganes van ser reinterpretades a conveniència per l'Església i quan, al segle XIII, s'institueix la festivitat del Corpus Christi, i amb l'expansió de la seva processó (segle XIV) per tot Europa —com a eina de divulgació litúrgica, didàctica i lúdica alhora—, les diverses escenificacions d'episodis bíblics i descripcions hagiològiques, conegudes com a «entremesos», incorporen diferents elements escènics, com ara les figures de personatges fabulosos —gegantins o contrafets— i de bèsties fantàstiques i exòtiques difícilment representables amb éssers vius.

A Torroella de Montgrí tot comença quan a l'inici del segle XVII, o potser abans, la vila ja gaudeix d'un gegant i d'un drac. Aquest parell d'elements, que dotaran les celebracions i les solemnitats torroellenques de l'aspecte més popular i modern d'una festa fins aleshores excessivament fosca, apareixen en el moment i a la manera del que ja era corrent en altres poblacions més grans —com ara Girona i, sobretot, Barcelona— en les quals Torroella, com a pròspera vila reial amb un gran creixement econòmic, social i cultural, s'emmirallava.

El Gegant i el Drac, i poc més tard la Gegantessa i l'Àliga, naixien a Torroella de Montgrí quan els entremesos, per influència de la Contrareforma, ja havien perdut la funció proselitista original i les figures festives adquirien vida i funció pròpies sense cap més intenció que la mateixa festa, cosa que preludiava el que, poc després, seria la festa barroca que arribarà fins als nostres dies transformada en festa popular.

El Gegant i la Gegantessa, durant quatre-cents anys, han estat presents a la vila i en l'imaginari col·lectiu torroellenc; estimats, admirats i, a vegades, un mica oblidats. Avui Torroella de Montgrí gaudeix d'un ric patrimoni amb la seva esplèndida imatgeria festiva i en aquesta es reconeix i és reconeguda.

Aquesta és la història de les figures de festa de la vila, del Gegant i de la Gegantessa, dels capgrossos i de les bèsties, però, sobretot, aquesta és la història dels portadors i dels balladors, que, des de l'interior de les figures inanimades, els donen vida i ànima, dels músics imprescindibles, dels professionals que han bastit el seu ofici al voltant de la festa: fusters, pintors, perruquers, escultors, modistes..., i de totes i tots els festers de la vila, que surten de la quotidianitat i viuen la festa com el moment excepcional més íntim i, alhora, col·lectiu.

Xavier Cordomí

Segle XVII

Pedra del pou del carrer de Mar
(antic Portal de Mar).
Foto Imatge Fidel.

Des del segle XIII, amb la concessió de les cartes de població pel rei Jaume I a Bernat de Santaeugènia, o de Santa Eugènia, senyor de Torroella, i l'estreta relació de Dalmau VI de Rocabertí amb el rei Pere II, qui reconeix Torroella com a «Vila Reial», Torroella de Montgrí té una estreta vinculació amb la Cort i uns lligams importants amb la ciutat de Barcelona. Aquesta condició atorgava a la vila tot un seguit de privilegis que n'afavorien l'economia, la societat i la cultura.

L'organització política de Torroella de Montgrí, amb la Universitat del comú com a màxim exponent, s'assimilava a la del Consell de Cent barceloní en una mena de «consell dels trenta... o dels vuit» que incorporava vilatans honrats amb el càrrec de cònsols. Aquesta constitució beneficiava la independència i el bon funcionament de la vila i era molt present en els usos i costums de la població, usos i costums extraordinaris per a una població no gaire gran però molt ben situada políticament i geogràficament.

***Mongrí*. 1662. Sebastien de Pontault de Beaulieu. Col·lecció Fundació Mascort.**

A la fi del segle XVI Torroella de Montgrí sortia d'un llarg període de decadència i de conflictes —entre d'altres, les incursions pirates que van obligar a fortificar els masos i a omplir la plana del Baix Ter de torres de guaita— i iniciava una nova renaixença econòmica i cultural. El nucli antic de la vila s'omplia de palaus i de cases nobles, i la societat experimentava una creixent vitalitat que es veia reflectida, fins i tot, en les celebracions i les solemnitats litúrgiques del calendari torroellenc.

Tal com passava en moltes poblacions del país i d'arreu d'Europa, a Torroella de Montgrí la festa del Corpus Christi, amb la celebració de la seva processó i de la seva capvuitada, era el moment més important de l'any i en què tots els estaments de la societat torroellenca lluïen les millors gales.

Torroella de Montgrí potent vila reial

Des del segle XIV ciutats com Girona o Barcelona bastien les processons amb un seguit de representacions de la història sagrada i de vides de sants —com a eina eficaç de divulgació litúrgica, didàctica i lúdica alhora— que, pel seu component teatral, van ser conegudes com a entremesos.

Les escenificacions dels entremesos per a reproduir episodis amb personatges fabulosos —gegantins o contrafets— o amb bèsties fantàstiques i exòtiques, difícilment representables amb éssers vius, incorporaven diferents elements escenogràfics que, a manera de senzilla tramoia i al costat de músics i joglars, acabarien sent el principal atractiu perquè el poble acudís a la celebració i, alhora, la clau de l'èxit de la festa.

Torroella de Montgrí, com a potent vila reial i emmirallada en els usos i costums de la ciutat de Barcelona, celebra unes lluïdes processons de Corpus amb els cònsols de la vila, el macer, els símbols basilicals, els frares i els beneficiats eclesiàstics, el cor i la capella de música, i una important quantitat de músics, cantors i joglars. No hi ha, però, coneixement de la participació d'entremesos en les celebracions anteriors al segle XVII.

El 1608 Torroella ja disposava, almenys, d'un gegant i d'un drac

És el 1608 quan, segons trobem en una anotació al llibre de visites pastorals del bisbe Francisco Arévalo de Çuaço dels anys 1608 i 1609, i conservat a l'Arxiu Diocesà de Girona, Torroella ja disposava, almenys, d'un gegant i d'un drac.

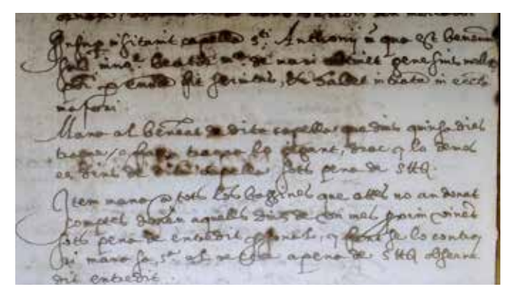

[...] Mano al beneficiat de dita capella que dins quinsa dies trague o faisa trauga lo gigant, drac y lo demes de dins de dita capella sost pena de 5 LL S [...].

[...] faisa trauga lo gigant, drac y lo demes [...].

El bisbe de Girona, Francisco Arévalo de Çuaço (o Zuazo, o Suazo), estava fent una visita pastoral a Torroella de Montgrí quan a la capella de Sant Antoni —propietat de la Universitat de la vila— trobà el Gegant i el Drac (i altres elements), i manà al beneficiat de la capella que fes treure aquelles andròmines del recinte en el termini màxim de quinze dies, ja que ho trobava indecorós, sota pena de cinc lliures en cas d'incompliment, una multa prou important per l'època.

Per la normalitat amb què es parla del Gegant i del Drac en el document, i atès que són dipositats en una estança municipal, cal suposar que de ben segur aquestes figures ja feia temps que participaven i ballaven en el Corpus torroellenc. D'altra banda, com que trobem les figures soles i, tal com veurem més endavant, sense ser integrades a cap entremès, hem de considerar que apareixen a Torroella quan la Contrareforma i els nous models litúrgics i festius ja eren plenament consolidats, de manera que el Gegant i el Drac torroellencs seguien els models barceloní i gironí.

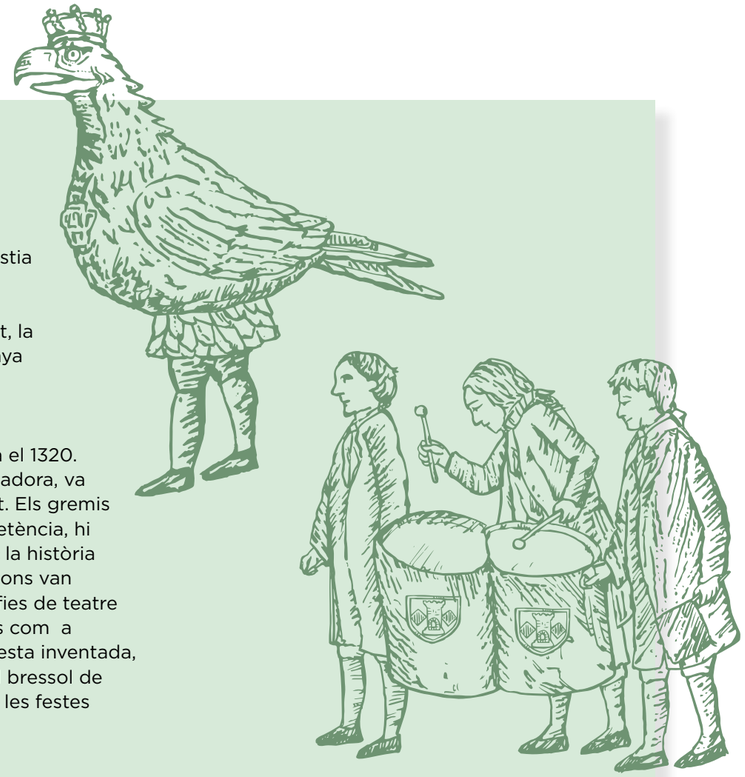

Corpus. El calendari litúrgic situa la celebració del Corpus Christi el dijous següent de l'octava de Pentecosta. La festivitat va ser instituïda l'any 1262 pel papa Urbà IV com a exaltació de l'eucaristia i veneració pública del cos de Crist. Una butlla del papa Joan XXII de 1316 va propiciar l'expansió de la festa i, sobretot, la seva processó arreu d'Europa. A Catalunya la processó es va implantar ràpidament, sobretot a les ciutats més grans.

A Barcelona la processó ja era celebrada el 1320. La processó, a part de la funció adoctrinadora, va esdevenir el gran aparador de la societat. Els gremis i altres estaments, per a lluïment i competència, hi participaven creant quadres escènics de la història sagrada. Aquestes senzilles representacions van evolucionar cap a complexes escenografies de teatre itinerant que ben aviat serien conegudes com a «entremesos». La festa de Corpus, una festa inventada, moderna i eminentment teatral, va ser el bressol de moltes de les manifestacions festives de les festes majors actuals.

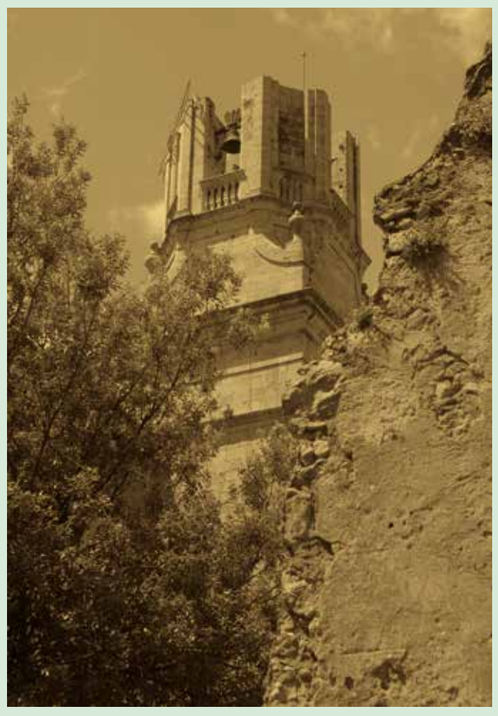

El campanar de l'església parroquial de Sant Genís.
Foto Imatge Fidel.

A Torroella de Montgrí la celebració de Corpus i de la seva capvuitada, molt abans de la celebració del patró sant Genís, era la festa més important de la vila. Es compraven una gran quantitat de ciris i els carrers —i molt especialment la plaça de la Vila— eren regats i escombrats, es guarnien i es perfumaven amb plantes i ginesta, i eren enllumenats amb atxes. Es compraven ventalls per als cònsols i els seus convidats, i es confeccionaven dolços de bescuit com a menja. El seguici era rigorosament endreçat. Josep Vert i Planas, a la Revista de Girona (núm. 156, gener-febrer 1993), descriu el que podia ser un seguici de la celebració torroellenca:

> *Els cònsols primers vesteixen gramalles de domàs, insígnies de plata; el macer amb la maça de plata; amb les armes de la vila no deixa mai sols els cònsols en cap quan van de gestió oficial. Les funcions de l'església, cor, capella de música i els dignataris eclesiàstics, i els del monestir dels frares agustins, en tots els actes protocol·laris, segueixen un ordre a manera d'una petita catedral. En aquell temps l'església tenia trenta beneficiats.*

[...] per fer ballar lo gegant y gegantessa [...] [...] ayguacuit carmini y amido per la aliga [...].

El Gegant té una companya: la Gegantessa

No és fins vint anys més tard que, segons trobem anotat en els comptes del clavari Pere Mourí, amb data 29 de juny de 1628, el Gegant té una companya: la Gegantessa, i que ambdós ballen acompanyats pel so d'un tamborinaire i de tabals i pifres per la festa de Corpus.

> *Compte del que he gastat per lo dia de Corpus [...] item per fer ballar lo gegant y gegantessa 16 sous [...]. Item per lo tabal y pifre 4 sous [...] item per lo tamborinaire 7 sous [...] item per lo llit dels musichs 4 sous [...] la dispesa dels musichs 2 lliures 8 sous [...].*

Això és descrit i el cost, anotat amb tanta normalitat que podem sospitar que el fet és ben corrent en els usos i costums de la vila. També sabem pel document que els músics eren llogats i procedien d'altres poblacions, ja que calia acollir-los i fer-los «llit i dispesa».

Els músics dels gegants i altres músics que participen en la processó són identificats en tota mena d'anotacions posteriors i durant tot el segle XVII. L'any 1637, en els comptes de clavaria de Joan Quintana, trobem dos albarans que parlen només del Gegant i diuen:

> *Item al tamborinaire y al qui ballan lo gegant. [...] item per aver sonat lo dia de corpus [...].*

La primera àliga torroellenca

El 1638, en els comptes del clavari Antoni Molló, trobem un rebut intrigant de Montserrat Sagàs, fuster de la vila, que parla de la despesa de material per a restaurar o embellir una àliga per al dia de Corpus:

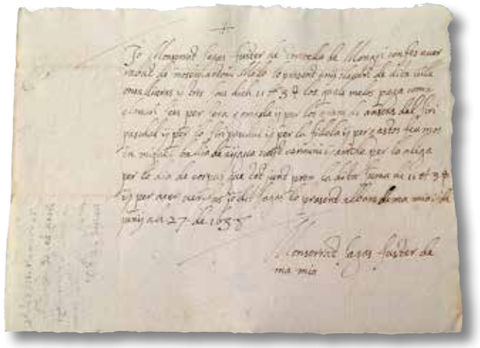

> *Jo Monserrat Sagas fuster de Torroella de Mongrí confes aver rabut de mosen Antoni Mollo lo present any clavari de dita vila onsa lliures y tres sous dich 11 LL 3 S [...] y per gastos feu mosen Miquel Ballia de ayguacuit carmini y amido per la aliga per lo dia de corpus que tot junt pren la dita suma de 11 LL 3 S per aser ver fas jo dit Sagas lo prasent albara de ma mia y de juny als 27 de 1638.*

El document és intrigant perquè, si bé és cert que parla de l'Àliga —que ja existeix— durant el Corpus, de moment —fins a la recreació estrenada l'any 2017—, no trobem cap més referència a una possible àliga processional de la vila de Torroella. No seria gens estrany, però, que Torroella, com a vila reial durant aquella època, tal com passava en moltes altres poblacions de pes polític i demogràfic semblant, decidís de fer construir una figura tan simbòlica i representativa del poder municipal i la incorporés al seu seguici barroc.

L'Àliga. De tot el bestiari festiu, la figura de l'Àliga és l'element arquetípic de la significació més transcendental de la festa. En les simbologies dels bestiaris medievals l'Àliga representa la justícia, la noblesa i el poder diví. En la cultura cristiana és la representació de la justícia celestial i s'assimila a Jesucrist; l'Àliga també és la representació iconogràfica de l'evangelista sant Joan. Almenys des del segle XIV reconeixem l'Àliga com a figura altament simbòlica o bé com a part de l'escenografia de diversos entremesos, com les de Barcelona el 1399, de Girona el 1513 o de Tarragona el 1531. Des de 1600, amb la transformació dels entremesos, tenim referència d'àligues representatives com ara les de Vilafranca el 1600, d'Olot, de Vic i de Mataró el 1601, o de la Bisbal d'Empordà el 1619. Les àligues eren l'entremès més distingit. Només algunes viles, amb alguna mena de reconeixement, tenien el privilegi de posseir-ne. Aquest era el cas de Torroella de Montgrí, que, com a vila reial, el 1638 ja tenia una figura d'àliga.

L'Àliga i els Gegants de la Ciutat de Barcelona, Sant Genís. 2005. X. Cordomí. AFPN.

Principat de Catalunya, on són compresos els comptats del Rosselló i de la Cerdanya. 1674. Nicolas Sanson. Bibliothèque Nationale de France.

Durant la Guerra dels Segadors (1640-1652), els gegants i el Drac, acompanyats pel tamborinaire i per tabals i pifres, surten habitualment en la processó de Corpus i per la seva octava; la nombrosa documentació trobada de l'època ho ratifica. Encara més, en plena guerra, l'any 1649, la Universitat acorda restaurar i pintar les figures dels gegants. Això és recollit en els comptes del clavari Antoni Molló i en el rebut del pintor de la vila Sebastià Bartrana:

Manuscrit, curs del Ter d'Ullà i Torroella de Montgrí al mar. 1750. Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya.

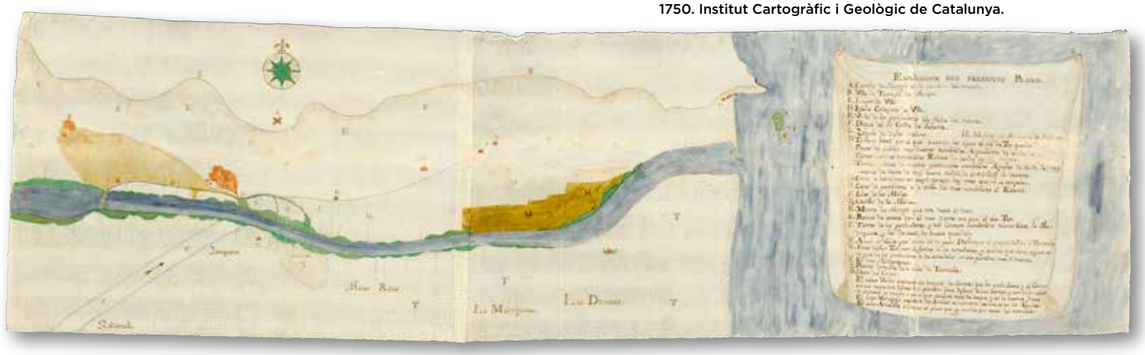

[...] per adobar y pintar los jagans y tres cavallets [...].

Es veritat com jo Sabastia Bartrana pintor tinc rebut de Antoni Mollo clavari de la vila deu lliures dic 10 LL las quals son per adobar y pintar los jagans y tres cavallets y varas y per fer axi fas la present rebuda vuy A 8 de juny 1649.

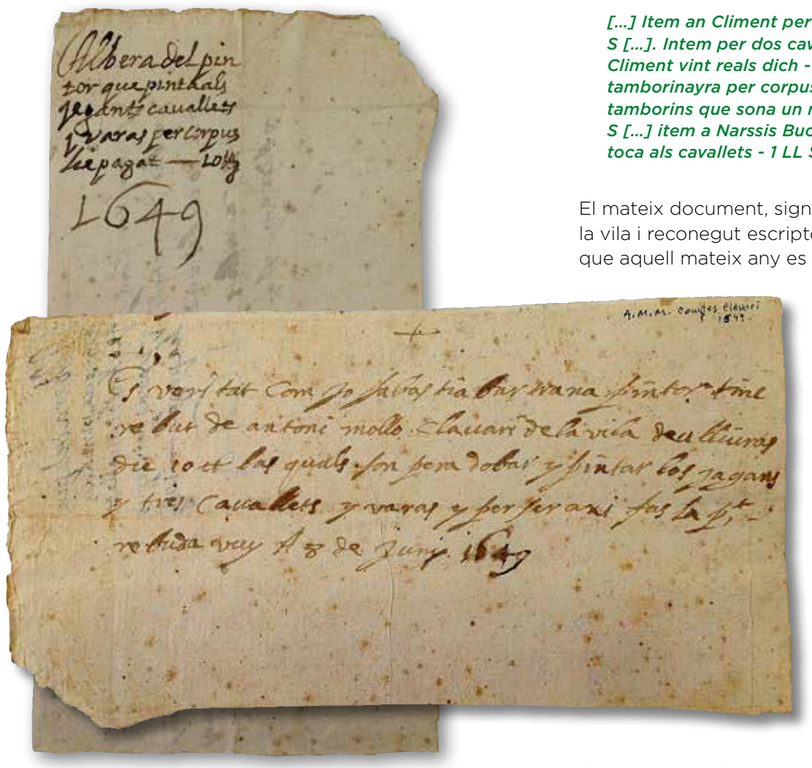

d'altres poblacions més grans, com ara Barcelona, i viles costaneres que patien les incursions dels pirates barbarescos, D'aquesta manera els entremesos processionals dels balls de cavallets representaven la lluita dels cristians locals (a cavall) amb els filibusters infidels (a peu).

Els comptes del clavari Antoni Molló ho ratifiquen quan diu que paga a un tal Climent, a dos més que anaven amb ell amb els cavallets i al músic Narcís Buch per fer-los la música:

[...] Item an Climent per cavallet deu reals - 1 LL S [...]. Intem per dos cavallets qui anaven ab dit Climent vint reals dich - 2 LL S [...] item per un tamborinayra per corpus - LL 10 S [...] item per altre tamborins que sona un musich per los gegants - 1 LL S [...] item a Narssis Buch per altra tamborins que toca als cavallets - 1 LL S.

El mateix document, signat i ratificat pel cònsol de la vila i reconegut escriptor Andreu Sàbat, revela que aquell mateix any es va comprar roba per als gegants, fet que era habitual per a afegir retalls i guarniments, però aquesta vegada les robes es van comprar per fer vestit nou als gegants:

Item per fer las balones del dalt dit ratillo que a servit per lo gegant y gegantessa dotsa sous [...]. Item dos canas tafata per lo gegant - LL 6 S [...]. Item per la Roba del gegants vuyt reals dic - LL 16 S [...]. Item a quim de voluntat dels senos consols fiu un bastit anal jagant costa nou lliures nous sous y sis dines dic - 9 LL 9 S 6 (diners) [...].

Una informació intrigant

En aquest document trobem una altra informació intrigant. A part d'adobar i de pintar els gegants, Bartrana també adoba i pinta tres cavallets, dels quals fins aleshores no sabíem res. Podríem caure en l'errada de pensar que es tractava de cavallets de fusta per a feinejar o bé dels cavallets de suport per a portar els gegants, però el cert és que eren cavallets festius dels que era corrent trobar integrats en balls i entremesos habituals en celebracions

Els gegants, el Drac i els músics que els acompanyen, a la meitat del segle XVII, són personatges imprescindibles de la festa torroellenca. El 1651, a part de la processó de Corpus, participen en l'octava del convent dels Agustins. Això ho recull el clavari Francesc Metge en el document «Lo pagat per cosas extraordinarias dels srs Consols [...]» quan, entre altres despeses, anota:

[...] Item als qui ballaran los jagants y per lo tamborinayra lo dia de Corpus y lo dia de Corpus de Sant Agusti sinch lluras vuit sous - 5 LL 8 S [...].

[...] per ballar als jagant y jagantessa Nofra Suau y Joseph Sunyer [...].

Superada la Guerra de Secessió, l'any 1653 succeeix un esdeveniment important per a la vida quotidiana dels vilatans i les vilatanes de Torroella: a la capella de Sant Antoni és instal·lat un nou rellotge «de campana i quarts». El rellotge de la vila, des de ben antic, és un referent icònic que ha singularitzat la vila de Torroella i que, en gran manera, també té alguna cosa a veure amb la història dels gegants.

Durant aquesta dècada tenim coneixement que, per encàrrec dels cònsols de la Universitat, els gegants són arranjats pel vilatà Dimas Vert i, en la mateixa anotació, tornem a tenir notícies del Drac i de la seva funció pirotècnica en les festes de Corpus. En la relació de «Gasto de la octava de Corpus [...]» del llibre de clavaria de Nicolau Fuster de 1658 apareix:

> ***[...] Mes 6 S a Dimas Vert per adobar los Gegants LL 6 S Mes 8 S a he pagats als qui tocaven los tambors LL 8 S Mes 3 LL 12 S he pagades als qui ballaren los Gegants y al tamborinaire dich 3 LL 12 S Mes 7 S 6 [diners] per una lliura y mitja de Polvora y 10 S per cuets per lo drach es tot L17 S 6 [...].***

Els primers balladors dels gegants identificats: Onofre Suau, *Nofre*, i Josep Sunyer

L'any següent, 1659, també gràcies al clavari Fuster i a la relació de «Los Salaris y altres Gastos [...]», coneixem els primers noms —identificats, de moment— dels balladors dels gegants: Onofre Suau, *Nofre*, i Josep Sunyer.

> ***[...] per ballar als jagant y jagantessa Nofra Suau y Joseph Sunyer per Corpus - 3 LL 12 S [...].***

Aquests seran durant molts anys —almenys, fins a 1672— els responsables del portatge i dels balls dels gegants. Cal observar que, malgrat l'enorme pes de les figures, disposaven només d'un portant cadascuna. Aquesta circumstància a Torroella de Montgrí es mantindria —gairebé sempre— fins ben entrats els anys vuitanta del segle XX.

El mateix document revela el nom d'un altre càrrec que durant segles va ser molt important a Torroella, el responsable del manteniment del rellotge de la vila, o verguer: Joan Vaguer. Les funcions del verguer —funcionari de la Universitat encarregat de diverses feines d'obra i de manteniment— també incloïen que s'encarregués del rellotge municipal.

> ***[...] a Joan Vaguer per lo salari de Adobar lo rallotja - 15LL S [...] a dit verguer per lo Salari de Collar lo rallotja - 16 LL 10 S [...].***

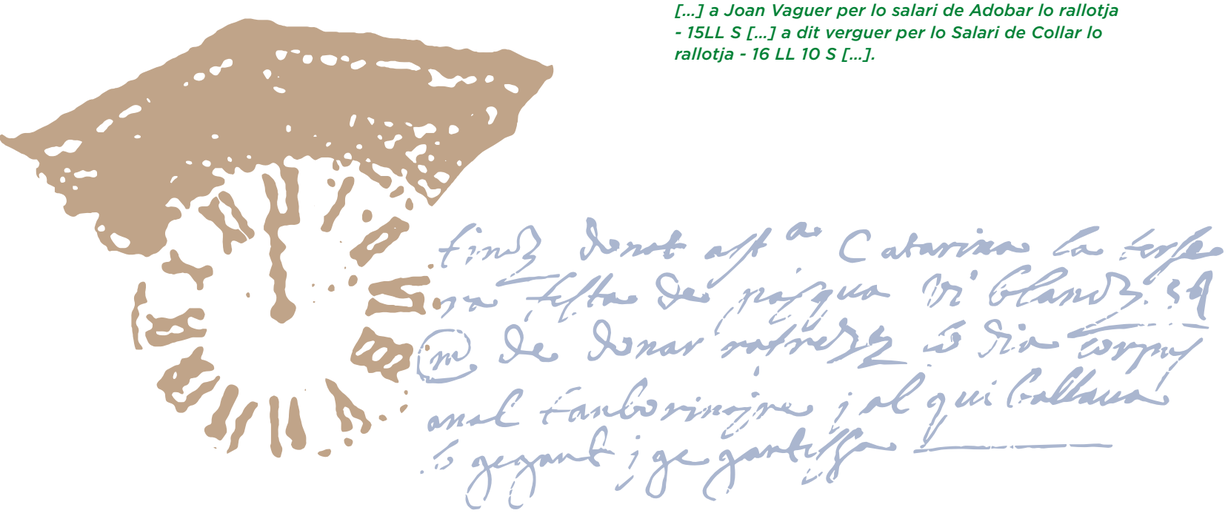

Els gegants, el Drac i els músics —el tamborinaire i els que tocaven el tambor i el pifre— tenien força activitat. L'any 1661, a part d'assenyalar que es mantenia el vestuari que era habitual, el llibre de clavaria de Francesc Quintana recull que s'ha adobat el cap del Gegant i, al mateix temps, que Cristòfol Cortiada també arregla el tambor. Aquest fet ens fa pensar que alguns instruments també són de propietat municipal.

> ***Primo he pagat 1 Ll 16 S al tamborinaire per los tres dies - 1 Ll 16 S Mes 1 Ll 16 S per fer la vida a dit tamborinaire y 6 S per refresch als qui ballaren los Gegants es tots 2 Ll 2 S Mes 3 Ll 16 S he pagades als qui Ballaren los Gegants - 3 Ll 16 S Mes he pagat als qui tocaren lo tambor y lo pifra - 1 Ll 12 S Mes 18 S he pagats per adobar lo cap del Gegant - Ll 18 S Mes 1 Ll 4 S a Christofol Cortiada per adobar lo tambor 1 Ll 4 S [...].***

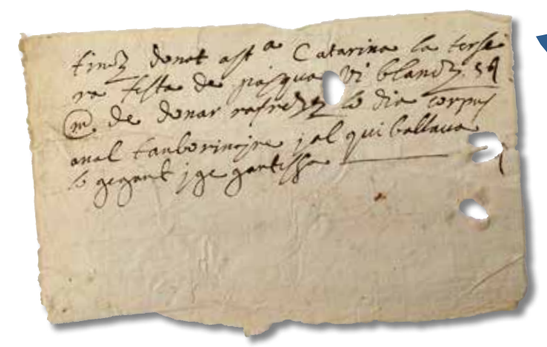

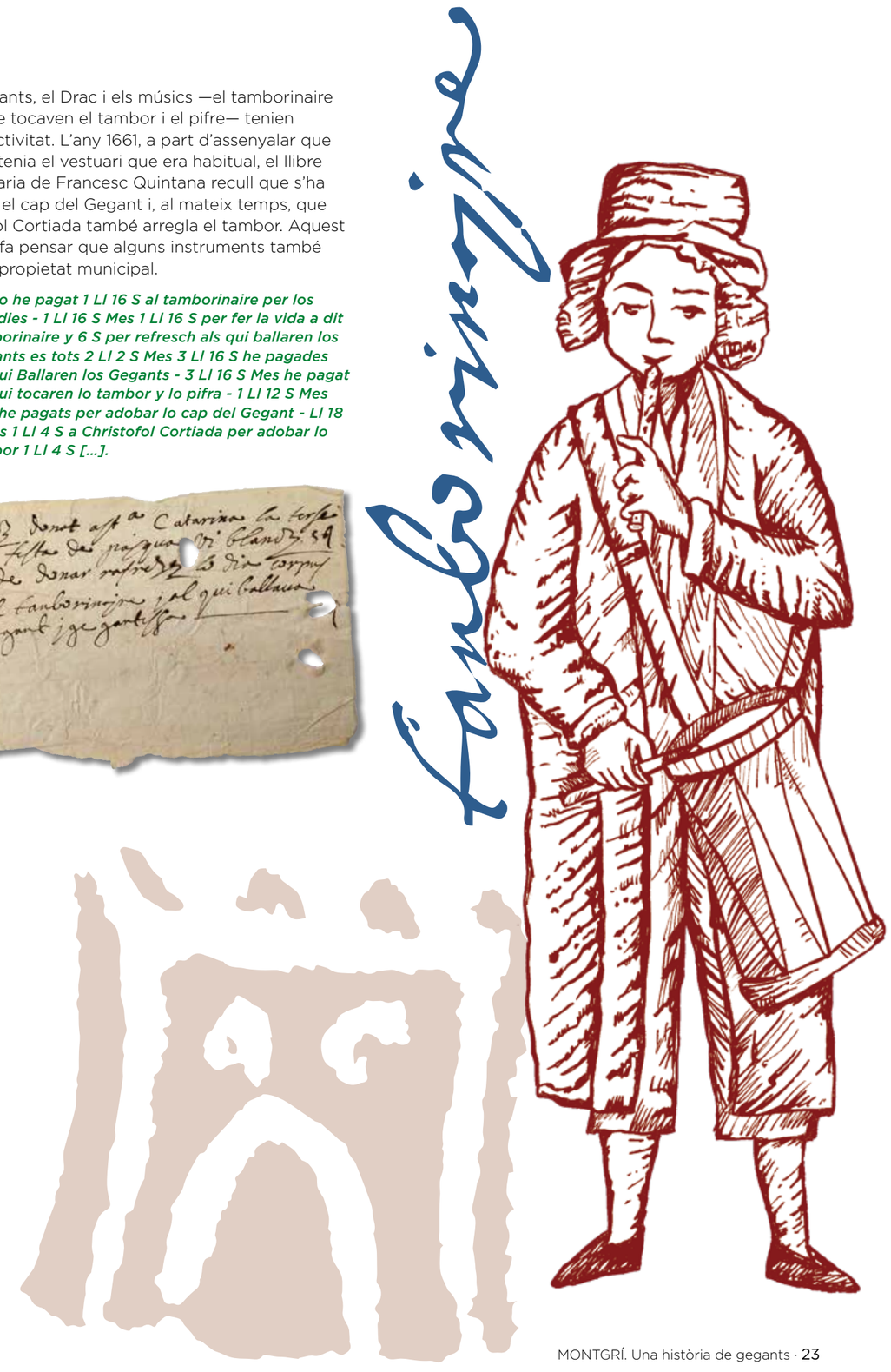

[...] a Barnat Bach per aportar lo drach [...]
[...] a Francesch Cassa per ensendra los quets del drach [...].

L'any 1662, tal com era costum en altres poblacions, a Torroella se celebren les festes dedicades a la Puríssima Concepció. Aquestes celebracions eren tan lluïdes com podien ser-ho les de Corpus. Tots els estaments de la població portaven els millors vestits —els cònsols se'n feien fer de nous— i els entremesos també presentaven millores en els guarniments i eren acompanyats pels millors músics de la vila. El Drac gastava una gran quantitat de pólvora i els sous de tots plegats eren extraordinaris. El clavari Nicolau Fuster recull les despeses generades per les «Festas de Nostra Senyora de la Conceptio» i, gràcies a la relació, coneixem el nom del portador i el de l'encenedor del Drac: Bernat Bach i Francesc Cassa, respectivament.

Dadas per las Festas de Nostra Senyora de la Conceptio se feran per ordre del Consell a 26 novembre de dit any 1662 Les seguents = [...]. Item a Onofre Suau y a Josep Sunyer per los Jagants setsa sous dich - Ll 16 S Item al tamborinaira sis sous dich - Ll 6 S Item a Barnat Bach per aportar lo drach set sous y sis [diners] dich - Ll 7 S 6 Item als qui tocaren los tambors quatra sous dich - Ll 4 S Item a Francesch Cassa per ensendra los quets del drach dos sous dich - Ll 2 S Item per 20 lliuras pólvora per fer galas y quets de drach a Una lliura nou sous y tres [diners] dich - 1 Ll 9 S 3 [...].

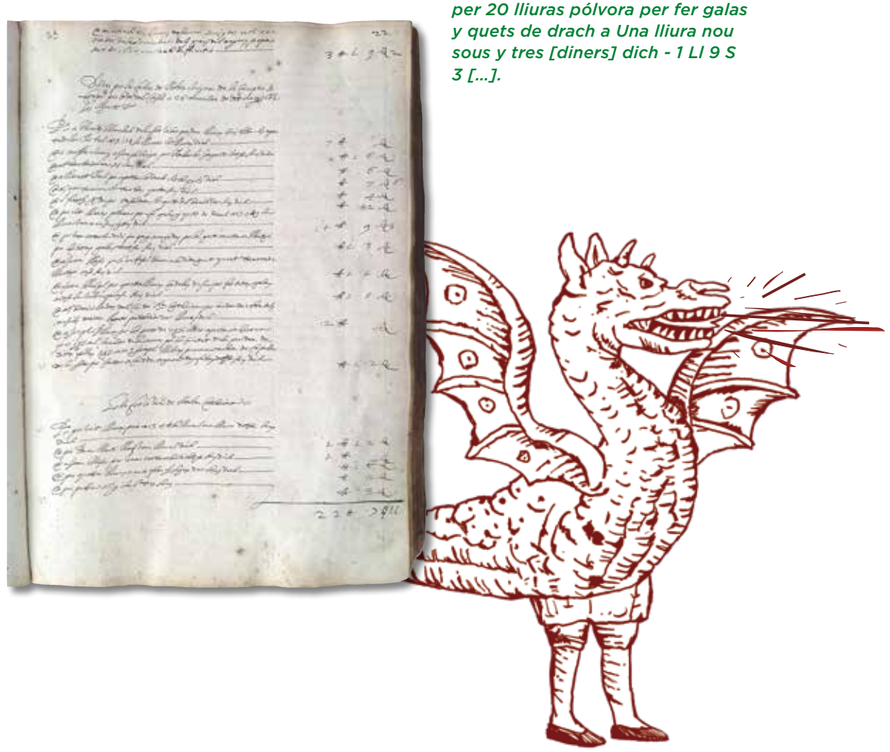

L'adroguer Agustí Boigas arranja els caps dels gegants

Aquell any es guarniren novament els gegants i l'adroguer Agustí Boigas va arranjar els caps dels gegants, tal com recull el clavari Nicolau Fuster.

[...] Item per beta ayguacuit y fil blau per adobar los Jagants vuit sous y hu [diner] dich - Ll 8 S 1 Item a Agusti Boigas per adobar los caps de los Jagants una lliura quatra sous dich - 1 Ll 4 S [...].

Quan l'any 1668 Onofre Suau i Josep Sunyer encara continuen sent els balladors oficials dels gegants, Pere Clergas, manyà de la vila i qui més endavant esdevindria cònsol, és nomenat verguer responsable del rellotge. Francesc Quintana, clavari, ho recull al llibre «Dades de Carrechs ordinaris».

Mes a Pere Clergas 15 Ll S per son salari de adobar lo Relloge - 15 Ll S [...].

Al recull de clavaria «Gasto de la octava de Corpus» Quintana descriu de manera detallada la despesa de la festa i, fins i tot, hi figura la recepta dels bescuits (o bunyols) que es menjaven per Corpus:

[...] item 3 Ll 12 S he pagat a Honofre Suau y a Joseph Sunyer per Ballar los Gegants - 3 Ll 12 S [...] item he pagat al tamborinaire per fer ballar los Gegants - 1 Ll 16 S [...] item 1 Ll 12 S he pagat a dos tambors y pifre es tot - 2 Ll 4 S dich - 2 Ll 4 S [...] item per fer la vida als sobradits he pagat 3 Ll 20 S dich - 3 Ll 20 S [...] item 16 S per lo refresch los dona Miquel Julia - Ll 16 S [...] item 10 S per Set Canes Veta per los Gegants - Ll 10 S [...] item 40 S he pagats a Crespi Ruans per Vint dotzenes de bascuits - 2 Ll S [...] item 1 Ll 10 S ço es - 10 S per una lliura de sucra 10 S matafaluga y 9 S oli per los bascuits - 1 Ll 10 S [...] item 15 Ll 12 S he pagat a la Sa Elena Bosch per los ventalls ab rabuda - 15 Ll 12 S [...] item 3 Ll 12 S per la vida dels musichs del dia de Sant Genis - 3 Ll 12 S [...].

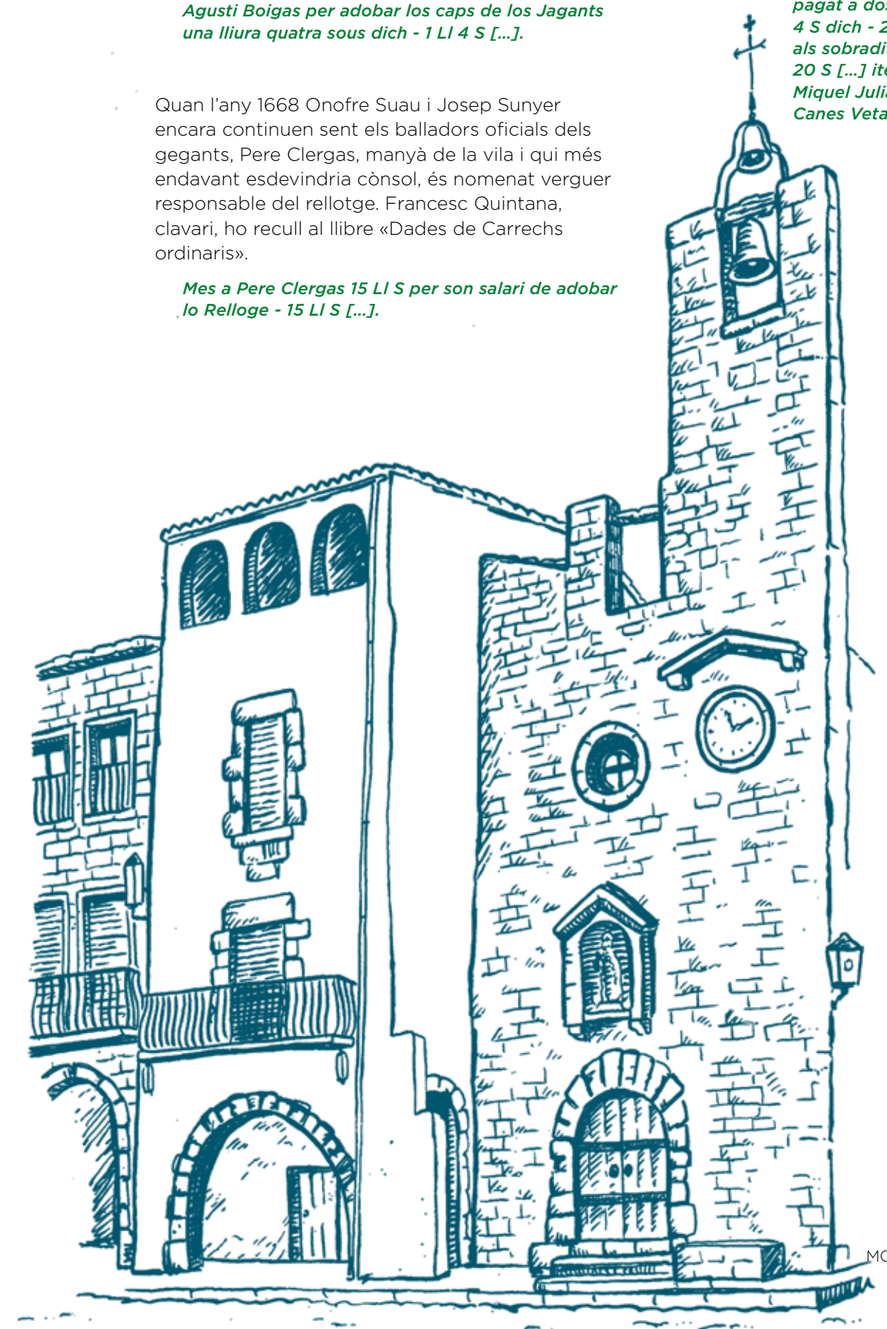

Una casa per als gegants

L'any 1669 Francesc Quintana ens torna a desconcertar amb una anotació de despesa per a pintar i adobar la Casa dels Gegants.

[...] Mes 1 des dit [juliol] tinch pagat anals pintors 8 Ll 6 S per adobar La Casa dels Jagants [...].

[...] per adobar La Casa dels Jagants [...].

Fins aquest moment no havíem trobat cap document anterior a aquesta data que parlés d'aquesta casa i, amb dates posteriors, tampoc no en trobem cap que en confirmi la continuïtat o la funció. No sabem si l'anotació correspon a la despesa de mantenir l'espai d'emmagatzematge dels gegants o a la d'una casa propietat de la Universitat i atribuïda als beneficis dels gegants. El cert és que al llarg de molts anys fins avui —que "La Sala de les bèsties i els gegants" en fa la funció— moltes han estat les veus que han reclamat una casa dels gegants.

Aquest mateix any 1669 els gegants són objecte de millores importants. Francesc Mas, daurador de la vila, els pinta de nou, Francesc Cànoa s'encarrega de la confecció de nous vestits per a la parella i l'adroguer Agustí Buigas fa una cabellera nova per a la Gegantessa. Els comptes del clavari Pere Jutglar recullen amb detall els rebuts de totes aquestes despeses.

L'església parroquial de Sant Genís. Foto Imatge Fidel.

Compte de la roba [...] Joan Olive a 20 de maig 1669 com a consol de la vila de torroella de mongri [...] per lo vestit del gigant y gegantesa de dita vila [...].

Dich ÿo lo baix firmat [Agustí Buigas, adroguer] que confes aver rabut de Pera Jutglar apotecari clavari en lo any 1669 una lliura ÿ vuit sous moneda barsalonessa dich - 1 LL 8 S la lliura per la caballera de la gegantessa y los vuit sous per lo salari de anar en Santa Caterina per las festas de pasqua y per fer lo ver fas la present rebuda any als 24 juny de 1669.

Dic jo Francesc Mas que tinc Rabut Del señor Pera Jutglar Clavari lo present any de la Universitat de la Vila de tarroella de Mongrí Vuit lliures y sinc sous dic - 8 LL 5 S y las quals ma paga per aver pintats los gegans de la dita Vila y per fer lo ver fas la present de ma mia Vuy als 24 de juliol de 1669.

Sant Genís, «lo nostre Sant patró»

L'any 1672 els gegants, a banda de sortir per Corpus i la seva octava, també participen en la processó de Sant Genís, «lo nostre Sant patró», malgrat que la solemnitat feia molt temps que era celebrada a la vila amb sumptuositat. Des d'aleshores ja no ho deixarien de fer. Aquest any tenim constància que Onofre Suau i Josep Sunyer fan ballar els gegants; és la darrera vegada que els trobem esmentats. Apareixen en una llarga llista de despeses per als geganters, els músics, el manteniment dels gegants i les seves robes, els ventalls..., per les festes de Corpus, de l'octava de Corpus i de Sant Genís, relatades pel clavari Quintana.

Gastos de la octava de Corpus Pº 50 Ll S he pagades per lo lloguer dels musichs consta ab rabuda - 50 Ll S Mes ha Honofre Suau y a Joseph Sunyer per ballar los Gegants - 3 Ll 12 S Mes per los dos musichs per Gegants - 3 Ll 12 S Mes per la vida dels dos musichs - 3 Ll 12 S Mes per los Ventalls y drets a Barcelona de - 19 Ll 19 S Mes 4 S per sabó y Goma per las balonas dels Gegants - Ll 4 S Mes 16 S he pagat ço es 8 S al qui tocave el tambor y 8 S al Pifre - Ll 16 S Mes 6 S per adobar las balonas dels Gegants - Ll 6 S Mes 1 Ll 4 S als qui ballaren los Gegants [el dia de Sant Genís] - 1 Ll 4 S Mes als dos tamborinaires y per a ferlos la vida [el dia de Sant Genís] - 2 Ll 4 S [...].

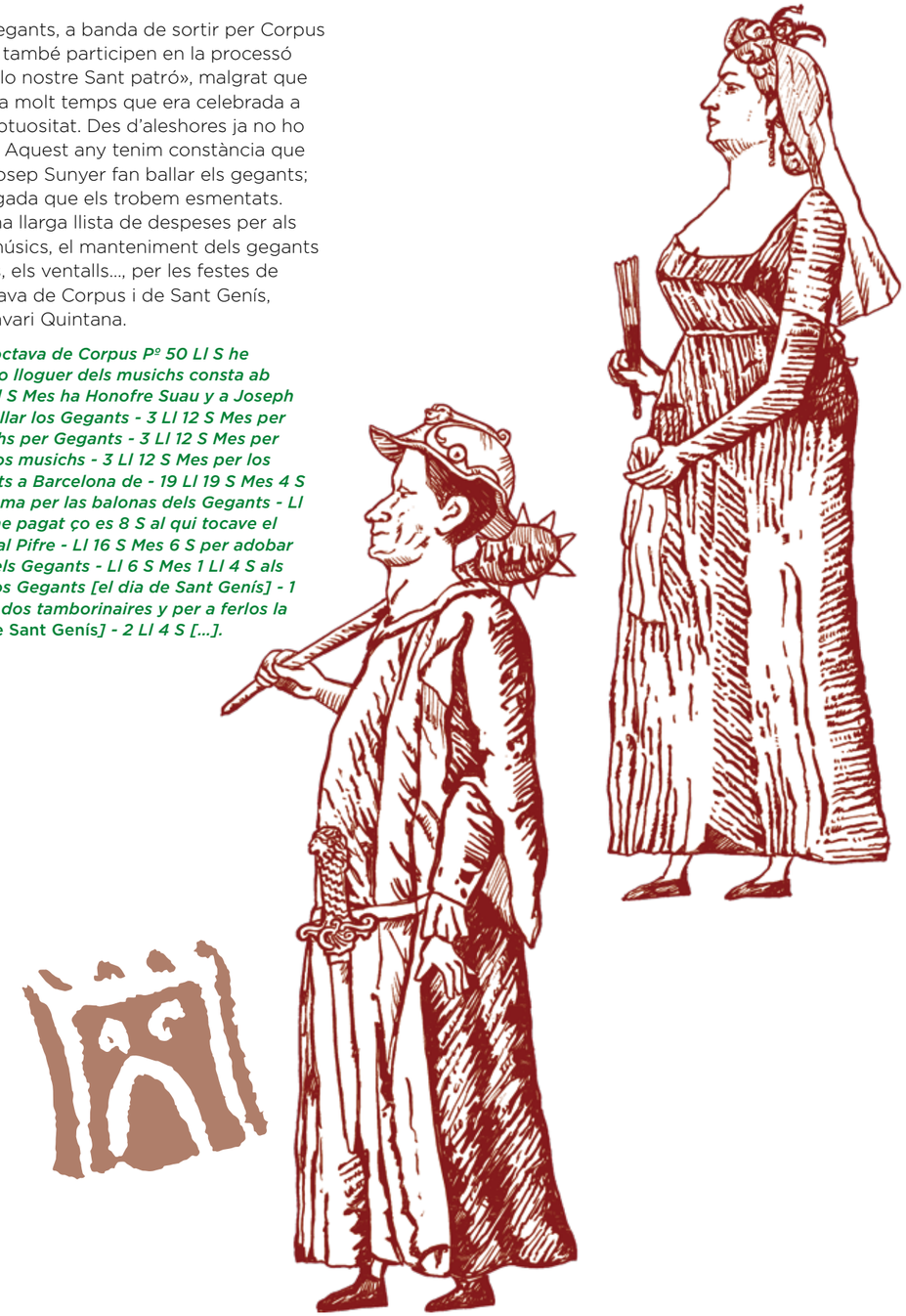

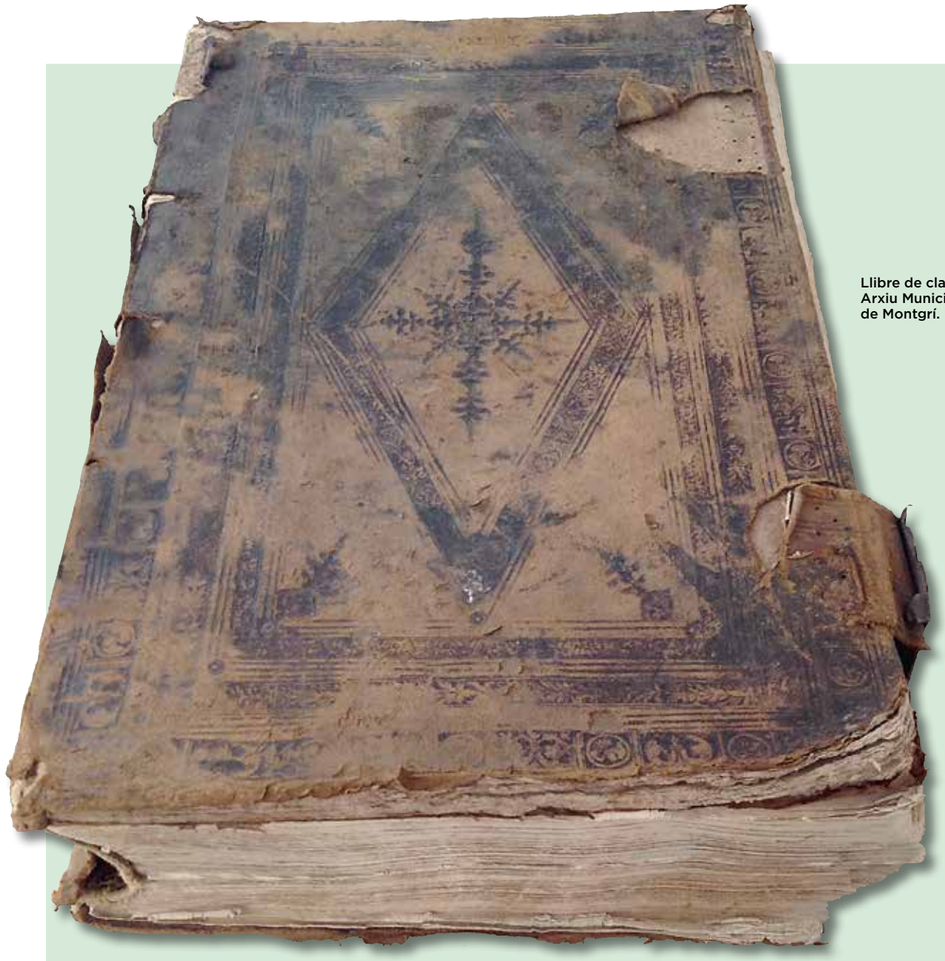

Llibre de clavari. 1660-1709. Arxiu Municipal de Torroella de Montgrí.

Els clavaris. Eren els funcionaris municipals encarregats de les finances de les viles i ciutats, i de portar i mantenir els llibres de clavaria (llibre comptable), on feien constar les entrades i les sortides dels consells del comú; a Torroella de Montgrí, dels cònsols de la Universitat. El càrrec de clavari és documentat a Catalunya des del segle XIV i a Torroella tenim llibres de clavaria a l'Arxiu Municipal, almenys, des del segle XVI. El clavari era escollit, generalment, cada any pels cònsols. Pere Mourí, Francesc Metge, Miquel Alió, Joan Quintana, Miquel Creus, Antoni Molló, Joan Dajau, Pere Jutglar, Simó Buscall, Genís Ferrer, Josep Marquès i Corts, Nicolau Fuster o Francesc Quintana van ser alguns dels clavaris de Torroella de Montgrí durant el segle XVII. Gràcies als clavaris torroellencs avui us podem explicar la història del Gegant i la Gegantessa.

[...] per fer fer los caps y mans dels Gegans a Garona [...]

Un altre dels misteris que la història dels gegants torroellencs encara ens amaga és el de la seva nova construcció l'any 1679. Que els gegants es van fer nous en aquesta data és segur, però els cronistes i clavaris de l'època ens desconcerten de nou, ja que les anotacions no coincideixen; encara més, són contradictòries.

Els gegants es van fer nous a Girona... i també a Barcelona!

El clavari Genís Ferrer recull en els seus comptes les despeses que comporta a Josep Metge fer nous els caps i les mans dels gegants a Girona: l'escultor, les caixes per al transport —els vells gegants s'envien a Girona—, els drets d'accés al portal i, a més a més, el cost de fer un vano i la cabellera per a la Gegantessa.

> ***Compte del que ha pagat lo sr Josep metge per fer fer los caps y mans dels Gegans y demes adesentias [...] Primo Al ascultor - vuit doblas - 44 LL S Item per un vano per la Gegantesa mitja dobla - 2 LL 19 S Item per drets al portal - 1 LL 14 S Item per tres caixas ab ques remeseren a Garona - 2 LL 29 S Item per dos lliuras de canem per fer la caballera a la Gegantessa - LL 8 S [...].***

Per la seva banda, però, el clavari Francesc Quintana, el mateix any, després de relatar les despeses extraordinàries per a les festes de Santa Caterina, Pasqua, Corpus i Sant Genís, anota clarament la despesa de fer nous els gegants a Barcelona i afirma que els gegants s'han fet (tots) nous.

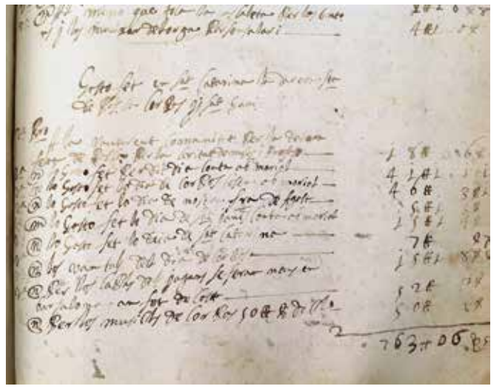

> ***[...] Gasto fet en Santa Catarina, la darrera festa de Pascua lo Corpus y Sant Ganis [...] Item Per los Gastos pels jagants se feran nous en barsalona an fet de Costos 52 Ll 2 S dich [...].***

L'escultor gironí cobra quaranta-quatre lliures per fer els caps i les mans, i vuit sous per fer la cabellera de la Gegantessa. El vano és caríssim: costa dues lliures i dinou sous. En canvi, l'artista barceloní, per tot, carrega cinquanta-dues lliures i dos sous. Què és el que realment es va fer a Girona? I a Barcelona? No ho sabem del cert. L'únic que sabem és que aquell any 1679, i els que després vingueren, Torroella només tenia un gegant i una gegantessa.

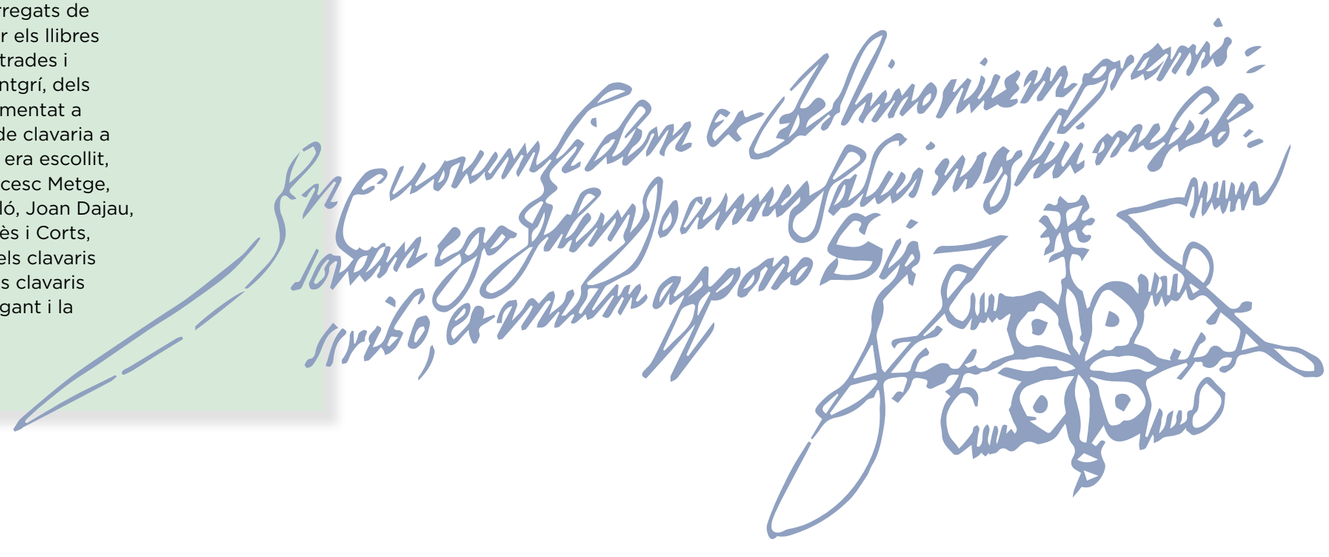

[...] per los Gastos pels jagants se feran nous en Barsalona [...].

Nous balladors dels gegants i nou portador del Drac

El 1679 és any de canvis: els balladors dels gegants i el portador del Drac són nous, i sembla que s'estrenaren per Sant Genís. Joan Arnau fa ballar la Gegantessa i Jeròmim Casa, el Gegant; ambdós seran responsables de llogar els músics i de «fer-los la vida», és a dir, de donar-los l'allotjament i els àpats. Per la seva banda, Josep Vinyas es fa càrrec de portar el Drac. També sabem que aquest any es lloga mitja cobla i que Pere Clergas, sent cònsol de la vila, continua sent «el rellotger». De tot això, en dona fe el llibre de clavaria de Genís Ferrer.

> ***Compte Del Gasto se feu per lo dia de sant Jenis per dels sr Consols lo present any [...] Item tinch pagat ha Joan Arnau per fer la vida als musihc y ballar Jagantessa li he donat dotsa rals dich 1 LL 4 S [...] Item tinch pagat a Hieronim Casa per ballar jegant lo dia de Sant Janis y fer la vida als musich y pagar lo lloguer dels dos musichs li he donat Vintiquatre rals dich - 2 LL 8 S [...] Item tinch donat a Joseph Vinyas per portar lo drach LL 12 S [...] item tinch pagat per la mitga Cobla per lo dinar y sopa 1 LL S [...] item tinch pagat a Pera Pugol per donar a refresch als qui portaran los gegants y los del drach y musichs LL 10 S [...].***

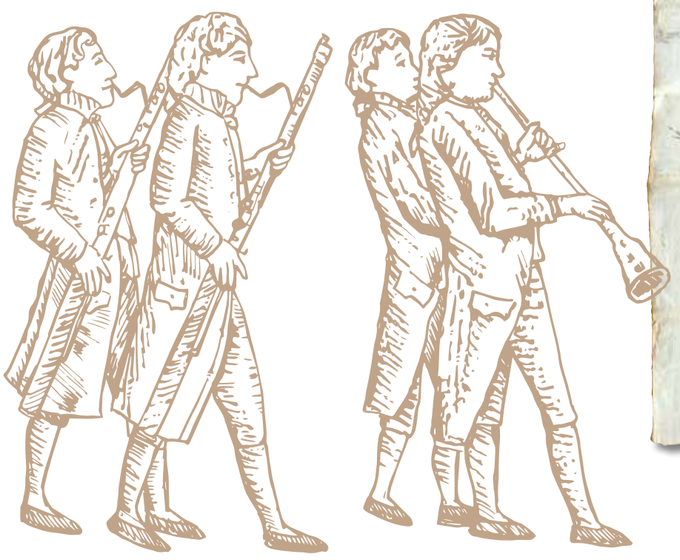

Els esposoris del rei Carles II

També és any de festes extraordinàries. Els esposoris del rei Carles II són celebrats pels torroellencs de manera esplèndida i pomposa: pólvora i coets per al Drac, mitja cobla per als gegants, refrescos per als portants... És curiós constatar que hi ha canvis i intercanvis de figures i portants: Josep Vinyas, la Gegantessa; Jeròmim Cassa, el Gegant, i Joan Pujol, el Drac. Genís Ferrer, en el document «Compta de los Gastos del casament del rey», deixa constància de tot plegat:

> ***Primo als 15 de satembre per anar a logar musichs LL 8 S [...] Item tich pagat per los musichs 1 LL 14 S [...] Item tich pagat per una dosenna y mitga de cuets 1 LL 16 S [...] Item tich pagada una lliura y mitga de palbora 1 LL 2 S [...] Item tich pagat per la mitga Cobla dels gegans 1 LL 4 S [...] Item tich pagat a Joseph Vinyas per portar la gegantessa Ll 12 S [...] Item tich donat a Jeronim Cassa per ballar lo gegant Ll 12 S [...] Item tich donat a Juan Pugol per portar lo drach Ll 12 S [...] Item tich pagat a Pera Pugol per lo refresch als qui portaran los gegans y lo drach LL 10 S [...] Item lo dia de las festas del casament del rey per vastir los gegans LL 8 S [...].***

[...] un sou de vi blanch per rentar la cara dels gegans [...] [...] e pagat portar los gegants de Barcelona [...].

El clavariat de Josep Marquès i Corts, l'any 1681 i successius, revela unes quantes curiositats i obre un nou interrogant. Sabem bé que els portants dels gegants i del Drac, i, és clar, els músics cobraven un sou per fer el seu ofici i que el pressupost de la Universitat destinava una partida perquè algun vilatà els donés refrescos durant les diferents funcions que protagonitzaven per Corpus, per Sant Genís i per festes extraordinàries. Marquès, en els comptes, revela que els portants també cobraven en espècies: carn de bou, tan preuada i escassa en aquella època.

> ***Dels diners de la universitat donara y pagara a Antoni Xifre tallador de la present vila vint ÿ una lliures quinse sous sis [diners] moneda Barcelona diem 21 LL 15 S 6 de dita moneda ÿ dites se li paguen per la cassa li prengueren per la festa de Santa Caterina ÿ duas lliuras de Bou per los qui Ballan los Gegants.***

Les torroellenques que cosien, rentaven i planxaven els vestits dels gegants

Coneixem bé que els vestits dels gegants — les valones, els maneguins i els faldons— eren curosament conservats, arreglats i guarnits amb cintes, plomes i tafetans. Els cosien, els rentaven i els planxaven. Sabem què costava i qui era el funcionari que rebia els sous per a pagar totes aquestes feines. Però és Josep Marquès i Corts, clavari de la Universitat, qui ens descobreix el nom de les torroellenques que feien totes aquestes feines la dècada dels vuitanta del segle XVII:

> ***[...] item e pagat a na Bolox per tafatans per adorno dels gegans - LL 14 S [...] item e pagat per tafatans per adorno dels gegants nama de cassa den Nicolau Buscall - 5 LL 12 S [...] Item e pagat a na M Cami per fer rentar y enmidonar la balona y managuins y coll rodo dels gegants - LL 8 S.***

Sabem que els gegants i l'Àliga, per exemple, s'arreglaven amb aiguacuit i midó, entre altres materials proporcionats pels adroguers de la vila, però desconeixíem com s'ho feien els torroellencs per mantenir les figures ben netes. Marquès i Corts ens ho fa saber. La fórmula és ben fàcil: aiguardent i vi blanc.

> ***[...] item per rentar las caras dels gegans de ayguardent - LL 2 S [...] item un sou de vi blanch per rentar la cara dels gegans - LL 1 S [...].***

Per acabar, les anotacions de Josep Marquès i Corts ens deixen una incògnita, un misteri i moltes preguntes quan escriu:

> ***[...] Item e pagat a Baldiri Roger per claus y taxs per clavar los gegans - 1 LL 5 S Item e pagat portar los gegants de Barcelona ÿ los ventalls - 7 LL S [...].***

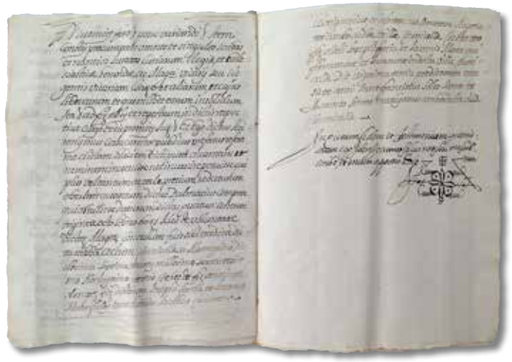

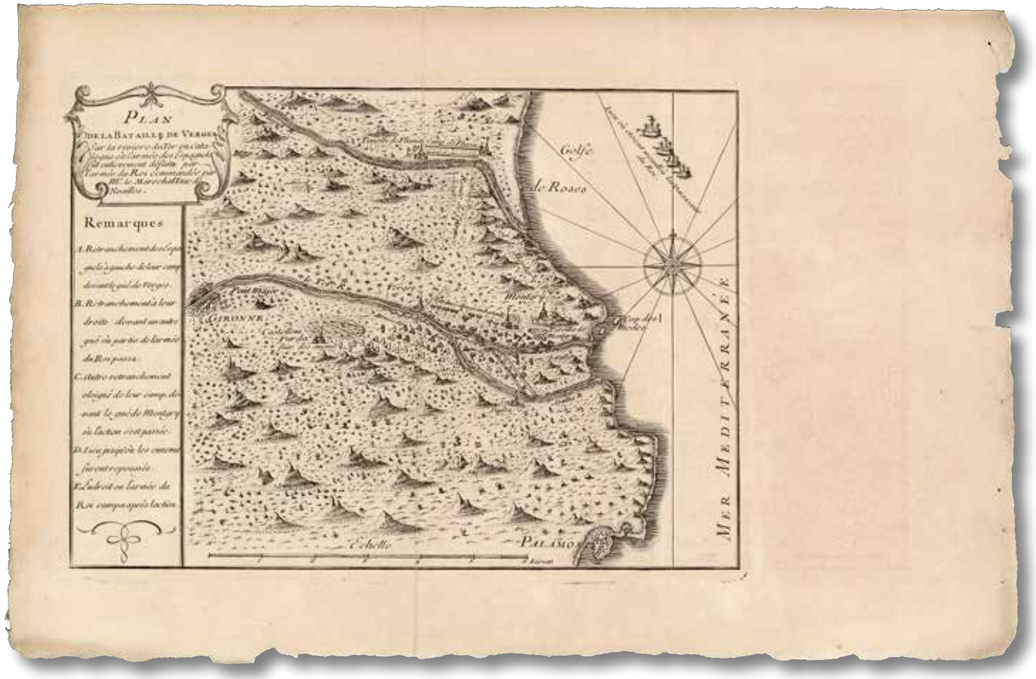

***Plan de la bataille de Verges*. 1694. Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya.**

Què van anar a fer els gegants a Barcelona? Per què tornen o venen de Barcelona? O, el que podria ser més interessant i fins i tot sorprenent: els que venen són els gegants de Barcelona?

Des de l'any 1688 fins a 1697 va tenir lloc la Guerra dels Nou Anys, amb greus conseqüències arreu del país. Torroella va patir els moviments de tropes, espanyoles i franceses, espolis de recursos per a abastir les hosts i allotjaments forçats d'oficials i soldadesca. El 27 de maig de 1694 Torroella de Montgrí va ser testimoni i víctima de la sagnant Batalla del Ter, també anomenada de Verges o de Torroella.

***Bataille du Ter*. 1694. Sebastien de Pontault de Beaulieu. Col·lecció Fundació Mascort.**

El pou de glaç

Les celebracions de Corpus i de Sant Genís i la presència dels gegants i del Drac, però, no es van interrompre mentre les circumstàncies ho van permetre. La principal font d'informació pel que fa a les funcions dels gegants, del Drac i dels músics que els acompanyaven durant aquest període, des de 1693 fins a 1700, és al Llibre de Tabes d'Arrendament. En l'arrendament del pou de glaç queda constància ininterrompuda de la reserva de glaç del pou per al refresc dels balladors dels gegants, el portador del Drac i els músics que els acompanyen.

Arrendament del Pou de glas fet per los Srs Consols a Dalmau Compta per preu de 438 Ll S [...] ÿ quiscun dia dels tres dies de corpus ques fa la professo que tinga de donar refreschs al tamborinayre als qui ballan los Gegants tocan los tambors y piffres y aportan al Drach sens pagar ninguna cosa a dit comprador [...].

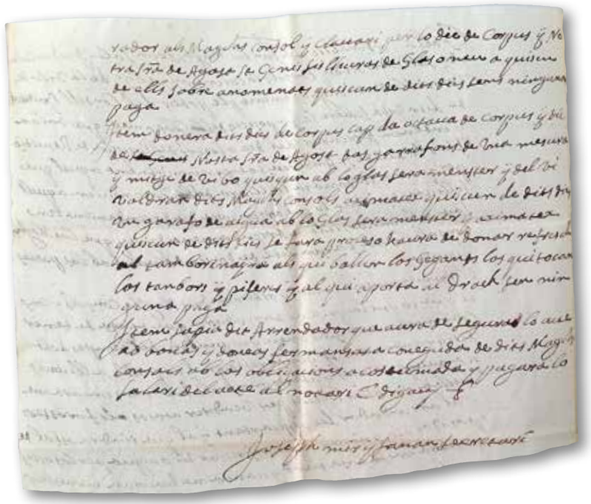

Ubicació de l'antic pou de glaç a l'antic «quartet», vist des de la plaça de la Muralla. Foto Imatge Fidel.

Segle XVIII

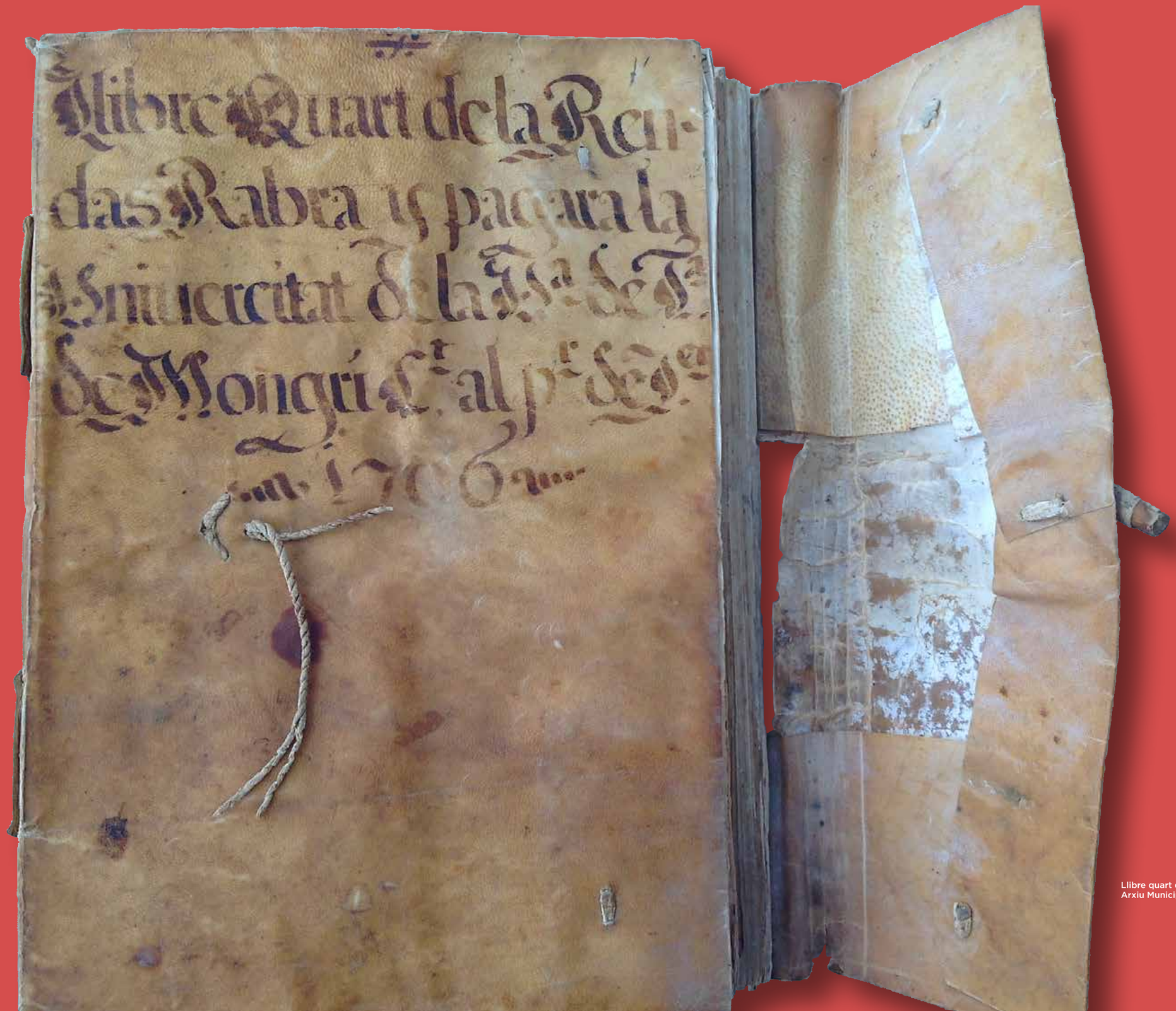

Llibre quart de rendes. 1706.
Arxiu Municipal de Torroella de Montgrí.

[...] y fer Ballar los Gegants en lo die del Glorios Sant Genís [...].

Principatus Catalonia. 1707. Johann Baptist Homann.
Fons X. Cordomí.

L'any 1701 s'inicia la Guerra de Successió, que enfronta diversos estats europeus, en favor o en contra dels interessos de la Casa d'Àustria o de la Casa de Borbó, per la successió dinàstica de la corona de les Espanyes. El conflicte esclata a Catalunya el 1705, quan creix el suport per la causa dels austriacistes. Aleshores, la Universitat de Torroella pren partit a favor de l'arxiduc Carles, «lo Rey nostre senyor».

Músics i gegants en temps de guerra

Des de l'inici del conflicte, els gegants i el Drac surten habitualment per les solemnitats de Corpus, de Nostra Senyora d'Agost i de Sant Genís. Nombroses anotacions en els llibres de «Rendas, Rebra y Pagara la Universitat de Torroella de Montgrí» indiquen pagaments a portants dels gegants i a músics acompanyants, com ara la del llibre quart:

[...] Item as 10 de junÿ 1706 a Francesch y Joseph Ros de la present Vila Y a Silvestre Companÿ y Damia Saluí sis lliuras setse sous de Moneda de Barcelona diem 6 Ll 16 S de Moneda Barcelonesa y dites se los paga a Francesch y Joseph Ros per aver Ballat los Gegants en lo die de Corpus y Cap de Octava Y Silvestre Companÿ y Damia Saluí per aver tocat per fer los ballar en dites dos festas [...].

[...] Item as 26 Agost 1706 a Joseph Pardinas, ÿ Francesch Pardinas, Miquel Companÿ, y sos companys tres lliuras vuit sous. Diem 3 Ll 8 S de Moneda Barcelonesa ÿ dites se los pagant per aver tocat y fer Ballar los Gegants en lo die del Glorios Sant Genís [...].

Llibre de comptes de la Confraria de la Minerva de Torroella de Montgrí. 1700.

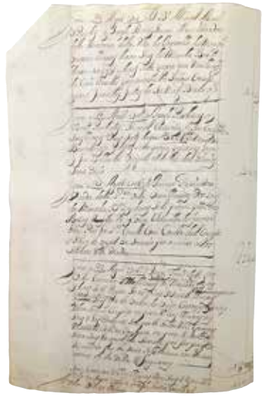

Entenem que els portants dels gegants són els germans Francesc i Josep Ros, i Miquel Company i altres portadors de la vila, i que els músics, per Corpus, també eren torroellencs: Silvestre Company i Damià Salui. Contràriament, per Sant Genís trobem que, de la part musical, se n'encarreguen els bisbalencs Josep i Francesc Pardines.

L'any 1707, malgrat que les tropes borbòniques franceses entren a Torroella i arresten els cònsols de la Universitat, el clavari i destacats austriacistes torroellencs, la vila celebra Sant Genís normalment amb els gegants i el Drac, que, com en anys anteriors, són acompanyats pels músics Josep i Francesc Pardines, de la Bisbal d'Empordà.

«Festas de la Victoria que ha conseguida lo Reÿ Carlos 3»

El setembre de 1710 la Universitat de Torroella de Montgrí organitza unes grans celebracions per les victòries austriacistes durant l'estiu d'aquell any. A molts partidaris del rei Carles III els va semblar que la guerra ja era guanyada. Les «Festas de la Victoria que ha conseguida lo Reÿ Carlos 3» van ser espectaculars i molt costoses. Es van llançar gran quantitat de coets, galejades i carretilles (el Drac?), i van ser contractats nombrosos i prestigiosos músics: les cobles de Rafel Planella de Torroella de Montgrí i de Joan Cargol de la Bisbal, l'organista de Pals Antoni Balsells o el famós cantant gironí Antonio Lizondo.

[...] Item a dit dia a Antonio Lizondo Cantor de Gerona Coranta y duas lliuras Barcelonesas Y dites se li pagaran per aver Cantat ab altres dos cantors a las Festas de la Victoria que ha conseguida lo Reÿ Carlos 3 [...].

Sant Genís. Foto Imatge Fidel.

Els músics del segle XVIII. Durant aquest segle els músics que van acompanyar els Gegants de Torroella van ser molts, molt reconeguts i, malgrat el que alguna vegada s'ha dit, força ben pagats. En plena Guerra de Successió, acompanyaven els gegants els músics locals Silvestre Ros i Damià Salui o els bisbalencs Josep i Francesc Pardines. També actuaren les prestigioses cobles de Rafel Planella de Torroella de Montgrí i de Joan Cargol de la Bisbal, la Mitja Cobla de Pere Saballs i Feliu Fàbrega, i, potser, Josep Ros. Més endavant, ho feren la Mitja Cobla de Josep Pruneda i Joan Descot. Durant la dècada dels quaranta Francesc Barceló, Sebastià Comta i Pere Barceló, amb la seva música, feren ballar els gegants, així com les mitges cobles de Joan Barceló i Josep Juneda, i de Josep Nadal i Josep Pahí. Aquest darrer també fou el flabiolaire i, més endavant, el cornamusaire dels gegants. Sebastià Mir tocava en cobla amb «sos companys»; més endavant, però, va fer de tamborinaire. Per acabar, durant dues dècades, fins ben entrada la dels setanta, la cobla de ministrers dels Maymí acompanyà assíduament els gegants. Una llarga llista de prestigiosos músics per a uns senyors tan nobles.

[...] Determinació per Vestir los Gegants Y Ferlos pintar Y Recomodar [...].

Arrivée subite de Monseigneur le Dauphin... detall de La Bataille du Ter en Catalogne gagnée sur les Espagnols par l'Armée du Roi Sous M.r le Maréchal de Noailles. **1694. Nicolas Langlois. Bibliothèque Nationale de France.**

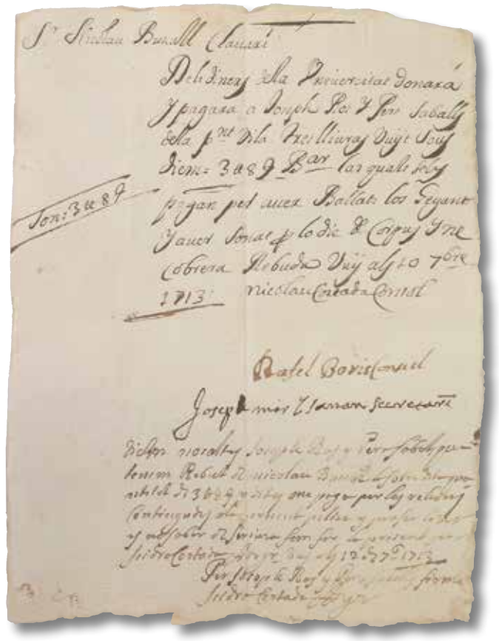

L'any 1711 la sort de la guerra torna a fer un gir en favor dels exèrcits borbònics. El mariscal Adrien-Maurice de Noailles, que ja havia comandat les tropes franceses en la Batalla del Ter, ocupa el nord del Principat. Des d'aleshores la causa dels partidaris dels Àustria està perduda. Torroella de Montgrí, però, continua governada pels cònsols de la Universitat fins que s'apliquen els decrets de Nova Planta, el 1716.

Festes abans del desastre

Durant aquest darrer període de la guerra i primer temps de postguerra tenim poca informació de la participació dels gegants en la festa de Corpus, que, malgrat tot, es continua celebrant. Trobem en l'anotació de les despeses de Corpus de 1713, del clavari Francesc Quintana, els noms dels balladors i els sonadors dels gegants.

> ***[...] item a Joseph Ros y Pere Saballs de la present vila per aver ballat els gegants y aver sonat lo dia de corpus [...].***

Aquest apunt ens genera nous dubtes: Josep Ros i Pere Saballs eren geganters o músics? Sabem, perquè ja el coneixem, que Josep Ros i el seu germà havien portat els gegants, i que Pere Saballs era un reconegut músic que feia cobla amb Feliu Fàbrega. Però eren tots dos músics? Tots dos geganters? O, senzillament, eren els caps de les seves respectives quadrilles?

De després de la guerra tenim poques notícies dels gegants i, del Drac, se'n perd totalment el rastre. Els decrets de Nova Planta van canviar de manera radical el règim dels governs locals i, pel que fa a l'economia municipal, intervingueren les finances dels nous ajuntaments. A Torroella, amb unes arques molt castigades —la vila va haver de pagar vuit mil lliures de multa pel seu posicionament durant la guerra—, els nous consistoris es van veure obligats a retallar de manera considerable les despeses extraordinàries, com ara les de fer ballar els gegants.

Després de molts anys els gegants són restaurats

No tenim notícia certa dels Gegants de Torroella fins a l'any 1729, quan l'economia de la vila comença a estar sanejada. És el 31 de maig d'aquell any quan els regidors acorden refer el cap de la Gegantessa i arreglar, pintar i vestir de nou els dos gegants. Després d'un període de descuit, els gegants tornaven a ser el símbol festiu de la vila i a viure una nova època d'esplendor.

> ***Determinació per Vestir los Gegants Y Ferlos pintar Y Recomodar***
>
> ***Als 31 Maig 1729 Convocats Magnifichs Senyors Joan Massanet, Pere Pages Y Pigem, Bernat Guilló, Josep Busquets Y Pujol, Miquel Badia y Joseph Vantura y Pastell Regidors ab assistència del Magnifich Josep Sanan y Mir Batlle. Han determinat y Resolt dits srs Regidors que en atencio que lo Cap de la Gegantesa se troba rumput y sens poder servir y los Gegants van inuminiosament vestits que se farien pintar per Fernando Pintor y que se escriga en Gerona per que se envie la roba necessària y que estiga onesta per vestirlos de Nou y també que se fase venir Domas per las Insigias Majors dels srs Regidors.***

Rellotge de sol de 1725. Plaça de la Vila, 12. Foto Imatge Fidel.

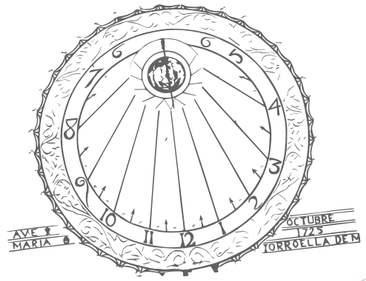

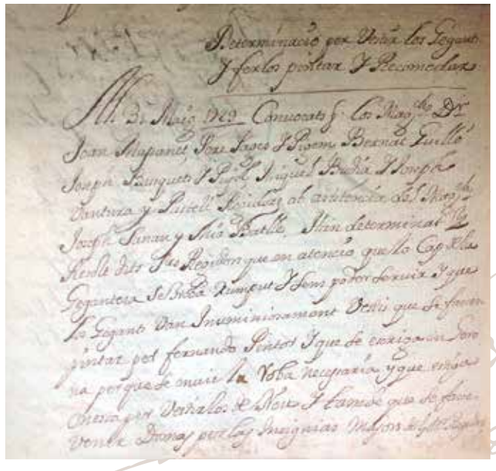

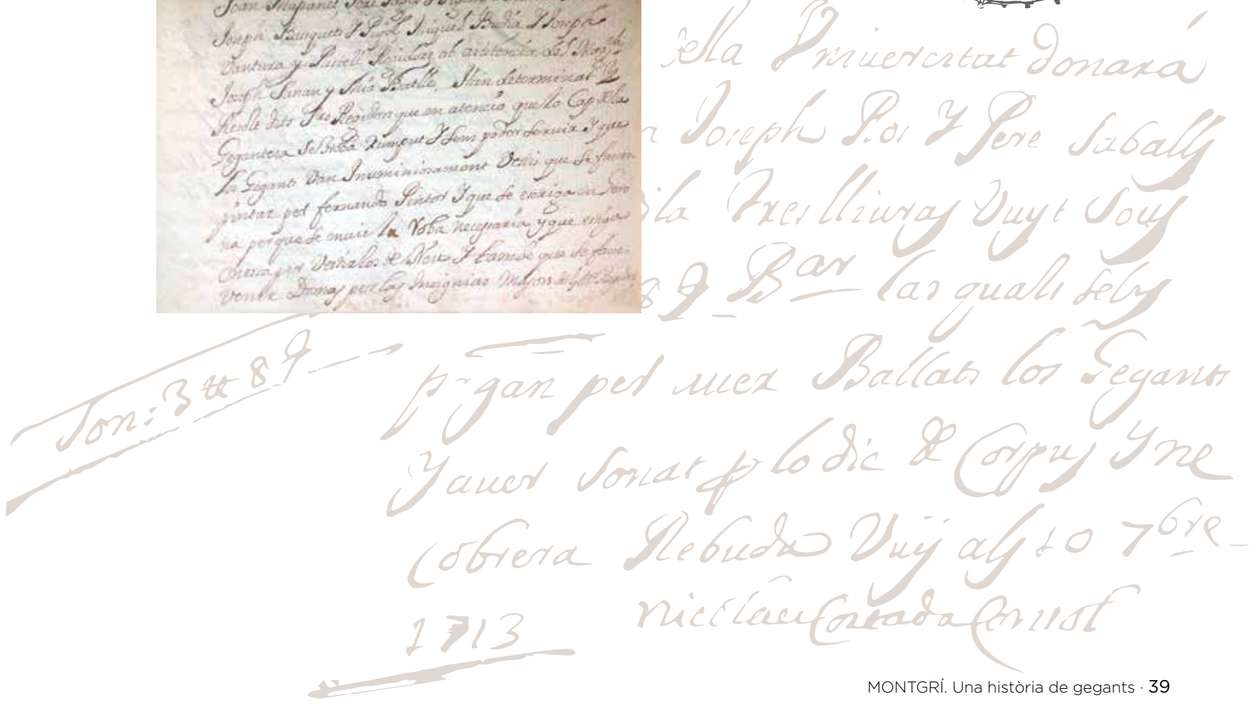

[...] perfer los gegants nous y vestir aquells [...].

Des que es van restaurar el 1729, els gegants viuen unes dècades d'intensa activitat: surten per Corpus, per la processó dels Frares (Agustins), per Sant Genís... Coneixem els noms dels balladors: Pere Barnoya, Francesc Vinyals, Francesc Martí..., els quals, a més del sou, reben sabates i mitges noves per a anar amb els gegants. Són contractades nombroses mitges cobles i músics sols per acompanyar-los en els seguicis: Josep Pruneda, Joan Descot, Pere, Francesc i Joan Barceló, Sebastià Comta, Josep Nadal, Josep Pahí... El clavari Francesc Planas ho relata amb tot detall i amb gran quantitat d'anotacions.

Compte de lo que Jo Francisco Planas pagaré com a Clavari per los gastos ExtraOrdinaris dordre dels srs Regidors [...] Item a Joseph Pasqual per dos parells sabatas dels que ballan los gegants 1 Ll 6 S [...] Item a Joan Barselo y Joseph Pruneda per tocar el Ballar los Gegans Y ha Barnoÿa per la gegantesa per Corpus dels Fraras Sant Genís 5 Ll 8 S [...].

Uns quants anys més tard, Pere Roig, fill de l'antic perruquer dels gegants, recompon la perruca de la Gegantessa per tres sous. Es fa fer a Girona una mà nova per al Gegant —que costa dues pessetes— i el daurador de la vila, Fèlix Pi, repara les restants. A mitjan segle XVIII els balladors dels gegants eren Salvador Casellas, Bernat Compta i Pere Viader. Els gegants són acompanyats per diversos i prestigiosos músics. Josep Pahí, el qual ja coneixem com a flabiolaire i organista, és esmentat per primera vegada com a cornamusaire dels gegants. Els pagaments dels músics els recull el clavari Miquel Quintana i els autoritza el regidor Francesc Molinas

[...] pagarà a Joseph Pahí Cornamusayre la quantitat de dos lliuras barceloneses y son per sonar ab los gegants sínch dies y son per Corpus, Corpus dels frares, Corpus de Octavas per la professo de Santa Caterina en acció de gracías y Sant Genís [...].

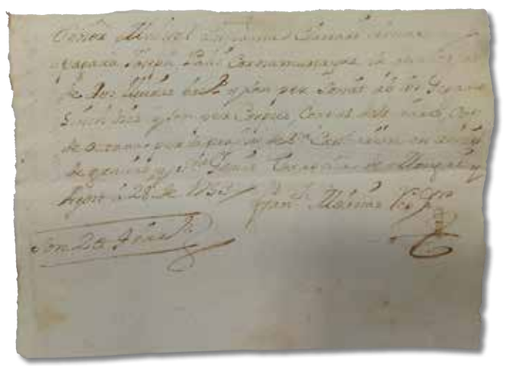

1758, data del naixement dels nostres gegants

Tanta activitat, malgrat les reparacions a què eren sotmesos, segur que va malmetre força els gegants. El 1758 el consistori pren l'acord de fer fer gegants nous i nous vestits. El notari barceloní Anton Llovet, procurador de l'Ajuntament de Torroella de Montgrí, va ser l'encarregat de fer el seguiment dels treballs i de liquidar el cost de la construcció de les noves figures. Aquest fet i la preciosista figura dels nous Gegants de Torroella de Montgrí ens fan suposar que van ser construïts a Barcelona i que se'n va fer càrrec un reconegut escultor. De moment, no ens podem aventurar a donar-ne el nom, però el cost de sis-centes lliures —molt elevat per l'època— així ho corroboraria.

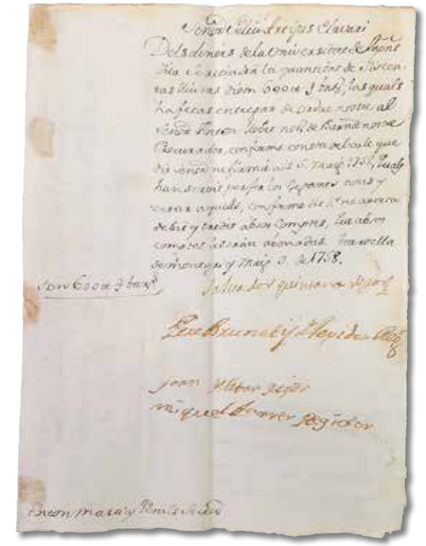

Señor Feliu Artigas clavari.

Dels diners de la Universitat de la present vila se retindrà la quantitat de siscentas lliuras diem 600 Ll S de Barcelona, las quals ha fetes entrega de ordre nostre al señor Anton Llovet notari de Barcelona nostre Procurador, conforme consta del vale que dit señor refirma als 5 maig 1758, Quals han servit perfer los gegants nous y vestir aquells, conforme dit sr. ne aporta dèbit y crèdit ab sos comptes, Que ab sos comptes li seran abonades. Torroella de montgri y Maig 9 del 1758.

Son 600 Ll S barceloneses.

Salvador Quintana regidor, Pere Brunet regidor, Joan Alabau regidor, Miquel Farrer regidor.

Els nous gegants, en aquell moment, ja presentaven la mateixa imatge, o força semblant, que els actuals. De fet, pel que hem descobert, podem concloure que, amb nombroses reformes, reparacions i retocs, aquestes figures són les mateixes que van actuar fins a l'any 1950 i que actualment són exposades a Can Quintana Museu de la Mediterrània.

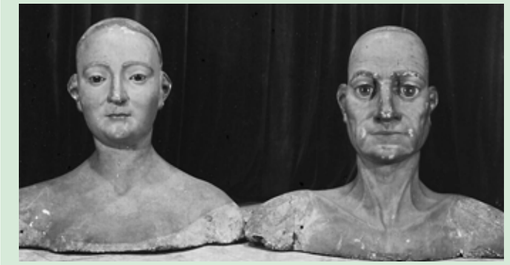

Els Gegants del Pi, 1960. Foto Català Roca. Arxiu dels Amics dels Gegants del Pi.

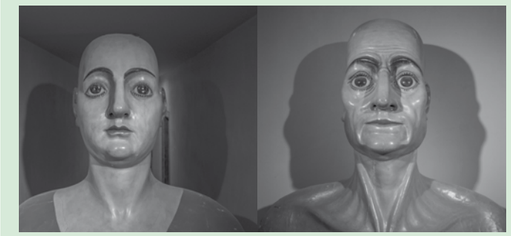

Els Gegants de Torroella. 2019. Foto Imatge Fidel.

Els gegants de 1758. S'ha escrit força sobre quina és la generació actual dels Gegants de Torroella, quantes figures distintes ha tingut la vila. Però tots els indicis apunten que els Gegants Vells, els que actuaren fins a l'any 1950 i que actualment són exposats a Can Quintana Museu de la Mediterrània, retocats i reformats moltes vegades, són els mateixos que el 1758, presumiblement, van ser construïts a Barcelona. Només cal que ens fixem en el bust i en el rostre del Gegant de Torroella, i que els comparem amb el Gegant del Pi original, encara conservat. L'expressió dels ulls, el rostre sever i els músculs tensos del coll són idèntics en el Gegant del Pi i en el de Torroella. Elles no són tan iguals, però la semblança i la forma també revelen un origen, un estil i una època semblants. Les escultures dels Gegants Vells del Pi es daten, aproximadament, l'any 1772 i s'atribueixen a Ramon Amadeu, però potser les figures podrien ser anteriors i l'escultor, de la mateixa escola, però no tan jove, ja que Amadeu va néixer l'any 1745. Els Gegants de Torroella van ser construïts l'any 1758, catorze anys abans dels del Pi, o potser eren coetanis? Si més no, l'escola escultòrica sembla que és la mateixa.

[...] Regular haya en adelante Danzas, ni Gigantones, sinó que cese del todo esta pràctica en las Procesiones [...].

Els Gegants Nous, els anys seixanta i setanta del segle XVIII, durant les festes torroellenques van viure tota mena d'atencions. Sortien i ballaven amb la mitja cobla local de Sebastià Mir «y sos companys» i les cobles foranes més prestigioses, com ara la dels Maymí de la Bisbal. Ramon Roig, seguint la tradició familiar, era el perruquer oficial. Els portadors, a part d'un bon sou, rebien mitges i sabates per Corpus i per Sant Genís. Per les processons hi havia ventalls, refrescos, bolados i melindros, i, alguna vegada, xocolata. I Joan Alabau, fuster i regidor de la vila, va construir un armari per a desar-los i, d'aquesta manera, preservar-ne el manteniment.

El Palau Lo Mirador i l'església de Sant Genís.
Foto Imatge Fidel.

Restriccions i prohibicions

El 1780 el rei Carles III sancionava una reial cèdula amb la qual es prohibien els gegants i les danses en les processons i en altres funcions eclesiàstiques. Això va tenir una conseqüència dramàtica per als entremesos d'arreu del país.

REAL CEDULA
DE S. M.
Y SEÑORES DEL CONSEJO,
POR LA QUAL SE MANDA QUE EN ninguna Iglesia de estos Reynos, sea Cathedral, Parroquial, ó Regular haya en adelante Danzas, ni Gigantones, sino que cese del todo esta práctica en las Procesiones, y demás funciones Eclesiasticas, como poco conveniente à la gravedad, y decoro que en ellas se requiere.

AÑO 1780.

EN MADRID:
En la Imprenta de Pedro Marin.

Real Cedula de S. M. y señores del Consejo, por la qual se manda que en ninguna Iglesia de estos Reynos, sea Cathedral, Parroquial, ò Regular haya en adelante Danzas, ni Gigantones, sinó que cese del todo esta pràctica en las Procesiones, y demàs funciones Eclesiasticas, como poco conveniente à la gravedad, y decoro que en ellas se requiere, Año 1780 en Madrid.

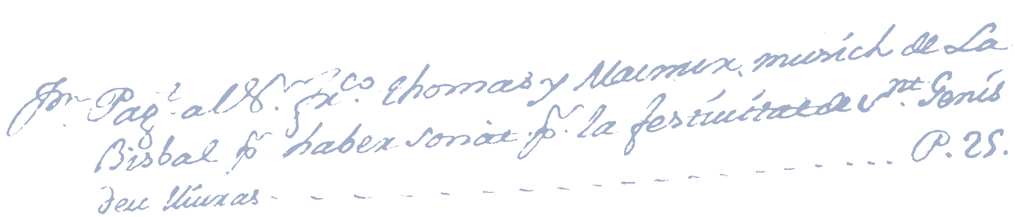

Jn.Pag.t al M.r Fr.co Thomas y Maimex musich de La Bisbal p.r haber sonat p.r la festivitat de S.nt Genís ..... P. 25.
Seu Llunas -

En el «Llibre ahont se han buÿdat los comptes ÿ Polissas», del majordom Joseph Plà y Lopez, de l'any 1777, la relació de salaris recull «[...] Por el de las Personas que llevan los Gígantes el día de Corpus Christi y Musícos que los asisten 86 reales [...]». Aquesta anotació es repeteix fins a l'any 1781. A partir de 1782 no trobem cap més despesa dels gegants ni dels músics. Si bé els gegants a Torroella no van ser prohibits, sí que se'n va restringir molt les funcions.

Aquesta circumstància i l'esclat de l'anomenada Guerra Gran, que va enfrontar la monarquia espanyola i la República Francesa entre els anys 1793 i 1795, i que va convertir gran part de l'Empordà en un camp de batalla, va representar l'inici d'un llarg període de decadència dels Gegants de Torroella de Montgrí.

La font del passeig de l'Església. Foto Imatge Fidel.

Els vestits dels gegants. Com eren els vestits dels Gegants de Torroella el 1758? Mossèn Francesc Viver, en el llibre de la Festa Major de 1930, diu que «els gegants, fins aleshores, anaven vestits de moros o sarraïns». Creiem, però, que, tal com passava arreu de Catalunya, els nostres gegants anaven vestits de guerrer intemporal, ell, i de dama a la moda, ella, és a dir, com ara. Nombrosos gravats, auques i fulls de rengle del segle XVIII i començament del XIX mostren tots els gegants sempre vestits a la manera soldadesca i a l'antiga, a la manera com eren interpretats en el Barroc els guerrers del passat. El gegant, amb casc emplomallat, porra a l'espatlla, espasa cenyida i, a vegades, lluint l'emblema de la vila o parròquia a l'escut. La gegantessa, més moderna, acostumava a vestir a la moda i canviava tot sovint de roba o de guarniments segons el gust del moment. Aquesta imatge arquetípica dels gegants del segle XVIII és la que encara presenten els gegants torroellencs, i el casc del Gegant n'és la millor mostra. És per això que afirmem que els Gegants de Torroella són l'exemple excepcional i més clar de com havien de ser tots els gegants catalans al segle XVIII.

Ventalls de Corpus.

Segle XIX

Els gegants, al passeig de l'Església, precedits per l'Esquivamosques. 1918-1922. Autoria desconeguda. Amics dels Gegants i els Capgrossos de Torroella de Montgrí.

[...] lo que Puja Dels Mosichs ÿ lo Demas Per Ballar als Jegans [...].

Torroella de Montgrí

Lo districte municipal de Torroella de Montgrí, que comprèn la vila d'aquest nom, lo poble del Estartit, ab les illes Medes, y-l vehinat de Sobrestany, està situat al NE. de Gerona, en la desembocadura del Ter y a la riba esquerra d'aquest riu. Afronta, al N., ab los de Bellcayre y de La Escala; al E., ab la mar; al S., ab lo de Pals y ab lo riu Ter; y al O.,

Plan de Torroella de Montgrí (Publicat per Ramón Gallarta)

Escala: 1:5.000

1. Església.
2. Pastoig de la Església.
3. Carrer de la Mar.
4. Carrerò del Negre.
5. Carrer del Marqués Robert.
6. Id. del Carme.
7. Plaça del Grú.
8. Carrer del Hospital.
9. Plaça de la Constitució.
10. Carrer de la Església.
11. Carrer Major.
12. Plaça d'En Roch.
13. Carrer de la Carniceria.
14. Id. de la Sopa.
15. Id. de Sant Joseph.
16. Id. de Sant Agustí.
17. Id. de la Porta Nova.
18. Plaça dels Dolors.
19. Carrer dels Dolors.
20. Id. de la Godina.
21. Carrer de la Presó.
22. Id. de la Unió.
23. Firal.
24. Carrer de Gerona.
25. Id. del riu Ter.
26. Id. de Figueras.
27. Id. de Sant Antoni.
28. Id. del Rosari.
29. Id. d'Ullà.
30. Id. d'Odeon.

Comta de lo que a pagat Joan Simon Masser per ordre del Sr. Batlle y a Juntament. Per als gastos que seán de fer tots los anys que surtan. Per lo dia de Corpus als gegans. Al dia 21 Juny 1810. Primo per al mosichs guanyan per tocar per al gegans 4 Ll. 10 S. Mes per dos omans que Ballan als Gegants Per Sabatas 4 Ll. 10 S. Mes per las mitgas Per als omans que Ballan als Gegans 2 Ll. 5 S. Mes Per Als Dos omans que Ballan als Gegans Guanyan 8 Ll. 8 S. Mes Per altreball De Pentinar las Perrucas Dels Gegans 3 Ll. S. Mes Per Rentar ÿ an Midonar las Robas Dels Gegans 1 LL. 40 S. Mes Per al treball De Bastir Als Gegans 1 Ll. 40 S. Mes Per refrescar Als omans que Ballan als Gegans 1 Ll. 40 S. Mes Per fer la Bida a Bun Mosich - Al Morsar 1 Ll. 2 S. 6. Mes Seá comprat un De Bantal Per la Jagantesa que no a Pogut Serbir Per Dolent. Costa 3 LL. S. [...].

El primer terç del segle XIX hi ha poques però assenyalades actuacions dels gegants

Des de la fi de la Guerra Gran, l'any 1795, fins a l'inici de la Guerra del Francès, l'any 1808, tenim poques referències dels Gegants de Torroella. Només sabem que, en molt mal estat, sortien sense continuïtat per Corpus i per Sant Genís. No és fins a l'any 1810 que trobem, ben detallades pel clavari Sebastià Mercader, les despeses de les sortides. Això ens confirma, però, que en algun moment d'aquest període de trenta anys havien esquivat les prohibicions i que fins i tot en temps de guerra els gegants continuaven sortint per les festes de la vila.

Tal com podem veure en la descripció de les despeses de Corpus, els costums pel que fa a la manera de sortir dels gegants per festes a l'inici del segle XIX no varien gaire respecte del que passava al darrer terç del segle XVIII, si no és que el cost de la vida havia pujat i els músics eren menys cotitzats. Encara en català, ple d'errades i castellanismes, el clavari també detalla el cost de la Festa de Sant Genís. Dels pagaments, se n'encarregava Joan Simon Masser, és a dir, el macer de la vila.

Comta Dels Gastos De lo que Puja Dels Mosichs ÿ lo Demas Per Ballar als Jegans ÿ Rentar la Roba ÿ en Midonarla ÿ Plenxarla Del Dia De Sant Genis de 1810, De lo que ÿ Pagat Joan Simon Masser Per ordre del Sor. Batlle ÿ Munisipals. Primo del llogue dels Mosich. 4 Ll. 10 S. Mes per ballar als Jegans 8 Ll 8 S. Mes Per al Refresch dels omas que Ballan al Jegans 1 Ll. 10 S. Mes per Rentar la Roba ÿ Plenxarla 1 Ll. 10 S. Mes Per Bestir als Jegants 1 Ll. 10 S. Mes Per fer la Bida ab un Mosich 1 Ll. 2. 6. [...].

Les persones que feien ballar els gegants —el nom de les quals ja no se cita— cobraven un bon sou i rebien sabates i, durant la processó, refresc. Els músics tenien el seu sou, més reduït, però eren hostatjats amb dret a llit i a esmorzar. Aquest detall ens fa pensar que els músics no eren de Torroella. Per acabar, els gegants, abans de cada sortida, eren pentinats i es rentava, es planxava i s'emmidonava la roba.

Festes constitucionals i proclamacions reials

Al llarg del primer terç del segle XIX poques referències més trobem dels gegants, a part de les que ja hem descrit o de la presència en els actes constitucionalistes —que celebraven el jurament de la Constitució per part del rei Ferran VII i l'inici del Trienni Liberal—, amb el descobriment d'una placa per l'alcalde Josep Quintana a la Casa de la Vila el dia de Corpus de 1820 segons recull el Diario de Barcelona de l'època.

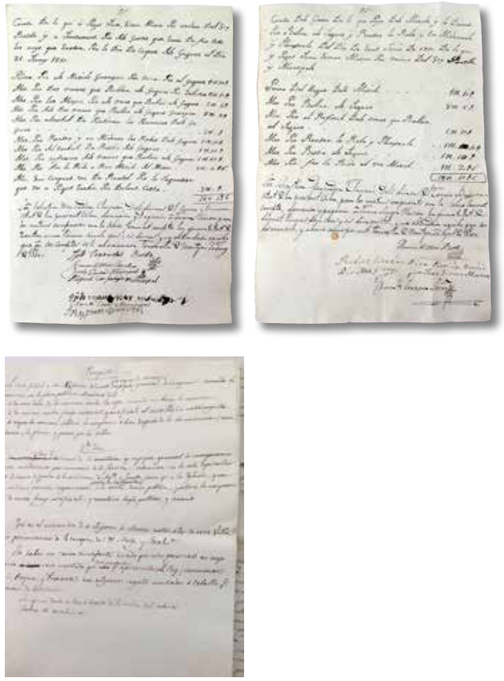

És el 1833 quan se celebren a Torroella unes grans festes per la proclamació de la reina Isabel II: «Fiestas de la Proclamación al trono de las Españas de Maria Isabel Luisa de Borbón», en què, entre altres fasts, participen els gegants. El programa d'activitats dels regidors ho constata:

2do dia a las 9 de la mañana repique general de campanas con cañonazo por anuncio de la fiesta. reunión en la sala capitular a las 9 horas y cuarto de la mañana de Ayuntamiento y Junta para ir a la Iglesia, y en la misma forma regresaran, y salida de los gigantes, a la tarde danza pública, dos coblas, y saldra la comparsa, a la noche fuego artificial y tambien bayle publico [...].

Temps de guerra i de revoltes no entenen de gegants

Durant el segon terç del segle XIX tampoc no trobem gaires referències dels gegants. Són temps convulsos i de canvis. La desamortització que a Torrella provoca l'exclaustració del convent de Sant Agustí tampoc no propicia la celebració de processons. Però durant aquests anys és també quan, a poc a poc, arreu del país es va consolidant un model de festa major semblant al que és conegut actualment. A Torroella de Montgrí l'any 1844 es ballaren sardanes, per primera vegada, segons les noves normes de la sardana llarga de Pep Ventura.

Els gegants sortien per Sant Genís, per Festa Major, i no sortien per Corpus, però no queda constància escrita si això tenia continuïtat o no, si això era corrent o estava mig oblidat. L'any 1860, al llibre de plens de l'Ajuntament, les actes del plenari del 19 d'agost recullen que el consistori havia estat convidat per l'Obra de la Parròquia a les celebracions religioses de Sant Genís i que els regidors hi anirien en corporació i amb els gegants.

> ***[...] acto seguido se presentaron los señores administradores de la obra parroquial á fin de invitar al Ayuntamiento para que asistiera á la Misa Mayor y demas actos religiosos en los dias del patrón [...] y para mayor lucimiento de los actos públicos, saldrían los gigantes segun costumbre immemorial [...].***

[...] se ocupo del mal estado en que se hallaban los gigantes y se acordo que se recompusiesen [...].

El mal estat del gegants

Aquell mateix any 1860 l'Ajuntament havia acordat arreglar, reparar o reformar les velles figures dels gegants, ja que estaven en molt mal estat.

> ***En la villa de Torroella de Montgrí a los quince de Abril de mil ochocientos sesenta, reunido el Ayuntamiento en mayoría en las Salas Consistoriales [...] se ocupo del mal estado en que se hallaban los gigantes y se acordo que se recompusiesen [...].***

En un altre Ple de l'Ajuntament del mateix mes, atès que els vestits dels gegants també estaven en mal estat, es va acordar fer-los fer vestits nous.

> ***En la villa de Torroella de Montgrí, a los veinte y dos Abril de mil ochocientos sesenta: reunidos el Ayuntamiento en mayoría [...] se acordó construir un vestido a los gigantes atendido el mal estado en que se halla el que actualmente tienen [...].***

Segurament, per aquests motius feia anys que els gegants no sortien i el 1860, acabats de restaurar i amb els vestits nous, sortiren per Sant Genís «segun costumbre immemorial».

Des d'aleshores, mentre el model de Festa Major s'anava consolidant amb cobles, orquestres, focs d'artifici i atraccions, els gegants sortien normalment per Sant Genís. Se sap que la part musical d'acompanyament dels gegants —descuidada durant molts anys— es potenciava amb l'acompanyament de l'orquestra, que després del seguici feia el ball públic a la plaça de la Vila. L'any 1879, segons les notícies que en tenim, aquesta orquestra va ser la Cobla La Lira.

Torroella de Montgrí, 7 Setembre.

La festa major, com li diguí, comensá lo 25, fent la passada la copla anomenada «La Lira.» A las 10 del matí l' Ajuntament, d' uniforme, precedit dels gegants, aná á l' iglesia á ohir l' ofici. A las quatre de la tarde, hi hagué sardanas á plassa, en competencia las duas coplas de «La Lira» y de «Barretó.» A las set, sortí la professó, essent pendonista D. Salvador Negre. Durant la nit, foren molt concorreguts los tres balls que 's donaren.

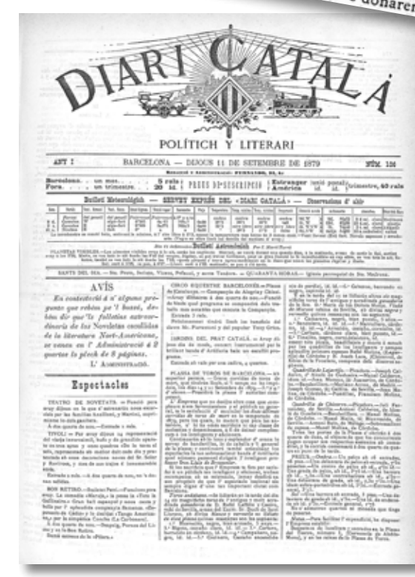

DIARI CATALÀ

POLÍTICH Y LITERARI

ANY I — BARCELONA — DISCH 11 DE SETEMBRE DE 1879 — NÚM. 116

AVIS

Espectacles

El mite del Rellotger i el primer capgròs de Torroella

Es té la creença incerta, no comprovada ni documentada, difosa per rumors populars i prodigada per alguns autors, que els gegants actuals van ser construïts de nou l'any 1880 per un artista local anomenat «el Rellotger». Fins i tot algú ha dit que el Rellotger era un constructor de gegants barceloní. El cert és que els gegants el 1880 no sortiren, hi havia la plaga de la fil·loxera, i no van tornar a sortir fins Sant Genís de l'any següent, quan Tomàs Renart, macer de l'Ajuntament, n'era el responsable.

El campanar de Sant Antoni.
Foto Imatge Fidel.

La restauració dels gegants, molt menor, va ser feta el 1882 per Anselm Gelabert. El Gegant tenia el cap trencat d'una topada de feia anys i la Gegantessa, el nas esberlat. Aquell mateix any Caterina Julià de Seguer va confeccionar part dels vestits dels gegants i Ramon Séculi, des d'aleshores, perruquer oficial i «cronista oficiós» dels gegants, va confeccionar una barba per al Gegant i va fer el pentinat d'ambdós. Aquell mateix any, per Sant Genís, trobem la primera referència al capgròs anomenat «l'Esquivamosques». Pere Castells, al llibre de la Festa Major de 1963, explica:

> *[...] els nostres vells gegants portaven com escolta l'anomenat Esquivamosques, un home que duia un cap de lleó i una xurriaques a la mà que feia petar al damunt dels agosarats galifardeus que s'acostaven amb desmesura al pas de la comitiva [...].*

El Rellotger. Autors com mossèn Francesc Viver, al llibre de la Festa Major de 1930, basant-se en les declaracions de Ramon Séculi, perruquer oficial dels gegants durant més de cinquanta anys i bon parlador, assegurava que «el gegant antic va morir d'una topada, que ell presencià, contra la cantonada de "Can Quicus" del carrer Major; i va ser substituït junt sa muller que tenia al nas molt averiat...». I segueix: «El gegant fa por, i tothom diu que la seva ferotge fesomia és l'estampa del seu modelador, l'artista conegut per El Rellotger». No tenim cap constància que l'any 1880 es fes cap obra nova sobre els gegants, ni, ni de bon tros, noves figures. El cert és que, dels gegants, l'any 1880 tampoc no en consta cap sortida, ni per Corpus ni per Sant Genís. En canvi, l'any 1882 els gegants, que sí que havien sortit per Sant Genís el 1881, van ser reparats per Anselm Gelabert.
Era aquest el Rellotger? No hi ha res que ens ho faci pensar. Tampoc no hem sabut trobar cap referència a cap artista anomenat el Rellotger. Potser se'l va anomenar artista amb certa ironia, perquè el rellotger era, des de feia segles, un funcionari municipal encarregat del manteniment d'instal·lacions i mobiliari de l'Ajuntament, i, entre d'altres, dels gegants i del rellotge de la capella de Sant Antoni —antigament, conegut com «lo campaner que toca las horas» i, més endavant, com «lo qui adoba lo Ralotja». Aquell any 1880, però, Francesc Roca, el rellotger oficial, estava malalt i poc després va morir. No fou fins a l'any 1982 quan va ser substituït per Joan Ferrer, el nou rellotger.

Monument d'homenatge a mossèn Francesc Viver al passeig de l'Església. 2019. X. Cordomí.

El rellotge de la vila. Torroella de Montgrí era una de les poques poblacions catalanes que, entre altres privilegis, el segle XIV disposava d'un rellotge públic. No sabem del cert com devia ser aquell rellotge, molt anterior a la introducció dels aparells mecànics que marquen les hores i els minuts amb les agulles dins d'una esfera, però de ben segur que devia ser semblant al rellotge barceloní —de la mateixa època que el torroellenc— que Joan Amades descriu com funcionava: «un empleat municipal que servint-se d'un rellotge de sorra marcava els quarts i les hores amb cops de mall en una campana». A Torroella, segurament, des de la capella municipal de Sant Antoni devia passar de manera semblant. L'any 1653 s'instal·là un modern rellotge mecànic «de campana i quarts» a la capella. Des d'aleshores l'encarregat del rellotge no era un funcionari qualsevol, havia de tenir uns certs coneixements.

El primer encarregat del rellotge que coneixem és el verguer Joan Vaguer. Més endavant, ho va ser el manyà de la vila Pere Clergas, qui arribaria a ser cònsol:

> *Dich Jo Baix firmat que Confes Aver rabut del Sr Genis Farrer Clavari de la Vila de Torroella de Montgrí setanta sinch lliuras moneda Barcelona dich 75 Ll. S. Las quals me apagas sexanta lliuras per lo salari de Consol y quinsa lliuras per lo salari de amanar Lo Ralotja y per fer lo ver ne fas la present rabuda de ma propia vuy als 23 de octobra de 1679. Es ver lo demunt dit Pera Clergas manya.*

L'any 1884 es va celebrar la Festa Major, però els gegants no van sortir. El mes següent, amb la despesa a càrrec de l'indià Pere Coll, se celebraren les Festes de la Mercè, en què l'Esquivamosques i els gegants van tornar a sortir. L'any següent l'Ajuntament va acordar la nova reforma dels vestits dels gegants, però aquell any Torroella va patir la plaga del còlera, amb 276 morts comptabilitzats, i la reforma dels vestits, reduïda a petits retocs, no va ser estrenada fins a la Festa Major de 1887. El llibre de caixa de l'Ajuntament ho recull en una anotació del 10 d'octubre:

[...] a Don Gerónimo Puig en concepto de ropas entregades de su tienda para reformar el vestuario de los gigantes, con motivo de la festividad del santo patrón, según cuenta unida al libramiento. 79,50 ptas [...].

Els gegants a la plaça. Inici del segle xx. Atribuïda a Josep Esquirol. Fons Miquel Graells, Museu de la Mediterrània.

Perruquers, modistes i cuidadors

Durant els darrers anys del segle xix Rosa Casanovas, cosidora de la vila, s'encarregava de fer el manteniment dels vestits i d'afegir-hi guarniments, i Ramon Séculi continuava sent el perruquer oficial, responsable de retocar els pentinats i la barba i de difondre tota mena d'històries dels gegants. Ho recull el llibre de caixa de l'Ajuntament:

[...] a Don Pedro Poch por gastos que ocasionó la salida de los gigantes los días 25 y 26 de Agosto último según cuenta unida. 31 ptas [...] a Doña Rosa Casanovas, por trabajos y materiales invertidos en los vestuarios de los gigantes, con motivo de la fiesta mayor de esta villa, según cuenta unida.29 ptas [...] a Don Ramón Séculi por arreglo de los gigantes y peinado de los mismos con motivo de la fiesta del santo patrón según recibo unido al libramiento.17 ptas.

Tal com veiem, el funcionari Pere Poch era el responsable de les actuacions i del manteniment dels gegants, així com de la contractació dels geganters —els noms dels quals no coneixem. Només la memòria popular conserva algun nom de les persones que, a la fi del segle xix, carregaven i feien ballar els gegants, com ara Ivo Fuster Martí.

L'any 1898, però, els gegants deixaren de sortir.

[...] un home que duia
un cap de lleó i
una xurriaques a la mà [...].

Els gegants, al passeig de l'Església, precedits per l'Esquivamosques. 1918-1922. Autoria desconeguda. Amics dels Gegants i els Capgrossos de Torroella de Montgrí.

L'Esquivamosques era un capgròs torroellenc de la fi del segle xix —desaparegut a la fi de la dècada dels anys vint del segle passat i reconstruït l'any 2007— que pertanyia al mateix gènere dels seus predecessors en altres poblacions de la Catalunya Vella, com ara el Lligamosques d'Olot, els Caps de Llúpia de Vic, en Berruga de Figueres o el mateix Esquivamosques de Girona. De fet, esquivamosques és un dels apel·latius genèrics que identifica aquesta mena d'esparriots. Els esquivamosques són del gènere de capgrossos que desfilen sols, com a personatge únic, davant del seguici i que, proveïts d'alguna mena d'arma —pal, bastó, xurriaques o escombreta—, empaiten i colpegen amb beneiteria desfermada el públic concentrat al pas de la comitiva.

La singularitat del nostre Esquivamosques rau en el fet que té cap de lleó. Mossèn Francesc Viver, al llibre de la Festa Major de 1930, explica que Josep Castells, Palet, li va comentar que el cap de lleó ja acompanyava els gegants al segle xvii, que s'enfrontava amb el Drac i que era portat per un home que, pel gruix de les celles, era conegut com «en Sellas». Sigui com sigui, no hem trobat cap mena de rastre documental que ho verifiqui.

Segle XX

Anys 1901-1938

Els gegants, amb els portadors, l'Esquivamosques, el sereno i l'agutzil, davant l'Ajuntament. El de davant del Gegant és el portador Estanislau Matas. 1923-1925. Autoria desconeguda. Fons Joaquim Matas.

[…] amb tant de pel a la barba i amb son aire de perdona-vides […].

Diari de Catalunya de l'1 de setembre de 1900:

[…] A la iniciativa d'algunes senyoretes se deu que sortissin els gegants [a la processó de Corpus], proporcionat axis un bon rato a la gent menuda […].

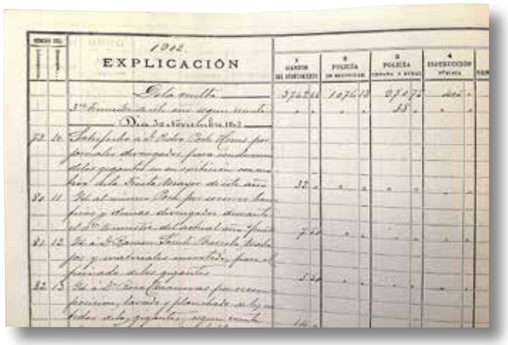
1902.

EXPLICACIÓN

			1 Alquiler de vestuarios	2 Policía en Montgrí	3 Policía Torroella y Estartit	4 Indemnización técnica	Total
		Sala anterior	37,25	107,60	27,40	20,-	
		3.er trimestre del año corriente	»	»	55	»	»
		Día 2 de Noviembre 1902					
32	10	Satisfecho al Sr. Pedro Poch Homs por jornales devengados para conducir dichos gigantes en su exhibición con motivo de la Fiesta Mayor de este año	32	»	»	»	»
33	11	Ya al mismo Sr. Poch por varios trabajos y materiales invertidos para el peinado de los gigantes	5,50	»	»	»	»
34	12	Ya a D.ª Rosa Casanovas por recomposición, lavado y planchado de los vestidos de los gigantes, según cuenta	14	»	»	»	»
35	13	Ya a D.ª Rosa Casanovas por recomposición, lavado y planchado de los vestidos de los gigantes, según cuenta	14	»	»	»	»

L'any 1902 els gegants tornen a sortir per Festa Major amb alguns retocs en els vestits i repentinats. L'esborrany del llibre de despeses dels eraris municipals ho recull amb els pagaments efectuats a Pere Poch, Ramon Séculi i Rosa Casanovas, els quals mantenien les seves responsabilitats envers les figures.

[…] satisfecho a D. Pedro Poch Homs por jornales devengados para la conducción de los gigantes en su exhibición con motivo de la Fiesta Mayor de este año. 32 ptas. […] a Ramón Séculi Barceló por trabajos y materiales invertidos para el peinado de los gigantes. 5,50 ptas. […] a Dª Rosa Casanovas por recomposición, lavado y planchado de los vestidos de los gigantes, según cuenta. 14 ptas. […].

Sardanes a la plaça. Al fons, els gegants. Inici del segle xx. J. Esquirol. Fons Fotogràfic Municipal, Museu de la Mediterrània. rocedència: Joan Duran.

Uns gegants ben humils

De tota manera, els gegants, després de tants anys sense restaurar i d'uns quants anys d'estar en desús, no devien estar en gaire bon estat. Aquell mateix any, quan l'Ajuntament de Barcelona va escriure al de Torroella de Montgrí convidant els gegants torroellencs a participar en el «Concurs de Gegants, Nanos i Monstros Tipichs» de les barcelonines Festes de la Mercè, el consistori de la vila va acordar de no participar-hi pel mal estat de les figures. Mossèn Francesc Viver, al llibre de la Festa Major de 1930, explica: «Un defecte volem remarcar als nostres gegants: llur excessiva modèstia. Qualsevol diria que el nostre gegant, amb tant de pel a la barba i amb son aire de perdona-vides, està inflat de pretensions; i és tan humil i de sa casa com la seva costella. Per motius insignificants no varen voler exhibir-se en les festes extraordinàries de la Mercè, que fa alguns anys atragueren a la Capital de Catalunya moltíssims membres de la família gegantesca de la nostra terra: potser tenien por de marejar-se en el tren […]».

Sardanes a la plaça de la Vila. S'observa Maria Mascort Galibern, de cara i amb un vestit clar, ballant entre el seu marit, Antonio Sala Roca, i un oficial de carabiners, amb uniforme de gala. Al fons, els gegants. 1915. Autoria desconeguda. Col·lecció Fundació Mascort.

Els gegants a la plaça. Començament de segle xx. J. Esquirol. Fons Miquel Graells, Museu de la Mediterrània.

Durant aquest període, fins a l'any 1914, els gegants sortien acompanyats per un graller de la vila. Mossèn Francesc Viver, al llibre de la Festa Major de 1930, explica: «També eren acompanyats [els gegants] quinze o setze anys enrere per un que tocava un tible o gralla. L'últim fou en Joan Custals, *El Maco*. La seva família encara guarda com un preciós record aquell popular instrument».

Pere Climent Ferran, en els seus *Reculls folklòrics,* després de certificar que els gegants encara surten per Corpus, indica que, anys més tard, ho feien acompanyats per un flabiolaire: «Per Sant Genís, festa major, surten els gegants. Solia anar al davant un home tocant el fluviol […]».

L'any 1905 hi ha canvi de responsable dels gegants, ara ho seria Joan Sadurní; no sabem, però, el nom dels portants, ja que fins a l'any 1922 al «Diario de Gastos» només consta:

[…] satisfecho a varios particulares en concepto de varios gastos ocasionados con motivo de la salida de los gigantes el día de la fiesta mayor de esta villa […].

La Gegantessa cau i pateix «grans desperfectes» a la cara

L'any 1919, el dia de Sant Genís, quan el responsable dels gegants era l'agutzil Miquel Cruañas, la Gegantessa va caure i va patir «grans desperfectes» a la cara. Si bé l'any següent Ramon Séculi va pentinar les perruques dels gegants i va fer un nou «tocado» —segurament, un vel emplomallat— per al pentinat de la Gegantessa, i que Júlia Simón va retocar les robes de la parella, desconeixem si es va restaurar la cara de la Gegantessa, més enllà d'algun arranjament al nas fet per Tomàs Sarasa.

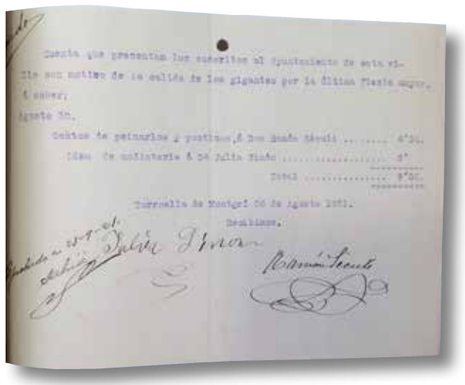

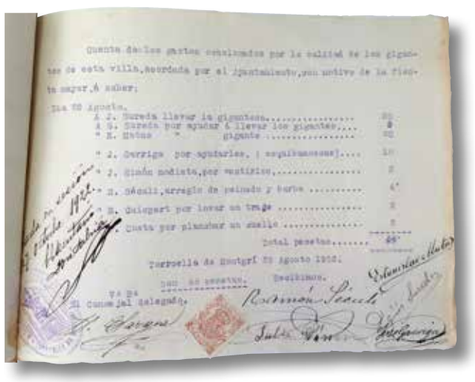

És l'any 1922, per Festa Major, quan coneixem els noms dels portants, que, segurament, ja feia uns quants anys que eren els mateixos: Estanislau Matas, el Gegant; J. Sureda, la Gegantessa; Genís Sureda, com a ajudant, i J. Garriga, l'Esquivamosques.

Sardanes a la plaça amb els gegants. 1918-1922. Autoria desconeguda. Amics dels Gegants i Capgrossos de Torroella de Montgrí.

La comitiva oficial va cap a ofici. 1918-1922. Fons Miquel Graells, Museu de la Mediterrània.

[...] passen tot l'any reclosos en el seu recó de la malaguanyada Església del Convent [...].

Els gegants, amb els portadors, l'Esquivamosques, el sereno i l'agutzil, davant l'Ajuntament. El de davant del Gegant és el portador Estanislau Matas. 1923-1925. Autoria desconeguda. Fons Joaquim Matas.

L'any 1923 hi ha canvis en les responsabilitats del portatge de la imatgeria festiva per Festa Major. J. Sureda plega de portant i cedeix la titularitat de fer ballar la Gegantessa al seu fill Genís Sureda. J. Garriga traspassa el capgròs de l'Esquivamosques a Ramon Vidiella. Estanislau Matas, però, continua carregant el Gegant.

Malgrat la dictadura del general Miguel Primo de Rivera, els gegants i el capgròs continuen sortint per la diada de Sant Genís

Malgrat que aquell mateix any, el 13 de setembre, un cop d'estat militar va instaurar la dictadura del general Miguel Primo de Rivera i va fer cessar l'alcalde de Torroella, Ramon Mascort Galibern, els gegants i el capgròs continuaren sortint habitualment per la diada de Sant Genís. Fins i tot, el 24 de setembre de 1926 van participar en les Festes de la Mercè de l'Hospital dels Pobres. Aleshores, Estanislau Matas va ser substituït com a portador del Gegant per Genís Serrats.

Sembla que durant la dictadura l'atenció a les figures va ser descuidada considerablement. Séculi pentinava les perruques i la barba, i Júlia Simón arranjava i feia rentar i planxar els vestits, però les peces —que eren molt pesants— es deterioraven. L'any 1928, molt desmillorat, va deixar de sortir el capgròs de l'Esquivamosques i Ramon Vidiella va passar a ser l'ajudant dels geganters, que, essent només dos, durant tota la cercavila patien de valent.

Eduard Viñas Matarrodona, fuster de la vila, i un jove Joan Pericôt, voluntariosament rebaixaren l'alçada de la parella —no tenim constància de la despesa d'aquesta intervenció—, perquè, segons explica Josep Vert, «a les figures els mancava equilibri i els rebaixen gruixos i pes, i a la Gegantessa li retallen considerablement aquella esvelta figura de matrona que mostrava, amb la sina exuberant».

El Camp del Porrer i la Torre Ponsa

És estesa la creença que els Gegants de Torroella de Montgrí eren propietaris rurals, atès que —es diu— posseïen els terrenys i els beneficis del Camp del Porrer i de la Torre Ponsa. Què hi ha de cert en aquest rumor difós, possiblement, per Ramon Séculi i recollit per diversos autors?

Torre Ponsa. Dècada de 1940.
Alfonso Mercader Galibern.
Col·lecció Fundació Mascort.

Mossèn Francesc Viver, seguint Ramon Séculi, perruquer oficial dels gegants, explica al llibre de la Festa Major de 1930: «[...] a la Muntanya Gran hom hi troba el Camp del Porrer [així anomenat el Gegant, per la porra que porta] abans propietat dels gegants. Els bens dels gegants servien per subvenir amb rendes i venda de productes a llurs necessitat i les de la vila i per comprar ventalls als Srs. Regidors».

Pere Castells, al llibre de la Festa Major de 1963, recull, amplia i justifica la hipòtesi de Ramon Séculi: «[...] En una propietat de gran categoria, la Torre Ponsa, hi ha un camp conegut amb el nom de "Camp del Porrer", títol significatiu que correspon al gegant per referència a la porra que porta. Aquest detall ens fa creure que la Torre Ponsa era propietat dels gegants com ho confirmaria el fet d'haver sigut una finca municipal; a la clau de volta de la porta d'entrada a aquesta bella masia hi figura l'escut de la Vila».

Per la seva banda, **Josep Vert i Planas**, en un article publicat a la *Revista de Girona* (núm. 156, gener-febrer 1993), aclareix el misteri: «[...] En un temps que la Universitat fou mestressa de l'heretat de la Torre Ponsa, a la Muntanya Gran, ens diuen que un camp d'aquella possessió va prendre el nom de Camp del Porrer, ja que el poble el va fer afí al gegant que, per portar la porra a més del sabre, era anomenat porrer. Nosaltres opinem que aquell camp que era municipal, va agafar aquest qualificatiu ja que el Macer de l'Ajuntament sempre fou conegut a la vila pel Porrer i aquest funcionari-agutzil, probablement, gaudiria de treballar gratuïtament un tros de terra de la Torre Ponsa que l'Ajuntament tenia arrendada a masovers».

La bota dels gegants

Josep Castells, a la revista *Emporion* (6 octubre 1918), explica: «[...] Tothom sap que antigament els gegants posseïen moltes propietats entre ells s'hi contaven dos o tres masos amb bestiar i bones terres. No fa gaires temps varem veure una bota que en la cara de davant s'hi llegia en lletres grosses: Propietat dels gegants. Devia ésser per a guardar-hi el vi de les vinyes dels gegants».

Josep Castells, al centre de la foto. Anys 30. Pere Castells.

Josep Vert i Planas, a la *Revista de Girona* (núm. 156, gener-febrer 1993), també se'n fa ressò: «[...] Els gegants de Torroella, han estat sempre tractats pel poble amb afabilitat i respecte. En un temps, quan la Universitat era mestressa de grans propietat i administradora dels beneficis dels arrendaments de les tavernes, forns i fleques, de la sal i la llana, i gaudia d'una llicència plenipotenciària com pocs pobles tingueren, en una d'aquelles tavernes, sota el govern municipal, hi havia una bóta o bocoi de vi que tenia escrit el nom de *Bóta dels Gegants*». De la bota, no en queda ni el rastre.

Cançó dels gegants de Torroella

Tiroliro lo gegant, la gegantessa, la gegantessa,
tiroliro lo gegant, la gegantessa va al davant.
Quan el pare no té pa, la canalla, la canalla,
quan el pare no té pa, la canalla el fa ballar.

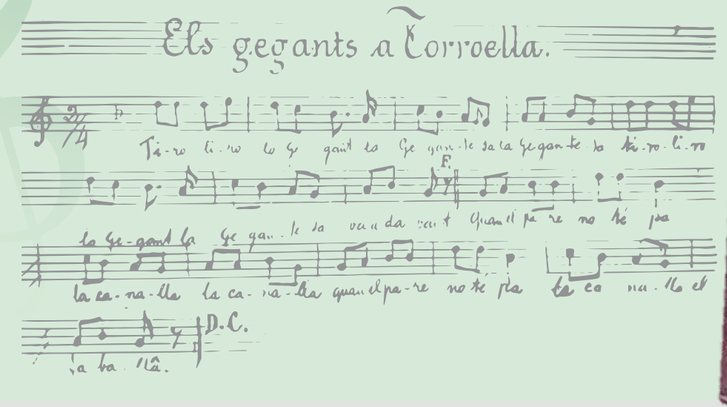

Uns gegants de gran valor artístic però molt descuidats

L'any 1930, quan sembla que els gegants no van sortir ni per Sant Genís, el llibre de la Festa Major, en un especial titulat *Els Nostres Gegants,* publicava un parell d'articles reivindicant la dignificació dels gegants, l'estimació que el poble els tenia i com s'hi identificava, i el gran valor artístic de les figures i la seva bellesa escultòrica. Els articles publicats eren: «Els Gegants de Torroella de Montgrí. Lleu estudi per a llur història i psicologia», de mossèn Francesc Viver, i «Observacions artístiques», de Joan Pericôt.

Mossèn Viver escriu: «Els nostres simpàtics personatges viuen retrets tot l'any i arraconats, llevat dels dies de Festa Major, com un parell d'ermitans desenganyats de la vida. Ni per la processó de Corpus, que és la més pròpia per anar-hi els gegants, es mouen de sos cataus misserables [...]». I es lamenta: «[...] ara [els gegants] passegen pobres, tristos i silenciosos davant de la processó de Sant Genís, d'una manera automàtica i com per compromís. O famosos Hereu i Pubilla, orgull de nostres avis que tant respectàvem i estimàvem!». I rebla: «¿No se'ls podria destinar una sala, per modesta que fos, ben airejada i sanitosa, per a rebre els curiosos excursionistes que desitgessin fer-los una visita d'estudi o homenatge?».

Per la seva banda, Joan Pericôt escriu: «Entre les moltes coses belles de la nostra vila, Torroella té la gràcia d'uns gegants, que encara que plens d'anys i força abandonats, són avui per avui una de les mostres més fortes de l'art de casa. Deixem que l'home d'estudi esbrini la seva interessant història [la dels gegants]; i parlem una mica del seu aspecte artístic, poc conegut, potser perquè, desfets a peces, es passen tot l'any reclosos en el seu recó de la malaguanyada Església del Convent». I segueix, amb admiració d'artista: «D'escultura pròpiament, sols hi ha el cap, les espatlles i les mans. Amb tan poca matèria, sempre haurà estat la gràcia d'uns gegants la seva cara [...] els gegants com els homes, ens parlen amb l'ànima pels ulls i el rostre. Per això Torroella té uns bells gegants, especialment, un deliciós gegant, perquè d'altra temps l'hi han deixat unes belles cares».

Els gegants, plantats a plaça. El nen és el pare de Dolors Vilallonga. 1924-1925. Autoria desconeguda. Fons Josep Lloret.

Els Gegants de Torroella. 1927. Autoria desconeguda.Fons Miquel Graells, Museu de la Mediterrània.

[...] A el «Ingenio» por vestidos y armazones para los gigantes y compra de dos cabezudos [...].

El nou consistori republicà estava decidit a atorgar més dignitat al Gegant i a la Gegantessa

Els Gegants de Torroella de Montgrí. Aquarel·la original. Oleguer Junyent. 1931 Fons Amics dels Gegants i Capgrossos de Torroella de Montgrí.

L'any 1931, amb la proclamació de la Segona República espanyola, el nou consistori republicà de Torroella, amb Lluís Pujol Vicenç com a alcalde i Francesc Pagès Carré com a regidor president de la Comissió de Festes, estava decidit a atorgar més dignitat al Gegant i a la Gegantessa. El 15 de juliol va acordar que els gegants havien de sortir per Festa Major, que havien de ser arranjats i que se'ls havia de fer vestits: «[...] Seguidamente en atención a la proximidad de la fiesta mayor de esta villa, a propuesta del sr, Alcalde [...] también se acordo la salida de los gigantes y el arreglo de sus vestidos, encargando a la comisión anterior, se cuide de ello [...]».

També va ser acordat que, per rebaixar el pes de les figures, s'encarregarien noves carcasses al taller imatger de Barcelona El Ingenio i, posteriorment, aprofitant l'encàrrec, es comprarien els vestits i un parell de capgrossos a la botiga barcelonina. L'albarà d'El Ingenio detallava: «15 de Agosto de 1931. Ayuntamiento de Torroella de Montgrí. DEBE: Un par de vestidos para los gigantes tamaño segun medidas recibidas: 600 ptas. Un par de armazones para dichos gigantes: 200 ptas. Un cabezudo modelo nº 7: 55 ptas. Un cabezudo modelo nº 14: 55 ptas. Total 910 ptas».

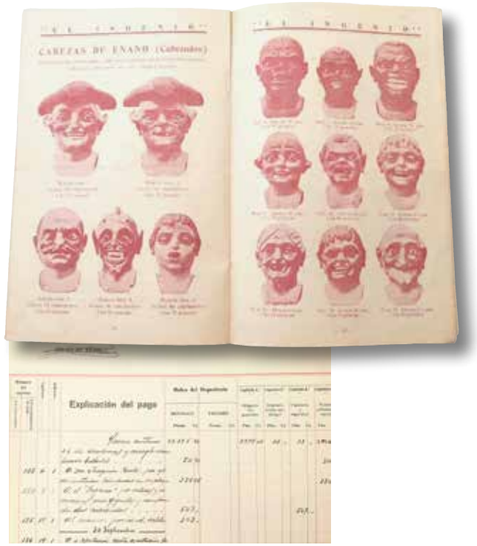

El «Diario de intervención de pagos» de 17 de setembre de 1931 autoritza el pagament a El Ingenio i ho indica amb una subtil i intrigant diferència: «A el Ingenio por vestidos 600 ptas. y armazones o caballetes para gigantes 200 ptas y comprar dos cabezudos 55 ptas cada uno (total 910 ptas.) 547 ptas. Idem, idem, saldo 363 ptas».

L'Ajuntament estava decidit a preservar millor els gegants. Amb aquest objectiu encarrega a Eduard Viñas Matarrodona unes capses per a guardar els caps dels gegants i els nous capgrossos. Les caixes acabarien sent un armari que s'instal·laria al convent de Sant Agustí. L'albarà d'Eduard Viñas ho reflecteix de la manera següent: «Agost 20: Montar capitells gegants, altre treball i material en els mateixos 19 pesetas. Octubre 16: Armari pels caps gegants i cabessuts: 207 pesetas [...]».

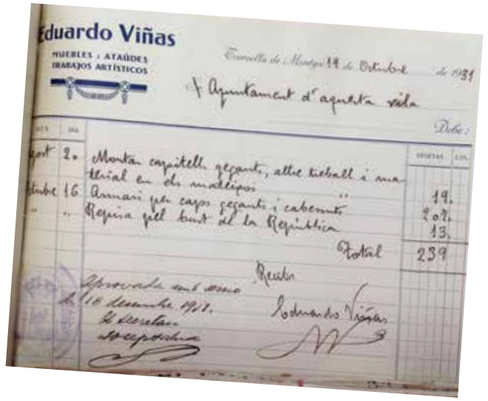
Eduardo Viñas
MUEBLES · ATAÚDES
TRABAJOS ARTÍSTICOS

Torroella de Montgrí 19 de Octubre de 1931

Ajuntament d'aquesta vila

Debe:

Agost	20	Montar capitells gegants, altre treball i material en els mateixos	19.
Octubre	16	Armari pels caps gegants i cabessuts	207.
"	"	Repisa pel busto de la República	13.
		Total	239

Recibí

Aprovada amb sesso de 16 desembre 1931.

Eduardo Viñas

Per acabar, el «Diario de intervención de pagos» de 13 de novembre de 1931 autoritza el pagament a: «[...] Víctor Geli, por su cuenta de ropa para los vestidos de los portadores de los cabezudos 24'75 ptas».

Júlia Simón, amb cretona i camussa comprades a la llaneria de Víctor Geli, va confeccionar, per divuit pessetes, els vestits per als portadors dels capgrossos. Ramon Séculi va pentinar els gegants per onze pessetes. Genís Sureda pare va ser el portador del Gegant i Genís Sureda fill, de la Gegantessa, i per la feina van cobrar trenta pessetes cadascun. Els nous capgrossos van ser portats pels germans Anastasi i Noè Pérez; cada un va rebre cinc pessetes. El diari *La Vanguardia* de 25 d'agost de 1931 recollia la notícia de l'estrena i de la nova sortida dels gegants per Festa Major.

Fer braços nous i cos als gegants i vestirlos per la festa major " 93.

Rebut

Eduard Viñas

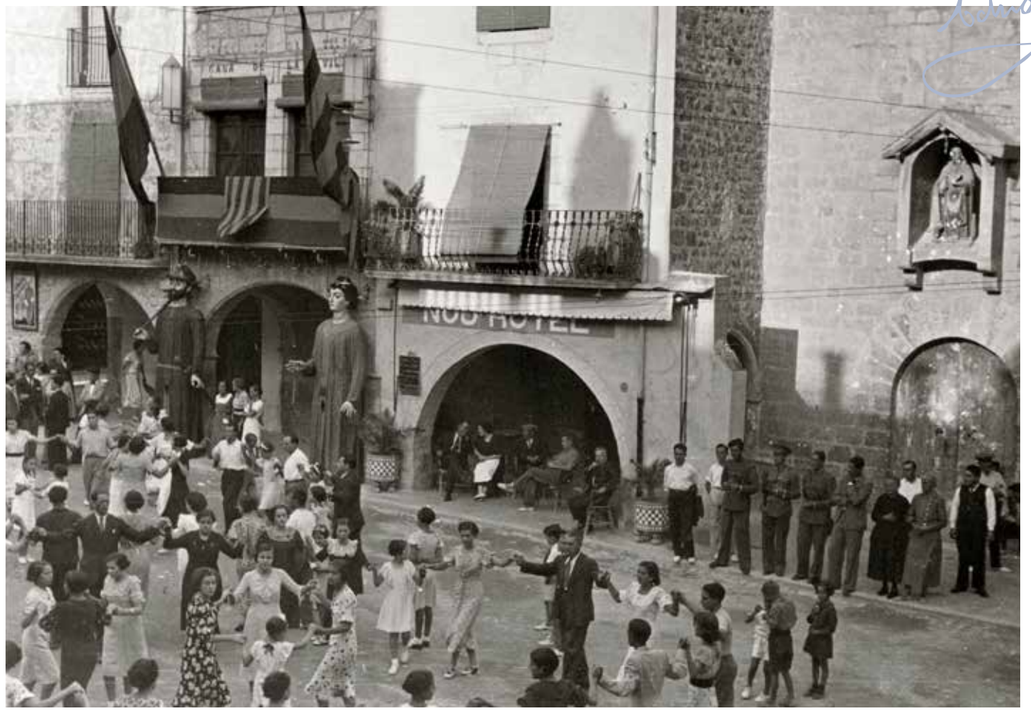

Sardanes a la plaça amb els gegants. Dècada de 1930. Autoria desconeguda. Fons Vicens Bou.

Els gegants i els capgrossos surten per la visita del president Lluís Companys

L'any següent Eduard Viñas Matarrodona, segons un albarà seu, va fer braços i cossos nous per als gegants per noranta-tres pessetes. El mateix any 1932 va ser el darrer que Ramon Séculi va pentinar-los. Des de 1933 Genís Sureda i la seva colla van ser els encarregats dels gegants: de vestir-los, de pentinar-los i de portar-los. El «Diario de intervención de pagos» de 30 de setembre de 1932 ho recull de la manera següent: «[...] a Don Ginés Sureda y otros, su trabajo de vestir, peinar y llevar gigantes fiesta mayor. 92 ptas [...]».

Un apunt de pagament del mateix dia deixa clar que aleshores els gegants ballaven i desfilaven amb el so d'una orquestra: «[...] a la Sdad "Montgrí", subvención por amenizar la orquesta de dicha sdad con festejos y acompanyar gigantes 75 ptas».

El 1934 els gegants i els capgrossos surten per la Festa de la República (14 d'abril) i per la visita del president Lluís Companys a Torroella, per la Festa Major, per inaugurar la reforma de la Casa Consistorial. L'any següent Sant Genís se celebra amb tota normalitat. Els capgrossos estan plenament integrats al poble i, pel seu aspecte, se'ls anomena el Blanc i el Negre. Pere Castells, al llibre de la Festa Major de 1963, explica l'alegria que els capgrossos desperten entre la canalla del poble: «[...] els actuals gegants, porten des de l'any 1931, per companyia festiva, uns xirois "cap grossos" que fan les delícies de la quitxalla [...]».

L'any 1936 la Festa Major no es va celebrar, els gegants i els capgrossos estaven desats. Feia un mes que havia esclatat la Guerra Civil espanyola.

Visita del president Lluís Companys. 1934. Autoria desconeguda. Fons Josep Pujol.

Visita del president Lluís Companys a Torroella per la Festa Major. 1934. Autoria desconeguda. Fons Josep Pujol.

Segle xx

Anys 1939-1979

Els gegants a plaça per la Festa Major.
Dècada de 1950. Autoria desconeguda.
Fons Joan Gou.

Salutació feixista a la plaça per la Fiesta de la Liberación. 1940. Autoria desconeguda. Fons Miquel Graells, Museu de la Mediterrània.

El mateix any 1939 els gegants van tornar a sortir per la festa de Sant Genís

El 8 de febrer de 1939 les tropes franquistes entren a Torroella de Montgrí. Pocs mesos després finalitza la Guerra Civil i s'inicia el llarg període de la dictadura del general Francisco Franco. El nou règim nomena els consistoris torroellencs. Durant el primer any Torroella va tenir tres alcaldes: Francesc Moliner, Ginés Garcia i Joan Ferrer.

El mateix any 1939 els gegants van tornar a sortir per la festa de Sant Genís. Els portadors van ser Laureà Farreró i Josep Tarradas, i, dels capgrossos, se'n feren càrrec Andreu Dalfó i Rossend Déu. Cobraren trenta-cinc pessetes els geganters i deu els portadors dels caps; de fer el pagament i de coordinar les actuacions dels gegants, se'n va encarregar el macer municipal, Esteve Ferrer Pons.

Eduard Viñas Matarrodona era el responsable del manteniment dels gegants, de manera que va arreglar i va pintar el casc del Gegant, i va muntar i va vestir les figures. El «Diario de intervención», en les anotacions del 31 d'agost, ho recull de la manera següent: «A D. Esteban Ferrer Pons para el pago a Laureano Farreró y José Tarradas, llevar los gigantes y a los chicos para llevar los cabezudos durante la fiesta mayor. 90 ptas». i «A Eduardo Viñas por arreglar i pintar el casco del gigante 12 ptas. Montar y vestir los gigantes 10 ptas».

Sardanes de les "Fiestas del Puente". 1940. Brangulí. ANC.

[...] a los chicos para llevar los cabezudos durante la fiesta mayor [...].

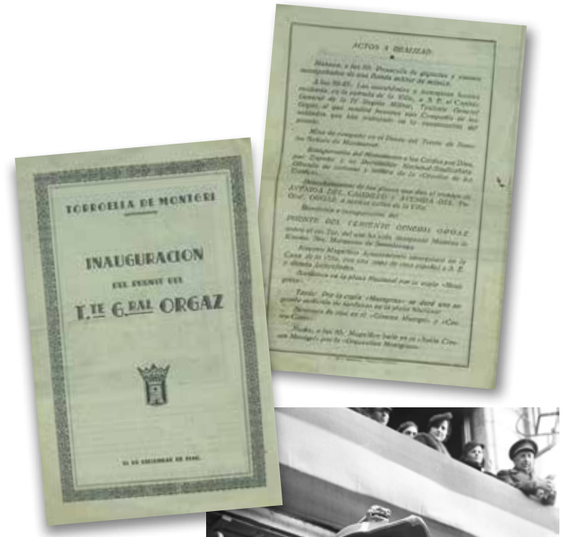

Diferents imatges de les celebracions amb motiu de la inauguració del pont sobre el riu Ter, també conegudes com a Fiestas del Puente del Teniente General Orgaz que va presidir l'acte. 1940. Brangulí. ANC.

El 1940 els gegants van sortir dues vegades més: per la Fiesta de la Liberación i per les Fiestas del Puente del Teniente General Orgaz

El 1940, a més de per Sant Genís, els gegants van sortir dues vegades més: el mes de gener, per l'anomenada Fiesta de la Liberación, com a commemoració del primer aniversari de l'entrada de les tropes franquistes a Torroella; i el 15 de desembre, per les Fiestas del Puente del Teniente General Orgaz, qui va presidir els actes. Aquestes darreres festes celebraven que s'hagués finalitzat la reconstrucció del pont sobre el riu Ter, destruït el gener de 1939 durant la retirada de les tropes republicanes i reconstruït durant els mesos de juliol a desembre de 1940 per uns tres-cents soldats presoners i esclavitzats acusats de desafecció al nou règim. Els gegants i els capgrossos assistiren a ambdues festes portats pels mateixos portants de l'any anterior.

Els gegants i els capgrossos a la plaça. Dècada de 1940. Autoria desconeguda. Fons Fotogràfic Municipal, Museu de la Mediterrània.

Fiesta de la Liberación. Seguici amb el macer Josep González Galí Galí, el sereno i l'agutzil Olamendi. Dècada de 1940. Autoria desconeguda. Fons Ma Rosa González.

L'any següent el cap i les mans de la Geganta van ser restaurats al taller imatger de Ramon Bretcha d'Olot. El «Diario de intervención» del 29 d'octubre de 1941 diu: «Pagado a Ramon Bretcha restauración giganta y portes. 371 ptas.». La reparació no va durar gaire, ja que l'any 1943 les dues figures van haver de ser novament restaurades. Aquesta vegada, de la feina, se'n va fer càrrec el taller Casa Paquita de Barcelona. El «Diario de intervención», el 15 de setembre de 1943, recull: «Pagado a Transportes Ampurdaneses, por transporte gigantes a Barcelona. 250 ptas.».

Des de l'any 1942 els gegants tornaren a sortir en la processó de Corpus. El macer Esteve Ferrer, que encapçalava el seguici de Sant Genís i la processó de Corpus, continuava sent el responsable de la quadrilla de portants —que eren els mateixos dels anys anteriors. L'any 1946 Ferrer va ser substituït, com a macer, per Josep González Galí, mentre que Eduard Viñas es va mantenir com a responsable del manteniment i del muntatge de les figures.

El 1947 la sastressa de la vila Cristiana Torrent va arranjar la vella túnica del Gegant comprada a El Ingenio l'any 1931 i Carrocerias Vert va reparar el casc i la porra del Gegant. El «Diario de intervención», el 12 de novembre de 1947, indica: «A Cristiana Torrent, remiendo traje del gigante. 25 ptas». I el 5 de desembre de 1947 recull: «A Carrocerias Vert, reparación del casco y la porra del gigante. 92 ptas.». Eren treballs provisionals per al gran canvi que les figures dels gegants viurien l'any 1950.

El macer o porrer. El macer era el funcionari que encapçalava les comitives municipals de Corpus i de Sant Genís, i altres actes oficials del consell. D'alguna manera, el macer s'assimilava al verguer (agutzil que duia una verga amb les insígnies de la Universitat). El macer lluïa un uniforme d'origen antic, consistent en una túnica, o gramalla, vermella i una gran valona blanca, i portava a la mà una maça d'argent. La maça, símbol del poder municipal, era semblant a una porra, per això el macer també era anomenat «el porrer», tal com s'anomenava el Gegant, pel mateix motiu. De fet, durant cert temps el Gegant vestia de manera semblant al macer. Torroella tenia força cura de la figura del macer i dels seus símbols. Al llibre de clavaria de Josep Marques i Corts trobem una anotació del 23 de novembre de 1681 per la compra de robes per al vestit del porrer:

[...] per vuit canas de scarlatina fina li comprarem per vestir lo Porrer a preu de 3 LL 20 S de dita moneda de Barcelona per quescuna cana y los restants diset sous son per seda li evem comprada per fer dit vestit [...].

El macer torroellenc, a mitjan segle XVIII, tenia un bon sou, segons consta en el llibre de clavaria de 1768:

«[...] item por el (salario) del Massero 51 Ll [...]».

Sabem que l'any 1882 el macer era Tomàs Renart i que pel seu ofici cobrava cent pessetes cada trimestre. El macer, tal com el verguer, podia fer altres feines per a l'Ajuntament: pregoner, agutzil, sereno, mantenidor del rellotge i, entre d'altres, encarregat dels gegants.

Durant el segle XX, fins a la fi de la dècada dels anys setanta, diversos funcionaris, pregoners, agutzils o serenos feren la funció de macers en cerimònies oficials, seguicis i processons, entre d'altres: Pere Poch, Joan Sadurní, Miquel Cruañas, Esteve Ferrer, Josep González Galí, Agustí Díaz o Fèlix Olamendi.

Processó de Corpus amb el macer Josep González Galí.

El macer Fèlix Olamendi durant la proclamació de Torroella de Montgrí com a Ciutat Pubilla de la Sardana 1975. Autoria desconeguda. Fons Fotogràfic Municipal, Museu de la Mediterrània.

Inauguració de l'enllumenat públic. 1968. Jaume Bosch Corominas. Fons Fotogràfic Municipal, Museu de la Mediterrània.

[...] Reparación Gigantes y construccion de nuevas cabezas 1.350,- ptas. [...].

Els gegants nous són del 1950

L'any 1950 els gegants torroellencs són sotmesos a la reforma més important documentada fins aquell moment; de fet, se'n va fer una còpia nova. El taller olotí Arte Moderno (Hijo de Ramon Bretcha) va construir els nous caps dels gegants i va restaurar la resta de les figures. Els bustos nous es van fer amb la tècnica de la imatgeria festiva de l'època: la pasta de cartró, i substituïen les velles i artístiques talles de fusta massissa. Amb la reforma, el Gegant va perdre la barba i ambdós, la perruca; els cabells estaven esculpits i pintats sobre la mateixa estructura de la figura. L'albarà de comanda d'Arte Moderno recollia l'encàrrec i el preu: «Reparación Gigantes y construccion de nuevas cabezas 1.350,- ptas.».

La reforma també va comportar que s'haguessin de confeccionar nous vestits per a les noves figures resultants de l'acoblament dels bustos nous i de les velles carcasses. Del nou vestuari, se'n va fer càrrec la modista torroellenca Rita Cufiná: «[...] por los materiales y trabajo verificados en la confección de los trajes para los gigantes (Fiesta Mayor de 1950) [...]». En la confecció es van invertir moltes robes i altres materials, i el cost de la feina va ser de 1.027,55 pessetes. Però, a aquesta despesa, cal afegir-hi la de les compres de robes, complements per als vestits i joies adquirides en diversos comerços de Girona i en botigues i negocis de Torroella, com ara Almacenes Llens, Batallé Hermanos, Novedades Massot, Géneros de Punto Lloret, Vilagran Hermanas, Dolores Redresa i José Cristófol.

Reparació dels caps vells i rèplica al taller Bretcha d'Olot. 1950. Fons Josep Vert, Museu de la Mediterrània.

Els gegants a plaça per Corpus. A la dreta, Eduard Viñas Riembau i al centre, Pere Busquets (secretari de l'Ajuntament). 1953. Autoria desconeguda. Fons Joan Vinyes.

Els gegants a plaça per la Festa Major. Dècada de 1950. Autoria desconeguda. Fons Joan Gou.

Ramon Mascort Galibern i Joan Tauler Rigau, a la plaça de la Vila davant del Gegant durant la Festa Major. Començament de la dècada de 1950. Autoria desconeguda. Col·lecció Mascort.

Encara, per acabar de guarnir el Gegant, Enric Farriol Carreras va construir un gran penjoll de llautó amb l'escut de Torroella —un escut que encara lluu—: «Por construir en plancha de latón el escudo de Torroella para el Gigante, 60,- ptas [...]». La planxa de llautó va ser comprada a Carrocerias Vert, que, a més a més, va pintar els dos capgrossos, l'espasa del Gegant i el vano de la Geganta. Per acabar, Eduard Viñas Riembau es va fer càrrec de reparar els cossos i d'acoblar totes les peces.

A partir d'aquell mateix any, per Festa Major i per Corpus, Francesc Lloret va ser el responsable de reclutar els portadors dels gegants —que ja eren cinc— i dels capgrossos. Els geganters i els portants dels capgrossos eren operaris contractats. Per aquestes feines cobraven trenta pessetes cada geganter i deu pessetes cada portador de capgròs. Coneixem els noms dels integrants d'aquella primera colla: Joan Payet Sagrera, Javier Vielena, Francisco Patón, Mariano Martínez i Francisco Contreras, els gegants, i Mariano Bellido i Joan Reynés, els capgrossos.

Portada del Llibre de Festa Major. 1959. A la portada, els gegants baixant pel passeig de l'Església. Dècada de 1950. Autoria desconeguda.

[...] los Gigantes acompañados por nuevos y típicos enanos [...].

Els anys cinquanta i seixanta del segle passat, el dia de Festa Major, els gegants presidien la plaça i s'iniciava una comitiva oficial de l'Ajuntament, encapçalada pels gegants i els capgrossos, pels músics i pel macer de la vila, seguits de tot el consistori, amb l'alcalde —que portava la vara— al capdavant, alguna vegada el comte de Torroella, que portava la bandera de Sant Genís, altres autoritats de la vila i els guàrdies civils. El seguici s'iniciava a la plaça de la Vila i anava —directe— fins a l'església, on es feia l'ofici del patró. Durant la missa, els gegants quedaven plantats fora de l'església. Quan acabava la cerimònia religiosa, es reprenia la comitiva, que baixava cap a la plaça de la Vila, amb la música de la cobla orquestra, que, finalitzada la desfilada, feia una audició de sardanes a la plaça. I a la tarda se celebrava la processó de Sant Genís.

Els gegants, a plaça per la Festa Major. Dècada de 1960. Autoria desconeguda. Fons Fotogràfic Municipal, Museu de la Mediterrània.

Símbols franquistes a l'Ajuntament. Dècada de 1960. Autoria desconeguda. Fons Fotogràfic Municipal, Museu de la Mediterrània.

Els gegants, plantats a la porta de l'església durant la Festa Major de 1970. Jaume Bosch Corominas.

Per Corpus els carrers lluïen catifes de flors

Per Corpus la passejada dels gegants i dels capgrossos que precedia la processó era més llarga, passava per més carrers. Tots els carrers lluïen catifes de flors i uns quants altarets que bastien els veïns i les veïnes; el mossèn s'aturava a cada altar i tota la processó s'aturava darrere seu. D'aquesta manera, la processó durava força estona i, sense gairebé música, els gegants —que eren conduïts per dos homes sols— es feien molt pesants. L'alegria de la festa, però, la posaven el Blanc i el Negre, els capgrossos de la vila, que amb les seves xurriaques empaitaven, entre cridòries, la quitxalla concentrada abans de la processó. Però el recorregut de la processó a partir de 1968, després del Concili Vaticà II, es limitava al passeig de l'Església.

Els gegants i els capgrossos, al passeig de l'Església. 1954. Autoria desconeguda. Fons Amics dels Gegants i Capgrossos de Torroella de Montgrí.

Els gegants, al passeig de l'Església per Corpus. Acompanya la Geganta Lluís Díaz, sereno. Començament de la dècada de 1960. Autoria desconeguda. Fons Carme Amer.

Els capgrossos torroellencs.

Capgrossos, nanos, nans, cabuts, cabets, cabeçuts i *caparrots*, entre d'altres, són maneres diverses d'anomenar una mateixa figura d'imatgeria festiva de formes generalment humanes que, per les seves característiques funcionals i morfològiques, és diametralment oposada als gegants; és a dir, els nans i els capgrossos són menuts i amb el cap exageradament gran.

Les primeres figures de nans de què tenim constància d'existència certa a Catalunya són els macers barcelonins del segle XVIII i, més tard, els singulars lligamosques, esquivamosques i caps de llúpia, figures especialment arrelades a la Catalunya Vella.

Els capgrossos el Blanc i el Negre, al passeig de l'Església. 1956. Joan Lloret.

A Torroella de Montgrí no tenim referències d'un capgròs fins a l'any 1882, quan trobem el cap de lleó anomenat l'Esquivamosques. Pere Castells, al llibre de la Festa Major de 1963, escriu que el capgròs potser ja existia al segle XVII, però la hipòtesi és força improbable, ja que durant aquest segle no trobem cap cabut arreu de Catalunya. La figura va desaparèixer a la fi dels anys vint del segle passat.

L'any 1931 l'Ajuntament va comprar un parell de capgrossos a El Ingenio de Barcelona. Aquests capgrossos eren coneguts com el Blanc i el Negre. L'any 1967 van ser substituïts pels que van ser coneguts com l'Andalusa i el Pagès, figures també comprades a El Ingenio. Durant els anys seixanta i setanta del segle passat també corrien per les festes figures construïdes pel mestre Martí Freixas, com ara un cap de girafa o un d'elefant, entre d'altres.

Cercavila de Sant Genís amb els nous capgrossos, l'Andalusa i el Pagès, precedint l'orquestra, al passeig de l'Església. 1973. Jaume Bosch Corominas.

L'any 1975 el mateix senyor Freixas va reconvertir el Blanc en Home dels Nassos, mentre que el Negre va romandre desat i, de vegades, es deixava a la canalla de la parròquia. Els primers anys de la dècada dels vuitanta del segle passat van ser comprats a la mateixa botiga barcelonina tres nous capgrossos, els dels Germans Marx: Chico, Harpo i Groucho.

Torroella recupera els seus capgrossos, que presenten una imatge més divertida

Dolça Vilallonga l'any 2005 va transformar els cinc capgrossos: l'Andalusa en la Mari, el Pagès en el Met, el Chico Marx en l'Alagi, l'Harpo Marx en la Tuietes i el Groucho Marx en el Niso. Encara l'any 2007 es van fer dos nous capgrossos: el Duc, construït per Nuxu Perpinyà, i el nou Esquivamosques, obra de Dolors Sans.

El Gegant, davant l'església amb el nou capgròs: el Pagès. 1967. Paul Fuller. Fons Fotogràfic Municipal, Museu de la Mediterrània.

L'any 1967 van ser comprats un parell de capgrossos nous a El Ingenio, dels models anomenats la Lola i el Català; els vells caps —el Blanc i el Negre— van ser retirats i desats a l'Ajuntament. Josep Riera recorda que a vegades deixaven que els portés la quitxalla del casal de la parròquia. També, durant els anys seixanta i els primers dels setanta del segle passat, sortien uns capgrossos amb cap de girafa o d'elefant que, entre altres elements, el mestre Martí Freixas havia construït per al casal d'estiu de la parròquia de Sant Genís.

L'ofici de portar gegants durant aquells anys no tenia gaire prestigi

Els gegants i els capgrossos es guardaven al primer pis del convent dels Agustins: els caps, els braços i la roba dels gegants, en un armari i els cossos, al cobert de la terrassa del conserge. Eduard Viñas Riembau, tal com havia estat el seu pare, Eduard Viñas Matarrodona, era el mantenidor de les figures, mentre que els seus fills, Eduard i Joan Vinyes Bou, aprenien l'ofici. D'altra banda, Francesc Lloret continuava sent el responsable de contractar els operaris que feien de portants.

L'ofici de portar gegants durant aquells anys no tenia gaire prestigi i, a l'hora de contractar els portadors, s'escollien obrers del poble perquè, per unes poques pessetes, carreguessin aquests embalums tan pesants. Pocs noms d'aquests portants a sou han quedat per a la història, però la memòria popular els té ben presents: Quimet Matas —*Santperenc*—, Josep Giraups Poch —*el Cardenal*— i, entre d'altres, Niceto Lleona.

A la fi dels anys seixanta i primers dels setanta del segle passat els gegants feia temps que no tenien músics propis i, amb la cobla orquestra allunyada del seu pas, desfilaven sense ballar gaire per Corpus i es plantaven murris a la plaça de la Vila el dia de Sant Genís. Eduard Vinyes Bou recorda: «Amb el meu pare muntàvem i vestíem els gegants, els dúiem a plaça i, allí, restaven tot el dia exposats i quiets». L'any 1971 Francesc Lloret paga els darrers obrers portadors dels gegants i dels capgrossos per les festes de Corpus i de Sant Genís: «A Francisco Lloret, en pago a los portadores de gigantes y cabezudos en la Fiesta de Corpus 350 ptas y Fiesta Mayor 1.300 ptas».

El Gegant, davant l'església amb el capgròs Girafa. 1967. Paul Fuller. Fons Fotogràfic Municipal, Museu de la Mediterrània.

La comitiva oficial anant a l'ofici (a baix) precedida pels gegants (adalt). Acompanya la Geganta el sereno Lluís Díez. 1970. Jaume Bosch Corominas.

[...] sense cap mena d'experiència però amb molta il·lusió [...].

Eduard Vinyes, portador de la Geganta. 1978. Plàcid Fernàndez. Fons Eduard Vinyes.

Geganters de nova fornada

L'any següent els joves Eduard Vinyes Bou i Jordi Lloret es fan càrrec del portatge dels gegants. Vinyes Bou ho recorda: «En Jordi Lloret i jo ens vam oferir per, sense cap mena d'experiència però amb molta il·lusió, portar i ballar els gegants per Corpus i per la Festa Major. Els dúiem nosaltres dos sols, sense faixa i vestits de carrer. Un any per Corpus [el 1974], em va caure la geganta d'esquena tot el llarg que era i es va fer malbé».

El 1973, per la festa de Corpus, els gegants estrenen vestits confeccionats per Cristiana Torrent. El llibre de la Festa Major d'aquell any ho recull de la manera següent: «Tal como es costumbre, el día de Corpus, hacen su aparición los gigantes y cabezudos. Esta vez con la particularidad de que los gigantes lucen sus nuevos vestidos, confeccionados por Dña. Cristiana Torrent con la ayuda de las jóvenes del servicio social».

Els gegants que sortien amb certa normalitat per Corpus i per Sant Genís —malgrat la caiguda de la Geganta durant el Corpus de 1974— l'any 1975 van participar en les festes de la proclamació de Torroella com a Ciutat Pubilla de la Sardana. Van fer una cercavila des de l'actual plaça de Quintana i Combis, on va ser inaugurat el monument a la sardana, fins al camp de futbol de la vila, on hi havia instal·lat un envelat. Les nombroses activitats de la festa de la proclamació van ser organitzades per un equip d'unes cinquanta persones de la vila, liderades per Eduard Font.

Les festes del pubillatge van ser tot un èxit i el nom de Torroella de Montgrí va ressonar arreu. L'Ajuntament, veient els bons resultats i la bona organització de les celebracions, va acordar encarregar l'organització de la Festa Major a Eduard Font i el seu equip. Aquell mateix any ja s'hi posaren i contactaren amb Eduard Vinyes i Jordi Lloret per a la cercavila dels gegants.

Celebració de la proclamació de Torroella de Montgrí com a Ciutat Pubilla de la Sardana. 1975. Gabriel Martinoy Mateu.

La Festa de l'Home dels Nassos

El mateix any 1975, el 31 de desembre —poc després de la mort del dictador Franco—, Torroella iniciava una nova tradició: la Festa de l'Home dels Nassos. La iniciativa va ser del Casal del Montgrí a proposta de Martí Freixas, antic mestre de la vila. El mateix Freixas es va encarregar de transformar l'antic capgròs comprat a El Ingenio l'any 1931 —l'anomenat el Blanc— proveint-lo d'un nas monumental. La festa es mantindria, organitzada pel moviment Rialles, secció del Casal del Montgrí, fins a la fi dels anys vuitanta del segle passat. La tradició fou recuperada pel grup Els Indiketes del Montgrí l'any 2005.

Primera edició de la festa de l'Home dels Nassos amb el portador del capgròs, Josep Casademont. 1975. Jaume Bosch Corominas.

L'Home dels Nassos entrant a plaça. Joan Vinyes porta el capgròs i Gabriel Bosch condueix l'ase. 1982. Plàcid Fernàndez. Fons Dolça Vilallonga.

L'any 1976 Eduard Viñas Riembau va fer reformes als cossos dels gegants. L'any següent els gegants i els capgrossos van sortir per darrera vegada per Corpus. Els gegants i els caps, però, sí que participaven en la Festa Major i ben a prop de la cobla orquestra. La cercavila, segons diuen els geganters de l'època, «feia el recorregut que nosaltres mateixos decidíem segons les propines dels comerços», malgrat que els portadors seguien cobrant un petit sou de l'Ajuntament.

Eduard Viñas Riembau.

Això del sou va ser d'aquesta manera fins que l'any 1979 els geganters van deixar de cobrar. Des d'aleshores els portadors van ser compensats amb un vermut a Can Sidro, el bar de la plaça de la Vila.

Cercavila dels Gegants al carrer de Costa i Hugas. Dècada de 1970. Jaume Sullastres. Fons Fotogràfic Municipal, Museu de la Mediterrània.

L'Home dels Nassos, amb Joan Vinyes com a portador. 1981. Jaume Bosch Corominas. Fons Fotogràfic Municipal, Museu de la Mediterrània.

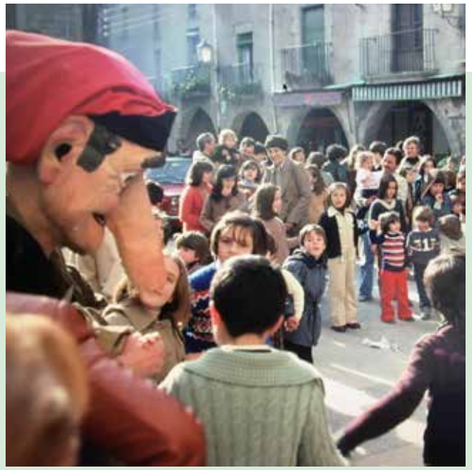

L'Home dels Nassos, a plaça. Començament de la dècada de 1980. Dolça Vilallonga.

L'Home dels Nassos. La tradició oral de l'Home dels Nassos ha sobreviscut en l'imaginari popular com a constant evocació del darrer dia de l'any. La màgia de cada 31 de desembre sortir al carrer i fer la recerca d'aquell personatge que llueix tants nassos com dies hi ha a l'any és una juguesca que els pares i mares feien als infants. D'aquesta manera, la quitxalla —i algun que altre badoc— emprenia una atribolada recerca entre les persones vianants, amb el convenciment que ensopegaria amb un home que lluïa tres-cents seixanta-cinc nassos. L'Home dels Nassos no és res més que això, l'enyor d'un temps passat, d'un any que s'acaba, i la il·lusió d'un temps per venir, d'un any que comença; i és que l'Home dels Nassos ho som tots. La tradició té el seu referent històric: el déu romà Janus, que, amb dues cares, mira enrere i endavant.

L'any 1968 Tarragona materialitzava en un capgròs la tradició oral. Set anys més tard, Torroella de Montgrí creava el segon cabut de l'Home dels Nassos de Catalunya. La figura, per iniciativa del Casal del Montgrí, va ser creada pel mestre Martí Freixas a partir del capgròs Blanc. El primer portador del cap va ser Josep Casademont, posteriorment ho han estat, entre altres, Joan Vinyes i Josep Déu. La Festa de l'Home dels Nassos, organitzada pel moviment Rialles, secció del Casal del Montgrí, es va celebrar fins a la fi dels anys vuitanta. La tradició va ser recuperada pel grup Els Indiketes del Montgrí l'any 2005, quan Dolça Vilallonga va restaurar la figura. L'any 2018 Nuxu Perpinyà va reformar una altra vegada la figura del capgròs de l'Home dels Nassos de Torroella de Montgrí.

Segle xx

Anys 1980-2000

Ball de gegants davant l'Hospital de Pobres i Malalts.
Celebració dels 700 anys del Castell del Montgrí. 1994.
Autoria desconeguda.

Festa a la plaça de la Vila per la vigília de Sant Joan. 1980. Josep Casadellà. Fons Casal del Montgrí.

Grups d'animació, músics i capgrossos; la nova Festa Major

Des de 1980 els gegants i els capgrossos participaven en la cercavila de Festa Major acompanyats de diversos grups d'animació amb música de gralles. Aquell any va ser El Setrill, grup fundat pel graller rupianenc Kim Giralt; després vindrien El Drac (1981), Plou i Fa Sol (1982), novament El Setrill (1983 i 1985), Immamarramon (1984), Mitja Nota —grup successor d'El Setrill— (1986 i 1996) i, des de 1987 fins a 1995, els Grallers de Banyoles.

Durant els primers anys de la dècada dels vuitanta, per iniciativa del regidor Martí Bosch, per dinamitzar la Festa Major, l'Ajuntament va comprar a El Ingenio tres nous capgrossos: Chico, Harpo i Groucho Marx, figures que van ser incorporades a la comparsa de la imatgeria festiva torroellenca. L'any 1981 els Gegants de Torroella van fer la primera sortida fora del municipi per participar en la Concentració de Bestiari Folklòric, Gegants i Capgrossos de les Festes de Primavera de Palafrugell.

Primera Concentració de Bestiari Folklòric, Gegants i Capgrossos en el marc de les Festes de Primavera de Palafrugell. 1981. Paco Dalmau. Arxiu Municipal de Palafrugell.

Primera Concentració de Bestiari Folklòric, Gegants i Capgrossos en el marc de les Festes de Primavera de Palafrugell. Al costat del Gegant, el portador Jordi Lloret i Josep Pujol. Darrere dels gegants, el Drac de Carnestoltes. 1981.

Per Carnaval de l'any 1981 s'estrena el Drac del Cau del Duc

Aquell any per Carnaval s'estrenà el Drac del Cau del Duc. La bèstia va ser construïda a la Fusteria Viñas pel Teatre La Carota, un grup que havia estat creat l'any anterior per joves del poble. Els primers components del Teatre La Carota, entre d'altres, van ser Dolors Bombardó, Gabriel Bosch, Ernest Díez, Mercè Font, Montserrat Forcada, Josefina Geli, Toni Lionel, Mònica Martinoy, Margarita Massot, Joan Massotkleiner, Àngel Quintana, Josep Vila i Joan Vinyes, sota la direcció de Dolça Vilallonga.

El Drac del Cau del Duc era una enorme estructura —de pasta de paper i tela metàl·lica— en forma de drac d'animació que podia llançar fum per la boca. Les mides eren considerables: 1,35 metres d'alt, 1,15 d'ample i 2 de llarg el cap, i un cos de roba de 10 metres. Durant uns quants anys (de 1982 a 1984) els Gegants i els Capgrossos de Torroella i el Drac del Cau del Duc participaren per Sant Joan en una cercavila organitzada per Rialles.

Capgros del Groucho Marx. 1996. Anna Company.

[...] és reconeguda l'existència de la Colla de Geganters de Torroella [...].

El Drac, a la festa de Carnestoltes. 1982. Josep Lloret. Fons Fotogràfic Municipal, Museu de la Mediterrània.

Finalitzant la construcció del Drac de Carnestoltes al taller Viñas. 1981. Jaume Bosch Corominas. Fons Fotogràfic Municipal, Museu de la Mediterrània.

Creix el nombre de geganters i la colla és reconeguda

L'any 1984, per Festa Major, els gegants van estrenar vestits nous. La confecció va ser a càrrec de les senyores de la secció de treballs manuals de la llar de persones jubilades El Recer. El llibre de la Festa Major de l'any 1985 ho recollia així: «Aquests nous vestits, que ara podem admirar, van ser confeccionats per un grup de dones de la Llar de Jubilats El Recer. El model que es va seguir per als nous vestits és el mateix que portaven fins ara. Així, l'única cosa que s'ha fet és renovar la roba».

Jubilades de Torroella de Montgrí confeccionant els vestits als gegants del poble. 1984. Pere Bohigas. Ajuntament de Girona - SGDAP Premsa - El Punt.

Les dones del Recer, davant els gegants amb els vestits nous que havien confeccionat. 1984. Joan Font.

L'any 1986, com a successor de Jordi Lloret, s'incorporà al grup de portadors dels gegants un nou geganter: Narcís Noguer. En anys successius se n'hi integrarien de nous: Joaquim Riera (1987), Jaume Ventura (1989), Miquel Escarrà (1991) i Vicenç Roura (1992). Aquest mateix any 1992 era reconeguda la Colla de Geganters de Torroella. El programa de la Festa Major ho recollia de la manera següent: «10h: Pels carrers de Torroella, cercavila i ball de Gegants amb els Grallers de Banyoles i la COLLA DE GEGANTERS DE TORROELLA».

El portador Narcís Noguer amb el Gegant. 1989. Fons Narcís Noguer.

Pregó de la Festa Major de Torroella de Montgrí. 1989. Autoria desconeguda. Ajuntament de Girona - SGDAP Premsa - El Punt.

[...] podria ser considerada la 1a Trobada de Gegants de Torroella [...].

L'any 1988 el prestigiós violinista i director Yehudi Menuhin va actuar al Festival de Música de Torroella; com a homenatge, el dia 5 de juny, els gegants li van dedicar una ballada i a la plaça hi van sonar sardanes.

Al centre, el gran violinista Yehudi Menuhin i, a la seva dreta, el violinista argentí Alberto Lysy, amb els gegants. 1988. Josep Lloret.

La Revista de Girona (núm. 156, gener-febrer 1993) va publicar l'article «Els gegants de Torroella de Montgrí», de Josep Vert i Planas. Aquell mateix any l'Ajuntament va acordar restaurar els gegants; la restauració, però, no es va arribar a fer. No seria fins a l'any següent que, només, van ser restaurats el casc i la porra del Gegant. Aquell mateix any 1993 també es va incorporar un nou geganter, Joan Font.

Ball de gegants a la Plaça per la Festa Major de Sant Genís. 1980.

La trobada de gegants de la Festa dels set-cents anys del castell del Montgrí

El 1994 va ser un any de molta activitat de la Colla de Geganters de Torroella. El 21 de maig es van celebrar els set-cents anys del castell del Montgrí i la festa va incloure una trobada de gegants, en què van participar, a part dels de Torroella, els gegants de Bellcaire d'Empordà, de Castelló d'Empúries, de l'Escala, de Palamós, de Santa Coloma de Farners i de Verges. Durant la festa van ser presentats el pin dels gegants i la reforma efectuada a les figures. Aquella festa podria ser considerada la 1a Trobada de Gegants de Torroella de Montgrí.

Durant el mes de setembre els gegants també van participar en la 10a Ciutat Gegantera de Catalunya a Palamós, una trobada que va reunir més de cent cinc colles de geganters i uns dos-cents trenta gegants i gegantons d'arreu de Catalunya. Pocs dies després els gegants van assistir a la 7a Trobada de Gegants de Santa Coloma de Farners. Fins aleshores els gegants no tenien el costum de sortir a festes de fora de la vila; amb la participació en aquestes trobades, s'iniciava el nou costum.

Cercavila de celebració dels set-cents anys del Castell del Montgrí. Al fons, el xanquer Jesús Gou. 1994. Autoria desconeguda. Ajuntament de Girona - SGDAP Premsa - El Punt.

Els Grallers del Montgrí, els Ducs de Foc, les Xatis i els Xanquers

L'any 1996, quan Narcís Noguer esdevé el nou cap de colla, es presenten la colla de diables Els Ducs del Foc i els Grallers del Montgrí. El nou grup de diables inicia el recorregut d'innovadors correfocs i espectaculars finals de foc. Per la seva banda, els grallers torroellencs aquell any ja van sortir per Sant Genís; poc abans ho havien fet per la Festa de Fora Portal.

L'any 1998 l'Estartit estrena els primers gegants, en Xiscu i la Remei, construïts pel taller imatger Ventura & Hosta de Navata; a partir del 2005 aquestes figures també participen en la cercavila de Festa Major de la Diada de Sant Genís.

L'any 1999 neix el grup d'animació de les Xatis i els Xanquers, que des d'aleshores, juntament amb els Grallers del Montgrí, són els companys inseparables dels Gegants de Torroella per Sant Genís.

Els portadors Narcís Noguer i Jaume Ventura. 1993. Lluís Grau. Fons Fotogràfic Municipal, Museu de la Mediterrània.

Bust del Gegant transportat pel camió de la Brigada de l'Ajuntament. 1994. Autoria desconeguda. Fons Fotogràfic Municipal, Museu de la Mediterrània.

Els gegants a la plaça amb dos capgrossos per Sant Genís. 1996. Anna Company.

10a Ciutat Gegantera de Catalunya a Palamós. A l'esquerra del Gegant el portador Jaume Ventura. 1994. Autoria desconeguda. Fons Fotogràfic Municipal, Museu de la Mediterrània.

Primera actuació dels Grallers del Montgrí per la Festa Major de Sant Genís. 1996. Joan Maria Pareta.

L'any 2000 els gegants van estrenar vestits nous confeccionats per Pepita Casamort. Aquell mateix any el llibre de la Festa Major anuncia per a després de la cercavila de Festa Major: «A la plaça de la vila: Ball de Gegants».

Ajustant els nous vestits del Gegant i de la Geganta amb Pepita Casamort a la capella de Sant Antoni. 2000. Sílvia Marty. Fons Fotogràfic Municipal, Museu de la Mediterrània.

Les Xatis. 2000. Anna Company

Grallers, Xatis, Xanquers i Gegants a la cercavila de Sant Genís. 2000. Anna Company.

Primera camisa dels geganters de Torroella. Festa Major de Sant Genís. 2000. Anna Company.

Primera camisa dels Grallers del Mongrí. Festa Major de Sant Genís. 2000. Anna Company.

Segle XXI

Anys 2001-2019

Ballada de sardanes just després de la cercavila de Sant Genís. 2017. Foto Imatge Fidel

Els Gegants de Torroella, a Barcelona per les Festes de la Mercè i per les de Santa Eulàlia

El dia 24 de setembre del 2004 els Gegants de Torroella i els Grallers del Montgrí van participar en les Festes de la Mercè de Barcelona en el marc de la Mercè dels Convidats, una edició dedicada a l'Empordà. Aquell mateix dia el Montgrí va ser víctima d'un greu incendi.

L'Àliga de la Ciutat de Barcelona, a la plaça de la Vila per Festa Major. 2005. Rafael Martín Soto.

Els nous personatges dels capgrossos, al balcó de l'Ajuntament amb l'alcalde Carles Negre. 2005. Rafael Martín Soto.

Com a tornavisita dels gegants torroellencs a les barcelonines Festes de la Mercè, per Sant Genís del 2005 els Gegants i l'Àliga de la Ciutat de Barcelona van desfilar i van ballar per Torroella de Montgrí.

Aquell any també, en el marc d'un espectacle del Teatre Musical, es va presentar la transformació dels cinc capgrossos torroellencs. Ara els capgrossos de sèrie, tan repetits per tota la geografia catalana, recreats per Dolça Vilallonga adoptaven una nova personalitat: l'Andalusa es va convertir en la Mari; el Pagès, en el Met; el Chico Marx, en l'Alagi; l'Harpo Marx, en la Tuietes, i el Groucho Marx, en el Niso.

Aquell mateix any, el 31 de desembre, el grup Els Indiketes del Montgrí va recuperar per a Torroella la Festa de l'Home dels Nassos. El capgròs de l'Home dels Nassos, creat l'any 1975 per Martí Freixas a partir del capgròs Blanc (1931), el 2005 havia estat restaurat per Dolça Vilallonga i va ser portat per Josep Déu.

Els Gegants de Torroella, a la plaça de Sant Jaume de Barcelona per les Festes de la Mercè. 2004. X. Cordomí. AFPN.

Els Gegants de Torroella, al Palau de la Virreina de Barcelona, pel centenari dels Gegants de Sant Roc de la Plaça Nova. 2006. X. Cordomí. AFPN.

El febrer del 2006 els gegants torroellencs tornen a viatjar a Barcelona i aquesta vegada ho fan les dues parelles: la centenària i la construïda el 1950. El motiu de l'anada era participar en la Mostra de Gegants Centenaris convocada per a celebrar el centenari dels Gegants de Sant Roc de la Plaça Nova, en el marc de les Festes de Santa Eulàlia.

L'Esquivamosques, amb el primer portador Carles Resclosa. 2007. Rafael Martín Soto.

El nou Esquivamosques, el Duc i el Pauet el Barquer

L'any 2007, durant la Festa Major, són estrenats dos nous capgrossos: l'Esquivamosques i el Duc. L'Esquivamosques és la recreació de l'antic i singular capgròs del segle XIX del mateix nom. Va ser construït per l'artista penedesenca Dolors Sans tot inspirant-se en el cap de lleó de l'empunyadura de l'espasa del Gegant. El Duc, construït per Nuxu Perpinyà, és la representació en capgròs d'una au rapinyaire que és corrent al massís del Montgrí i que representa tot un referent festiu per a algunes entitats de la vila, com ara la colla de diables Els Ducs del Foc. Els nous cabuts, en l'estrena, van ser portats per Carles Resclosa, l'Esquivamosques, i Maria Muñoz, el Duc.

Encara, l'any 2008, Torroella va estrenar una nova figura de la imatgeria festiva actual: el gegantó Pauet el Barquer. El petit gegant també va ser construït per Nuxu Perpinyà i representa el barquer «Pau del Carrer del Riu», el darrer barquer torroellenc que, al tombant del segle XIX al XX, feinejava fent travessar persones, animals i mercaderies d'una banda del Ter a l'altra.

El gegantó Pauet i el planter geganter per Sant Genís. 2018. Montse Quintana.

Estrena del capgròs del Duc (portadora: Maria Muñoz) a la plaça de la Vila per Sant Genís. 2007. Rafael Martín Soto.

[...] Amics dels Gegants i Capgrossos de Torroella de Montgrí [...].

El 5 de gener de 2009 es constitueix formalment l'associació Amics dels Gegants i Capgrossos de Torroella de Montgrí. L'acta fundacional nomena la primera Junta de Govern: Marc Aureli Muñoz, president; Daniel Subirà, vicepresident; Ramon Alenyà, tresorer; Joaquima Darder, secretària; Xavier Blay, vocal; Sergi Cabrefiga, vocal.

Quatre-cents anys dels Gegants de Torroella

Ball dels Gegants **a l'interior de l'església de Sant Genís. 2009. Jordi Camps.**

Ball dels Gegants **a l'interior de l'església de Sant Genís. 2009. X. Cordomí. AFPN.**

Imatges de la celebració dels 400 anys dels Gegants de Torroella. 2009. X. Cordomí, AFPN.

Durant el mes de maig del mateix any se celebraren els quatre-cents anys dels Gegants de Torroella i la celebració va coincidir amb els quatre-cents anys de la consagració de l'església de Sant Genís i amb l'Any Amades, que commemorava el cinquantè aniversari de la mort del folklorista Joan Amades. Entre altres activitats, la festa va incloure una cercavila nocturna, en què van participar, a part dels gegants torroellencs, la Víbria de Barcelona i l'Arpella del Barri Gòtic. En acabar, els Gegants de Torroella van fer una ballada dins de l'església de Sant Genís. El dia següent una trobada va concentrar els gegants d'Argentona, d'Amer, de Cassà de la Selva, de la Fal·lera Gironina, de l'Estartit i de la Bisbal d'Empordà, a més del nan Cu-cut de la Plaça Nova de Barcelona i dels Gegants de Torroella de Montgrí.

Aquell mateix any els Gegants de Torroella van participar en la Trobada de Gegants Centenaris de Cassà de la Selva, en la Festa de Sant Joan i en la de Santa Anna de l'Estartit. Des d'aquest moment els gegants torroellencs, que havien sortit poc de la vila —només en ocasions comptades i en el període més recent—, participarien cada any en la Festa de Santa Anna de l'Estartit i iniciarien el costum de viatjar fora del municipi per anar a trobades, tornavisites, festes, aplecs...

Final del Ball dels Gegants a la plaça amb els Grallers del Montgrí i les xatis per Sant Genís. 2003. Foto Imatge Fidel.

Trobada de gegants centenaris a Cassà de la Selva (07/06/2009). Anna Company.

Demanen que els gegants centenaris de Torroella siguin patrimoni cultural català

També es proposa catalogar el seu ball com a festiu

Uns gegants pregoners que actuen al Liceu

Per Sant Genís del 2010 els Gegants de Torroella de Montgrí es van encarregar de fer el pregó de la Festa Major i també van estrenar ball, amb música inspirada en la sardana *Festamajonera*, de Vicenç Bou, versionada pels Grallers del Montgrí i amb una coreografia creada pels mateixos geganters.

En la cercavila de la Festa Major del 2010, a més dels Gegants de l'Estartit, els Gegants i els Capgrossos de Torroella, els Grallers del Montgrí i les Xatis i els Xanquers, hi van participar com a convidats els Gegants de Sant Roc de la Plaça Nova de Barcelona. D'aquesta manera, s'iniciava un altre costum: convidar gegants de fora del terme de Torroella de Montgrí - l'Estartit a la cercavila de la Festa Major.

Ball dels Gegants a plaça amb els Gegants de Sant Roc de la Plaça Nova, els Gegants de l'Estartit i el gegantó Pauet. 2010. Anna Company.

Els Gegants i gegantons del Pi de Barcelona participen a la cercavila de Sant Genís. 2012. Anna Company.

Aquest mateix any van néixer els Amics del Tambor del Baix Ter, els capgrossos van ser reparats al taller AnimArt de Roses i la colla de geganters va comprar un remolc per transportar els gegants als molts compromisos que començaven a tenir fora de la vila, com ara el cinquantè aniversari de la recuperació dels Gegants del Pi.

D'aquesta manera, el 2011, els Gegants de Torroella van viatjar a celebracions tan destacades com ara la XXVI Ciutat Gegantera de Catalunya a la Seu d'Urgell o l'homenatge a Núria Feliu pels cinquanta anys dalt dels escenaris, que es va celebrar al Gran Teatre del Liceu de Barcelona. Els anys següents van venir moltes més sortides.

Els Gegants de Torroella al Liceu de Barcelona. 2011.

[...] els van convidar amb motiu del Dia Internacional de la Mascarada [...].

El Drac de Torroella amb la Víbria de Barcelona, a la cercavila de foc de presentació del Drac. 2013. Amics de la Fotografia.

El nou Drac de Torroella

L'any 2013, el 20 d'abril, va ser presentat el nou Drac de Torroella de Montgrí. La figura de drac rampant va ser construïda per l'artista vilafranquina Dolors Sans, que es va inspirar en la imatge clàssica del monstre i va singularitzar la peça amb un seguit de motius simbòlics del Montgrí. El Drac de Torroella, en l'estrena, va ser acompanyat pel Drac de la Bisbal, la Víbria de Barcelona, la Bèstia de Parets, el Cabrot del Vendrell i el Drac de Figueres. La festa va cloure amb un espectacle de foc, música i dansa a la plaça de la Vila organitzat amb la col·laboració d'Els Ducs del Foc, els Grallers del Montgrí, els Xanquers i les Xatis, l'Associació Sardanista Continuïtat i els Amics del Tambor del Baix Ter.

Les colles de cultura popular de Torroella s'implicaven en les activitats de la vila, no tan sols per Festa Major, sinó al llarg de tot el calendari. Aquest mateix any van participar en la Via Catalana. Des del mateix 2013, per la tradicional Fira de Sant Andreu, s'organitza una cercavila nocturna de foc amb el Drac i una cercavila diürna amb els gegants i els capgrossos. L'any següent, conjuntament amb els Amics de la Fotografia de Torroella, es muntà a la capella de Sant Antoni l'exposició de fotografies «Un any de vida, un any de foc», amb motiu del primer aniversari del Drac. També per Sant Genís, al pati de Can Quintana s'organitzà la primera edició de la proposta «Vine a vestir els gegants».

Els Gegants viatgen a Costa Rica

L'any 2014, quan Nuxu Perpinyà va fer la reproducció dels caps dels gegants, aquests van viatjar a Costa Rica acompanyats d'una delegació de vint-i-sis torroellenques i torroellencs portadors de les figures i músics. La vila d'Aserrí els va convidar amb motiu del Dia Internacional de la Mascarada. L'agenda, però, a part d'Aserrí, incloïa actuacions a les poblacions d'Alajuelita, Belén, Desamparados, Escazú, Grecia, La Legua, Puntarenas, Vuelta de Jorco...

Els Gegants de Torroella, a Costa Rica. 2014. Anna Company.

Mostra de l'agermanament de Torroella i Aserrí. 2016. Anna Company.

L'any 2015, per Sant Genís, quan s'havia restaurat el cap de la Geganta, també es va estrenar el vestit confeccionat per Susi Capellà. Durant la cercavila els gegants van ser acompanyats per Els Salanc'aires, formació de sacs de gemecs de Sant Llorenç de Salanca (Catalunya del Nord). L'any següent els van acompanyar les *mascaradas* i les *cimarronas* (Agruca) de Costa Rica, que, d'aquesta manera, tornaven la visita dels gegants torroellencs al seu país. El mes de novembre, per la Fira de Sant Andreu, com a cloenda de la cercavila de foc, el Drac de Torroella va fer el seu ball, per primera vegada, dins de l'església de Sant Genís, amb música de David Mestre Vall i coreografia dels mateixos portadors.

Susi Capellà treballant en el vestit de la Geganta. 2015. Dani Subirà.

Els Gegants de Torroella davant l'Ajuntament de Marràqueix (Marroc) participant al Festival de Folklore. Dani Subirà.

***Ball dels Gegants* a plaça amb les Xatis. 2016. Anna Company.**

***Ball del Drac de Torroella* a l'interior de l'església de Sant Genís. 2016. Dani Subirà.**

Aplec Internacional a Ostrava (Txèquia). 2017. Dani Subirà.

[...] l'Àliga va fer la seva entrada solemne a l'església de Sant Genís [...].

Conferència de presentació de l'Àliga a Can Quintana. D'esquerra a dreta: Marc Aureli Muñoz, Xavier Cordomí i Nuxu Perpinyà. 2017. Anna Company.

Primera sortida de l'Àliga de Torroella, a la Bisbal d'Empordà. 2017. Anna Company.

Primer *Ball de l'Àliga* a l'església de Sant Genís. 2017. Foto Imatge Fidel. Ajuntament de Torroella de Montgrí.

Torroella de Montgrí, vila reial, recupera la figura simbòlica de l'Àliga

El dimecres 23 d'agost de 2017, amb la conferència *L'Àliga de Torroella de Montgrí. Les àligues com a elements protocol·laris dels seguicis festius*, a càrrec de Xavier Cordomí, a l'Auditori del Museu de la Mediterrània es va fer la presentació pública de la recuperada Àliga de Torroella. Nuxu Perpinyà, artista constructor de la nova figura, va explicar les característiques de la flamant bèstia i David Mestre, compositor del *Ball de l'Àliga*, va interpretar la nova melodia amb un grup de ministrils constituïts per a l'ocasió.

Al cap de dos dies, el dia de Sant Genís, l'Àliga va fer la seva entrada solemne a l'església de Sant Genís i, després de l'ofici del patró de la vila, va ballar davant l'altar principal rememorant, d'aquesta manera, un antic privilegi de les figures festives de la seva espècie. Torroella de Montgrí, vila reial, recuperava la figura simbòlica de la seva Àliga, que, en presentar-se a tot el poble, tornava a fer el seu ball a la plaça de la Vila, amb coreografia d'Albert Torrent.

El 2018, per Festa Major, els gegants van ser reestrenats amb cossos més lleugers que, construïts per Nuxu Perpinyà, s'acoblaren als caps fets el 2014 pel mateix Perpinyà. El Gegant també va estrenar un vestit nou confeccionat per Núria Berengaret. Després de la cercavila i dels balls dels Gegants i de l'Àliga de Torroella, a la plaça de la Vila, es va estrenar l'adaptació per a gralles de *La sardana dels Gegants de Torroella*, d'Eduard Font.

***Ball de l'Àliga* en homenatge a la família de Dolors Bassa. 2018. Foto Imatge Fidel. Ajuntament de Torroella.**

***Ball dels Gegants* a Can Ral, parada obligada de la cercavila de Sant Genís. 2018. Foto Imatge Fidel. Ajuntament de Torroella.**

Gegants per la Llibertat

Durant la tardor, mentre Nuxu Perpinyà feia una altra reforma de la figura del capgròs de l'Home dels Nassos, i després de la pujada dels gegants al castell del Montgrí reclamant llibertat per a Dolors Bassa i per a la resta de presos polítics, les votacions populars dels torroellencs i les torroellenques van fer guanyadora dels Pressupostos Participatius 2019 la proposta de creació d'un «Espai per a l'imaginari festiu de Torroella» que, amb el nom de "La Sala de les bèsties i els gegants", va ser inaugurat al Museu de la Mediterrània el 30 de novembre de 2019.

El 23 de febrer del 2019, en un acte reivindicatiu per a reclamar la llibertat de Dolors Bassa, va ser estrenat el seu capgròs.

Els Gegants de Torroella de Montgrí els darrers anys han estat molt actius i han viatjat fora de les nostres fronteres: per exemple, el 2017 van anar a Ostrava, a Txèquia, pel XXX Aplec Internacional i l'abril del 2019 van anar a Marràqueix, al Marroc, pels World Folklore Days.

Pujada dels Gegants de Torroella al Castell per reivindicar la llibertat de Dolors Bassa. 2018. Jordi Llenas.

El 24 d'agost de 2019, per Sant Genís, va ser inaugurada l'exposició "Montgrí. Una història de gegants". Una completa mostra que recull la història de la imatgeria de Torroella de Montgrí al llarg de 411 anys i que els geganters torroellencs van voler dedicar a Dolors Bassa.

Volem dedicar, d'una manera molt sentida, l'exposició «Montgrí, una història de gegants» a **Dolors Bassa**.

Anna Company.

El mateix dia els Amics dels Gegants i Capgrossos de Torroella de Montgrí recollien, a l'auditori de l'Espai Ter, la Medalla del Montgrí 2019 que, per la seva dedicació a la imatgeria festiva, la cultura i la festa de la vila, els havia estat atorgada per l'Ajuntament de Torroella de Montgrí.

L'Ajuntament de Torroella de Montgrí atorga als Amics dels Gegants i Capgrossos la Medalla del Montgrí 2019.

Els gegants de Torroella de Montgrí
Aquarel·la original. Oleguer Junyent i Sans. 1931

OLEGUER JUNYENT I SANS I «ELS GEGANTS»

Oleguer Junyent i Sans (Barcelona, 1876 - 1956) va ser un artista polifacètic: pintor, dibuixant cartellista, decorador, escenògraf —va crear més de quaranta escenografies, una bona part de les quals per al Gran Teatre del Liceu— i creador de molts actes festius i decoracions efímeres d'espais i desfilades de les festes de Barcelona, de les què també en va ser programador.

Oleguer Junyent era fill d'una família barcelonina amb sensibilitat artística. El seu germà, Sebastià Junyent i Sans, va ser un reconegut pintor i crític d'art. I el seu avi, Sebastià Junyent i Comes, va ser l'impulsor de les festes de Carnestoltes de Barcelona de mitjans del segle XIX i fundador de la Societat del Born, entitat responsable dels vells Gegants del Carnaval de Barcelona.

Junyent va estudiar belles arts a l'Escola de la Llotja i, entre altres feines, va treballar com a dissenyador en diversos tallers d'escenografia, com ara en el de Francesc Soler i Rovirosa. Aquest prestigiós pintor i escenògraf, considerat el màxim representant de l'escenografia realista a Catalunya, l'any 1875 havia fet el dibuix del nou disseny dels Gegants de Santa Maria del Mar.

Junyent també va ser un gran viatger. Durant la dècada dels anys deu del segle passat, va ser molt popular pels nombrosos dibuixos, aquarel·les i pintures del seu viatge al voltant del món i pel seu llibre «Roda el món i torna al Born». Era un apassionat de l'Orient Mitjà, de Grècia i també de l'Empordà. Amic de Joan Pericot, durant els anys vint del segle passat va fer algunes estades a Torroella de Montgrí. N'estava enamorat de la vila i dels seus gegants.

L'any 1931 Junyent va realitzar dues pintures amb motius torroellencs: l'oli sobre tela «Festa Major» i l'aquarel·la sobre paper «Els gegants». Aquesta darrera obra, un delicat treball que ens ha permès conèixer els colors dels bonics vestits que els Gegants de Torroella de Montgrí van lluir des de la fi del segle XIX i fins a l'any 1930, ha estat la imatge capçalera de l'exposició «Montgrí. Una història de gegants» i del llibre que ara teniu entre les mans.

L'aquarel·la va fer populars els gegants torroellencs quan, el 1934, el folklorista Joan Amades i Gelats va incloure la imatge de la pintura en les seva obra «Gegants, nans i altres entremesos». Amades però va cometre l'error de presentar l'aquarel·la com: «disseny dels nous vestits dels Gegants de Torroella de Montgrí d'Oleguer Junyent». Però Junyent havia pintat l'aquarel·la quan els vells i artístics vestits dels gegants ja havien estat substituïts per unes senzilles túniques comprades al taller barceloní El Ingenio. Joan Amades desconeixia aquest darrer fet.

L'original de l'aquarel·la, oblidada, va romandre moltes dècades com a part d'una col·lecció privada d'un llibreter de vell barceloní. Posteriorment va ser adquirida per Francesc Mestre, un galerista d'art especialitzat en dibuixos i gravats i en la recuperació d'artistes històrics.

L'any 2019, durant el treballs de recerca realitzats per a l'exposició «Montgrí. Una història de gegants», Montserrat Castells Tella, membre de l'equip de recerca, va localitzar l'aquarel·la original a la Galeria Francesc Mestre Art i, per un preu molt ajustat —donada la sensibilitat que va mostrar Francesc Mestre amb el projecte expositiu—, Montserrat Castells va adquirir-la per a l'Associació Amics dels Gegants i Capgrossos de Torroella de Montgrí.

D'aquesta manera «Els gegants», l'aquarel·la original d'Oleguer Junyent i Sans, restarà per sempre més a la vila de Torroella de Montgrí.

La línia del temps

Notícia de Torroella de Montgrí i dels seus gegants

Notícia de Torroella de Montgrí...

i dels seus gegants

Regnat de Felip II (1598-1621). Presidents de la Generalitat: Francesc Oliver de Boteller, Francesc Oliveres i Jaume Cordelles. Després d'un període complicat i de decadència s'inicia una renaixença econòmica i cultural a Torroella. D'aquest període són la Casa de la Vila, l'Hospital dels Pobres, la Casa Pastors, el Palau Solterra, la Casa Hospital, la Casa Tor-Begur, la Casa Bataller o la Casa Seguer, entre d'altres, el veïnat de l'Estartit i el de Sobrestany i la Bolleria, així com l'expansió del conreu de vinyes i oliveres.

1598-1607

Amb l'extensió de la Contrareforma i els nous models litúrgics i festius, seguint els models barceloní i gironí, de ben segur que a Torroella de Montgrí el Gegant i el Drac ja fa anys que ballen per Corpus i la seva octava.

President de la Generalitat: Pere Pau Caçador. Torroella de Montgrí era governada per la Universitat del comú de la vila.
Visita pastoral del bisbe Francisco Arévalo de Çuaço.

1608

Primer document que verifica que hi ha un gegant i un drac a Torroella de Montgrí.

Regnat de Felip III (1621-1641). President de la Generalitat: Francesc Morillo. Cònsol de la vila, entre d'altres: Joan Uguet.

1628

Primer document que verifica que hi ha una gegantessa torroellenca.

Acompanyament musical dels gegants per un tabal i un pifre.

President de la Generalitat: Miquel d'Alentorn i Salbà. Diferents governs de la Universitat de la vila.

1637-1638

Document de 1637 que esmenta el Gegant sol i acompanyat per un tamborinaire.

Document de 1638 que parla d'una àliga a Torroella.

Guerra dels Segadors o de Separació. República catalana. President: Pau Claris, sota la protecció de França (regnats de Lluís I i Lluís II). Cònsols de la vila, entre d'altres: Joan Pagès i Francesc Sagàs.

1640-1648

Els gegants i el Drac, acompanyats pel tamborinaire, pels tabals i pels pifres, surten habitualment per Corpus.

President de la Generalitat: Andreu Pont. Cònsols de la vila, entre d'altres: Andreu Sabat i Josep Sanan.

1649

El pintor de la vila Sebastià Bartrana restaura els gegants.

Es confecciona un nou vestit per al Gegant.

Primers documents que, per adobar-los i per portar-los, parlen de tres cavallets a Torroella.

Presidents de la Generalitat: Pau del Rosso, Francesc Pijoan i Joan Jeroni Besora. Diferents governs de la Universitat de la vila.
Nou rellotge de campana i quarts a la capella de Sant Antoni.

1651-1657

Els gegants també surten pel Corpus del convent dels Agustins l'any 1651.

Regnat de Carles II (1665-1700). Presidents de la Generalitat: Pau d'Àger, Jaume de Copons i Josep de Magarola. Diferents governs de la Universitat de la vila. Pere Clergues, el 1668, nou rellotger.

1658-1668

Arranjament dels gegants a càrrec de Dimas Vert.

Onofre Suau i Josep Sunyer són els balladors dels gegants i Bernat Bach, el portador del Drac.

Apareix esmentat «el rellotger» (verguer de la Universitat), Joan Vaguer.

Per les Festes de Nostra Senyora de la Concepció surten els gegants, el Drac, el tamborinaire i tabals i pifres.

S'esmenta la compra de coets per al Drac i el nom de l'encenedor de coets del Drac: Francesc Cassa.

Arranjament dels caps dels gegants a càrrec d'Agustí Boigas, adroguer de la vila.

President de la Generalitat: Joan Pagès. Cònsols de la vila, entre d'altres: Joan Oliver, Josep Pagès, Bernat i Pere Capellà.

1669

Referència a la Casa dels Gegants.

Francesc Mas, daurador de la vila, pinta i repara els cops dels gegants.

Nous vestits i guarniments per als gegants segons les despeses de Francesc Cànoa.

Agustí Boigas, adroguer de la vila, confecciona una cabellera per a la Gegantessa.

Des d'aquest any fins a 1678 apareixen referències reiterades a les despeses dels gegants, el Drac, els balladors i els músics per Corpus i per l'octava de Corpus.

Presidents de la Generalitat: Alfonso de Sotomayor. Cònsols de la vila, entre d'altres: Josep Corts i Marquès i Feliu Samsó, i **Pere Clergas és cònsol i rellotger.**

1679

Els gegants també surten per Sant Genís.

Es fan fer a Girona caps i mans nous per als gegants, i un ventall per a la Gegantessa.

Nous balladors i portadors: Joan Arnau (la Gegantessa), Jerònim Casa (el Gegant) i Josep Vinyas (el Drac).

Es fan fer nous els gegants a Barcelona.

Festa pel casament del rei Carles II: despeses de pólvora i coets per al Drac i mitja cobla per a acompanyar els gegants.

President de la Generalitat: Josep Sastre. Cònsols de la vila, entre d'altres: Josep Mir i Sanan, Feliu Rocha i Portas, i Josep Carbonell.

1681

Es renta la cara dels gegants amb aiguardent i se'ls vesteix, i es dona carn de bou als balladors.

Els gegants viatgen a Barcelona o venen de Barcelona...

Guerra dels Nou Anys. 27 de maig de 1694: Batalla de Torroella o del Ter.

1688-1697

Presidents de la Generalitat: Climent de Solanell, Josep Antoni Valls i Antoni de Planella i de Cruïlles. Diferents governs de la Universitat de la vila. Constitució de la Confraria de la Minerva a Torroella de Montgrí (1698).

1698-1704

Arrendament del pou de glaç perquè s'hi refresquin els portadors dels gegants i del Drac, i els músics per Corpus i la seva octava, per Nostra Senyora d'Agost i per Sant Genís.

Guerra de Successió. Presidents de la Generalitat: Francesc de Valls, Josep Grau, Manuel de Copons, Francesc A. de Solanell i Josep de Vilamala. Cònsols de la vila, entre d'altres: Josep Artigas, Joan Massanet, Nicolau Cortada i Rafel Boris. La Universitat de Torroella pren partit austriacista a favor de l'arxiduc Carles, «el Rei Nostre Senyor». El 1707 entren les tropes franceses a Torroella i arresten els cònsols de la Universitat, el clavari i destacats austriacistes torroellencs. Ocupació de les tropes borbòniques del mariscal Noailles el 1711. Caiguda de Barcelona, derrota austriacista. Torroella ha de pagar vuit mil lliures pel seu posicionament durant la guerra. Deute i empenyorament de la Torre Ponsa.

1705-1714

Entre el 1706 i el 1710 els gegants surten habitualment per Corpus i per Sant Genís.

El 1707 els gegants ballen al so dels músics Josep i Francesc Pardines de la Bisbal.

El 1710 se celebren les Festes per la Victòria del rei Carles III, «l'arxiduc», amb coets, galejades i carretilles, i les cobles de Rafel Planella de Torroella de Montgrí i de Joan Cargol de la Bisbal.

El 1713 tornen a sortir els gegants per Corpus. Josep Ros i Pere Saballs, músics i geganters.

Regnat de Felip V (1714-1746). Decrets de Nova Planta. Nou consistori torroellenc. Inici del dessecament dels aiguamolls de l'estany de Bellcaire.

1716-1728

Els gegants surten i ballen sense continuïtat per Corpus, acompanyats de diversos músics torroellencs i bisbalencs. Del Drac, fa anys que no se'n parla.

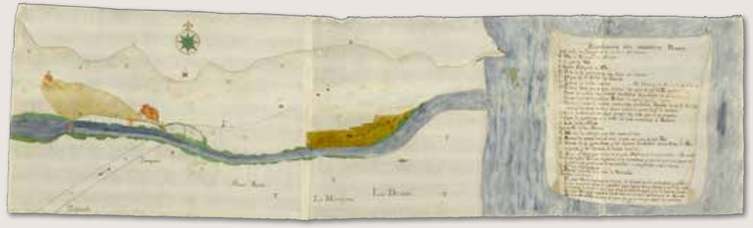

Batlle de la vila: Josep Sanan i Mir.

1729

«Determinació per refer el cap de la gegantessa, recomodar i vestir los gegants i fer-los pintar».

Regidors dels diferents consistoris torroellencs, entre d'altres: Josep Aymarich, Joan Planas, Joan Martí, Joan Farrer, Josep Vilar, Jacint Roger, Anton Ardevol, Pere Bladó, Josep Pahí, Felip Martorell, Antoni Bassa, Narcís Planas, Jaume Hospital Calvet, Pere Brunet, Joan Julià i Joan Martí.

1730-1749

Els gegants, sense continuïtat, surten i ballen per Corpus i per Sant Genís.

Pere Barnoya, Francesc Vinyals i Francesc Martí, balladors dels gegants.

Josep Pruneda i Joan Descot, mitja cobla per als gegants.

Francesc Barceló, Sebastià Compta i Pere Barceló, músics per als gegants,

Pere Roig fill recompon la perruca de la Gegantessa.

Sabem que la Gegantessa porta cintes i plomes al pentinat.

Joan Barseló i Josep Juneda, músics dels gegants.

Josep Nadal i Josep Pahí, músics dels gegants.

Regnat de Ferran VI (1746-1759). Regidors dels diferents consistoris torroellencs, entre d'altres: Josep Hospital Calvet, Pere Brunet, Sebastià Serra, Bernat Viola, Anton Martí i Francisco Parsarisas. Període de bonança econòmica. Gran processó d'acció de gràcies a l'ermita de Santa Caterina.

1750-1755

Els gegants surten i ballen per Corpus i per Sant Genís.

Josep Pahí, cornamusaire dels gegants per Corpus, pel cap d'octava, pel Corpus dels frares (agustins), per la processó de Santa Caterina i per Sant Genís. Sebastià Mir, tamborinaire.

Salvador Casellas, Bernat Compta i Pere Viader, balladors dels gegants.

Es fa una nova mà del Gegant a Girona i el daurador Fèlix Pi repara les restants.

Regidors dels diferents consistoris torroellencs, entre d'altres: Josep Masseguer, Anton Sanan, Joan Hugas, Josep Oliver, Joan Suteres, Salvador Quintana i Pere Brunet.

1756-1759

Els gegants surten i ballen per Corpus i per Sant Genís. Cobla dels Maymí de la Bisbal.

Sebastià Pi i Pere Joan, músics dels gegants per Corpus, pel cap d'octava i per Sant Genís.

Ramon Roig, perruquer dels gegants.

El 1758 es fan gegants nous, així com els vestits, amb un cost total de sis-centes lliures, segons l'encàrrec fet al notari de Barcelona Anton Llovet. Aquests són els gegants que encara podem veure avui a Can Quintana.

El fuster de la vila Joan Alabau fa un armari per a desar-hi els gegants.

Regnats de Carles III (1759-1788) i de Carles IV (1788-1808). Diversos consistoris de la vila. **Restriccions dels entremesos festius en les processons.**

1760-1792

Els gegants surten i ballen per Corpus i per Sant Genís.

Bernat Compta i Pere Viader, balladors dels gegants.

Els gegants són acompanyats per diversos músics torroellencs i d'altres indrets, com ara la prestigiosa Cobla dels Maymí de la Bisbal.

Els geganters reben mitges i sabates com a sou.

Ramon Roig, nou perruquer dels gegants.

Guerra Gran.

1793-1795

Els gegants, en molt mal estat, surten sense continuïtat per Corpus i per Sant Genís.

Guerra del Francès. Josep Tarrades, batlle de la vila el juny de 1810, i Ramon Miró, batlle de la vila l'agost de 1810. Canalització del Ter, la Gola del Ter desviada cap a la Fonollera.

1808-1814

El 1810 els gegants són retocats, s'arreglen els vestits i les perruques, i tornen a sortir per Corpus i per Sant Genís.

Regnat de Ferran VII (1813-1833). Jurament de la Constitució per part del rei Ferran VII (1820). Plaça de la Constitució (plaça de la Vila). Trienni Liberal. Batlles de la vila, entre d'altres: Josep Quintana, Carles Bosch i Francesc Mallol.

1815-1832

Els gegants participen en els actes constitucionalistes —que celebraven el jurament de la Constitució per part del rei Ferran VII i l'inici del Trienni Liberal— el dia de Corpus de 1820.

Proclamació de la reina Isabel II. Primera Guerra Carlina (1833-1839). Amb la creació de les provincies, Torroella de Montgrí s'integra a la de Girona.

1833

Sortida dels gegants per les «Fiestas de la Proclamación al trono de las Españas de María Isabel Luisa de Borbón».

Regnats d'Isabel II (1833-1868), d'Amadeu I (1870-1873) i d'Alfons XII (1874-1885). Revolución Gloriosa (1868- 1970), guerres carlines, Primera República espanyola (1873-1874). Desamortització. Exclaustració del convent de Sant Agustí (1835-1836). Primera ballada de sardanes segons les noves normes (sardana llarga) de Pep Ventura (1844). Inauguració del Teatre Jou al carrer d'Ullà.

1834-1879

Els conflictes dinàstics, socials, revolucionaris i religiosos són motiu de l'escassa activitat dels gegants durant un llarg període

Acord municipal de 1860 per a «recomponer» i vestir de nou els gegants.

El 1860 els gegants tornen a sortir per Sant Genís.

El 1879 els gegants surten per Sant Genís acompanyats per la Cobla La Lira.

Regnat d'Alfons XIII (1886-1931). Plaga de la fil·loxera (1880-1981). El 1882 mor el rellotger Francesc Roca. Nou rellotger i macer: Joan Ferrer. Fundació de la Cobla Montgrins (Pere Rigau i Poch, *Barretó*, fill). Baldomer Mascort introdueix el cultiu de rami, gràcies a Agustí de Robert. 1885, any del còlera (276 morts). Neix el músic i compositor Vicenç Bou i Geli. Recollida del rami, Festa del Rami el 27 d'agost de 1886.

1880-1886

Es té la creença —incerta i no documentada— que els gegants van ser construïts de nou l'any 1880 per un artista anomenat El Rellotger.

Els gegants tornen a sortir per les Festes de Sant Genís de 1881.

Anselm Gelabert de Torroella de Montgrí restaura els gegants el 1882.

Caterina Julià de Seguer confecciona parcialment els vestits per als gegants.

Ramon Séculi, perruquer oficial dels gegants, confecciona una barba per al gegant i fa el pentinat de la parella.

Festa de Sant Genís de 1882: primera referència a l'Esquivamosques.

L'any 1884 se celebra la Festa Major, però els gegants no surten. El mes següent, a càrrec de l'indià Pere Coll, se celebren les Festes de la Mercè i els gegants tornen a sortir.

Acord municipal de 1885 per a reformar de nou els vestits dels gegants.

Els gegants no surten per la Festa del Rami.

Gran impuls econòmic de la vila. Indians i grans senyors: Ramon Mascort, Robert de Robert, Albert Quintana i Combis, i Pere Coll Rigau. Inici de les controvèrsies polítiques entre els Robert (conservadors) i els Quintana (liberals). Fixació de les dunes amb pins segons el projecte de Primitiu Artigas. Construcció del pont, la Casa Galibern i el Cafè Teatre Coll. Cultiu de l'arròs. Enderroc de les muralles. Aigua corrent i electricitat a la vila.

1887-1901

Nova reforma dels vestits dels gegants, que s'estrenen per Sant Genís de 1887.

Pere Poch, responsable dels gegants. Rosa Casanovas, modista. Ramon Séculi continua com a perruquer oficial.

El 1898 els gegants deixen de sortir per Sant Genís. El 1900, però, sabem que surten per Corpus.

Alcalde: Josep Adroher Terrades. Alcalde: Genís Pericôt Bayó.

1902

Després d'uns quants anys els gegants tornen a sortir per Sant Genís.

Per acord municipal, els gegants, com que estan en mal estat, no participen en el Concurs de Gegants, Nanos i Monstros Tipichs de les Festes de la Mercè de Barcelona.

Epidèmia de paludisme. Alcalde: Genís Creixell. Prohibició del conreu de l'arròs. Víctor Català (Caterina Albert) escriu *Solitud*. Gran empenta cultural amb l'arribada a la vila de mossèn Francesc Viver i el pedagog Pere Blasi. Arribada del telèfon a Torroella. Mancomunitat de Catalunya (1914-1923). Fundació de la revista *Emporion*. Fundació de l'Ateneu Montgrí. Alcalde: Ramir Marqués. Constitució del centre La Llar. Alcalde: Ramon Mascort Galibern. Jocs Florals de l'Empordà. Festa popular amb motiu de l'enderroc parcial del convent de Sant Agustí per a fer-hi un grup escolar.

1905-1922

Els gegants i l'Esquivamosques participen habitualment en les celebracions de Sant Genís, «Fiesta Mayor».

Els gegants són acompanyats per un graller fins a 1914. El darrer va ser Joan Custals, *El Maco*.

El 1915 també se celebra la «Feria de San Isidro».

Els gegants són acompanyats per un flabiolaire des de 1918.

Caiguda de la Gegantessa per Sant Genís (1919); desperfectes a la cara. El responsable dels gegants és l'agutzil Miquel Cruañas.

El 1922 els portants són: J. Sureda, Gegantessa; Estanislau Matas, Gegant; Genís Sureda, ajudant; J. Garriga, Esquivamosques.

Dictadura del general Miguel Primo de Rivera. Cessament de l'alcalde Ramon Mascort Galibern. Nou alcalde: Lluís Pou. Prohibició de la revista *Emporion*. *Ball del contrapàs*, a càrrec del Grup Montgrí. Supressió de la Mancomunitat de Catalunya. Estrena de la sardana *Festamajonera*, de Vicenç Bou (1925). Inauguració del Cinema Montgrí. Primer llibre de la Festa Major (1928). Dictablanda del general Dámaso Berenguer. Alcalde: Pere Avellana. El llibre de la Festa Major de 1930 publica el text «Els Nostres Gegants. Lleu estudi per a llur història i psicologia», de Mossèn Francesc Viver, i «Els Nostres Gegants. Observacions artístiques», de Joan Pericôt.

1923-1930

Genís Sureda i Estanislau Matas porten els gegants i Ramon Vidiella, l'Esquivamosques.

«Procesión contra la blasfèmia», 1924.

Fiesta de la Merced (Hospital dels Pobres), amb els gegants i l'Esquivamosques, 1926.

1927, darrera referència a l'Esquivamosques, el qual anomenaven: «un cabezut».

Els gegants ja fa temps que no surten per Corpus; han de perdre pes i alçada.

Eduard Viñas Matarrodona i Joan Pericôt rebaixen pes i alçada de la parella.

El 1930 sembla que no surten els gegants per Sant Genís, cal abaixar-los més el pes?

Proclamació de la Segona República espanyola. Alcalde: Lluís Pujol Vicenç. Estatut d'autonomia de Catalunya. President de la Generalitat: Francesc Macià Llussà. Reforma de l'hospital. Primer museu (Pere Blasi) a la Casa Pastors. 1934, president de la Generalitat: Lluís Companys Jover. Alcalde: Pere Vicenç. Fets d'Octubre, empresonament de l'alcalde socialista i dels regidors d'ERC. Nou alcalde: Martí Comas.

1931-1936

El Ingenio fa els cossos i uns vestits nous senzills per als gegants.

Es compren dos capgrossos nous a El Ingenio (models núm. 7 i núm. 14).

Armari i capitells nous per als gegants, que seran guardats al convent dels Agustins.

Per Sant Genís tornen a sortir els gegants amb els dos capgrossos nous.

Oleguer Junyent pinta un quadre de la plaça de la Vila per Festa Major on surten els gegants amb els bonics vestits vells.

Braços i cossos nous per als gegants fets el 1932 per Eduard Viñas.

Visita del president Lluís Companys a Torroella per a inaugurar la reforma de la Casa Consistorial durant la Festa de Sant Genís de 1934. Surten els gegants.

Guerra Civil espanyola.

1936-1939

Els gegants i els capgrossos són desats.

8 de febrer de 1939, entrada de les tropes franquistes a Torroella de Montgrí. Final de la Guerra Civil. Dictadura del general Francisco Franco (1939-1975). Nou consistori. Alcaldes: Francesc Moliner, Ginés Garcia i Joan Ferrer.

1939

Tornen a sortir els gegants i els capgrossos per Sant Genís.

Laureà Farreró i Josep Tarradas, nous portadors dels gegants.

Eduard Viñas Riembau, mantenidor dels gegants, arregla i pinta el casc del Gegant.

Construcció del pont del Teniente General Orgaz per soldats presoners. 1942, nou alcalde: Florenci Capellà. Constitució de la Cobla Orquestra Caravana. 1947, alcaldes: Càndid Mundet i Josep Vert Planas. Llibre de la Festa Major, primer article en català després de la guerra.

1940-1949

Els gegants surten per les Fiestas de Liberación i per les Fiestas del Puente del Teniente General Orgaz.

El taller Ramon Bretcha d'Olot restaura la Geganta (cap i mans) el 1941.

El 1942 els gegants i els capgrossos tornen a sortir per Corpus.

Restauració dels gegants al taller Casa Paquita de Barcelona el 1943.

El 1947 Cristiana Torrent repara els vestits dels gegants i Carrocerias Vert, el casc i la porra del Gegant.

Alcalde: Francesc Planas. Estrena a Barcelona de la sardana *Torroella Vila Vella*, de Vicenç Bou (1952).

1950-1959

L'any 1950 es construeixen els nous caps dels gegants a Arte Moderno (Hijo de Ramon Bretcha) d'Olot. Enric Farriol crea un escut de llautó de Torroella per al Gegant. Rita Cufiñá confecciona nous vestits i Eduard Viñas Riembau arregla i acobla les velles carcasses i els bustos nous.

Sortides dels gegants i els capgrossos per Corpus i per Sant Genís, cada any.

Francesc Lloret, responsable dels gegants per Corpus i per Sant Genís.

Alcalde: Gèmini Jiménez Camps. Constitució de l'Esplai Joventut i del Cine-Fòrum. Primera Setmana de Cultura Catalana. Alcalde: Joaquim Vergés. Inici del *boom* turístic.

1960-1971

L'any 1967 són comprats un parell de capgrossos nous a El Ingenio dels models la Lola i el Català. Els vells —el Blanc i el Negre— són retirats.

Els gegants fa temps que no tenen músics propis, malgrat la cobla orquestra. A la fi de la dècada desfilen per Corpus i es planten a la plaça de la Vila el dia de Sant Genís.

Continuen Francesc Lloret com a responsable dels portants dels gegants i Eduard Viñas com a responsable del manteniment de les figures.

Alcalde: Ramon Ferrer Almar. Celebració dels cinquanta anys de la recuperació del *Contrapàs*. Homenatge a mossèn Francesc Viver. Legalització del Casal del Montgrí.

1972-1974

Els joves Eduard Vinyes Bou i Jordi Lloret es fan càrrec de portar els gegants.

Els gegants ballen al so d'una cobla orquestra.

Els gegants estrenen vestits confeccionats per Cristiana Torrent.

Caiguda de la Geganta per Corpus.

Mor el general Franco. Regnat de Joan Carles I. Restauració de la Generalitat de Catalunya. President de la Generalitat: Josep Tarradellas Joan. Estatut d'autonomia de Catalunya. Eleccions municipals. Alcalde: Albert Bou Vilanova. Torroella de Montgrí, Ciutat Pubilla de la Sardana.

1975-1979

Sortida dels gegants per les Festes del Pubillatge (abril de 1975).

Primera Festa de l'Home dels Nassos, organitzada pel Casal del Montgrí.

El 1976 Eduard Viñas Riembau reforma els cossos dels gegants.

Els gegants i els capgrossos deixen de sortir a la processó de Corpus.

Els gegants i els capgrossos participen en la cercavila de Festa Major, acompanyats per una cobla orquestra (darrera vegada, 1979).

Els geganters deixen de cobrar per portar i fer ballar els gegants per Sant Genís. A canvi del sou se'ls paga un vermut.

President de la Generalitat: Jordi Pujol Soley. Escola Municipal de Música. Primera edició del Festival de Música de Torroella. Inauguració de l'Escola Guillem de Montgrí. Inauguració del camp de futbol. Homenatge al pedagog Pere Blasi. Publicació del llibre *Torroella de Montgrí, una vila singular*, de Marcel·lí Audivert. Inauguració de la llar de persones jubilades El Recer. Inauguració del Museu del Montgrí i Baix Ter, Centre d'Estudis i Arxiu. Primera edició de les Medalles del Montgrí. Pasqual Maragall, alcalde de Barcelona, fa el pregó de la Festa Major de 1987. Actuació del violinista Yehudi Menuhin al Festival de Música de Torroella de 1988.

1980-1989

Els gegants participen en la cercavila de la Festa Major acompanyats per grallers llogats. Durant els primers anys de la dècada dels vuitanta es compren tres capgrossos nous a El Ingenio del model Germans Marx: Chico, Harpo i Groucho.

El juny de 1981 els gegants van a la Concentració de Bestiari Folklòric, Gegants i Capgrossos de Palafrugell, el primer desplaçament fora de Torroella.

Per Carnaval de 1981 s'estrena el drac d'animació el Drac del Cau del Duc.

La Festa de l'Home dels Nassos és a càrrec del moviment Rialles, secció del Casal del Montgrí.

Vestits nous confeccionats el 1984 per senyores de la secció de treballs manuals de la llar de persones jubilades El Recer.

Ball d'homenatge dels gegants a Yehudi Menuhin el 5 de juny de 1988.

Alcalde: Josep Ferrer Cama. Festa d'Agermanament amb Torrelles de la Salanca, a la Catalunya del Nord. Publicació d'«Els gegants de Torroella de Montgrí», de Josep Vert i Planas, a *Revista de Girona*, núm. 156 (gener-febrer 1993). Primer Concurs de Cant Jaume Aragall, organitzat per les Joventuts Musicals de Torroella.

1990-1999

Narcís Noguer, cap de colla. Per la Festa Major de 1992 es reconeix la Colla de Geganters de Torroella. Acord municipal de 1992 per a restaurar els gegants.

Celebració dels set-cents anys del Castell del Montgrí, amb la celebració del que podria ser considerada la Primera Trobada de Gegants de Torroella de Montgrí.

Reforma del casc i la porra del Gegant.

Els gegants participen en la 10a Ciutat Gegantera de Catalunya a Palamós. S'inicia un període d'actuacions dels gegants fora de la vila.

El 1996 actuen per primer cop els Grallers del Montgrí a la Festa de Fora Portal i, poc després, a la Festa Major de Sant Genís.

També es presenta la colla de diables Els Ducs del Foc.

S'estrenen els Gegants de l'Estartit, en Xiscu i la Remei, construïts pel taller Ventura & Hosta de Navata, el 1998.

El 1999 es presenten, per Sant Genís, les Xatis i els Xanquers.

Fundació Vila Casas, al Palau Solterra. President de la Generalitat: Pasqual Maragall i Mira. Alcalde: Carles Negre Clos. Can Quintana, nova seu del Museu de la Mediterrània. Incendi del Montgrí el 24 de setembre del 2004. Alcalde: Joan Margall Sastre. Fundació Mascort, a la Casa Galibern. President de la Generalitat: José Montilla Aguilera.

2000-2008

Vestits nous per als gegants, confeccionats l'any 2000 per Pepita Casamort.

Se celebren els vint-i-cinc anys del Pubillatge de Sardana.

Els Gegants de Torroella assisteixen a les Festes de la Mercè de Barcelona del 2004, en el marc de la Mercè dels Convidats, edició dedicada a l'Empordà.

El 2005, els Gegants i l'Àliga de la Ciutat de Barcelona participen en la celebració de Sant Genís.

Dolça Vilallonga reforma i transforma els capgrossos.

El grup Els Indiketes del Montgrí recupera la Festa de l'Home dels Nassos.

Els Gegants Vells i els Gegants Nous participen en les Festes de Santa Eulàlia de Barcelona del 2006, en el marc de la Mostra de Gegants Centenaris amb motiu del centenari dels Gegants de Sant Roc de la Plaça Nova.

Nous capgrossos: l'Esquivamosques, obra de Dolors Sans, i el Duc, obra de Nuxu Perpinyà, presentats per la Festa Major del 2007.

Nuxu Perpinyà construeix el gegantó Pauet el Barquer, presentat per la Festa Major del 2008.

Declaració del Parc Natural del Montgrí, les Illes Medes i el Baix Ter. President de la Generalitat: Artur Mas i Gavarró. Alcalde: Josep Maria Rufí Pagès. Alcalde: Jordi Cordón Pulido. Inauguració de l'Auditori Teatre Espai Ter.

2009-2014

Acta fundacional de l'associació Amics dels Gegants i Capgrossos de Torroella de Montgrí. Marc Aureli Muñoz de Bustillo, president.

Celebració dels quatre-cents anys dels Gegants de Torroella.

S'inicia el costum que els gegants participin en la Festa de Santa Anna de l'Estartit.

Els gegants fan el pregó de la Festa Major del 2010.

El 2010, per Sant Genís, participen en la cercavila de la Festa Major els Gegants de Sant Roc de la Plaça Nova i el nan Cu-cut de la Plaça Nova de Barcelona. S'inicia el costum de convidar gegants forans.

S'estrena el *Ball dels Gegants de Torroella* a partir de la música de la sardana *Festamajonera*, de Vicenç Bou.

Neixen els Amics del Tambor del Baix Ter.

Els gegants participen en l'homenatge a Núria Feliu al Gran Teatre del Liceu de Barcelona.

El 2013 s'estrena el Drac de Torroella de Montgrí, obra de Dolors Sans.

Els Gegants, els Ducs del Foc i els Grallers del Montgrí viatgen a Arróniz (Navarra).

Per la Fira de Sant Andreu del 2013 se celebra per primera vegada una cercavila nocturna de foc amb el Drac i una cercavila diürna amb els gegants i els capgrossos.

Reproducció dels caps dels gegants a càrrec de Nuxu Perpinyà l'any 2014.

L'any 2014 els gegants viatgen a Costa Rica.

Regnat de Felip VI. President de la Generalitat: Carles Puigdemont i Casamajó. Alcalde: Josep Maria Rufí Pagès. Referèndum de l'1 d'Octubre. Intervenció de l'autonomia en aplicació de l'article 155 de la Constitució espanyola. Cessament del Govern de la Generalitat i processament de dirigents polítics sobiranistes. President de la Generalitat: Quim Torra i Pla. Assolit el projecte Life Pletera. Activitats per l'alliberament de la torroellenca Dolors Bassa. La proposta de crear un «Espai per a l'imaginari festiu de Torroella» guanya els Pressupostos Participatius del 2019. Alcalde: Jordi Colomí Massanas.

2015-2019

El 2015 es repara el cap de la Geganta; Susi Capellà li confecciona un vestit nou.

El 2016, per Sant Genís, les *mascaradas* i les *cimarronas* d'Aserrí (Costa Rica) participen en la cercavila de la Festa Major.

Per Sant Genís del 2017 s'estrena l'Àliga de Torroella de Montgrí, obra de Nuxu Perpinyà.

Els gegants viatgen a Ostrava (República Txèquia) per participar en el XXX Aplec Internacional.

El 2018 es fan nous cossos per als gegants, que s'acoblen als nous caps fets el 2014 per Nuxu Perpinyà. «Ara ja tenim tres parelles!».

El Gegant estrena vestit nou, confeccionat per Núria Berengaret de Bordils.

Els gegants pugen al Castell del Montgrí des de l'ermita de Santa Caterina per reclamar la llibertat de Dolors Bassa.

Nuxu Perpinyà reforma el capgròs de l'Home dels Nassos.

Els gegants viatgen al World Folklore Days 2019 de Marràqueix (Marroc).

El 30 de novembre de 2019 s'inaugura al Museu de la Mediterrània "La Sala de les bèsties i els gegants", espai permanent d'exposició de la imatgeria festiva torroellenca.

L'Ajuntament de Torroella de Montgrí atorga als Amics dels Gegants i Capgrossos la Medalla del Montgrí 2019.

La Colla

Sortides
fora de la vila

Colles
convidades
a Torroella

Portadors
de les figures

La colla de geganters i els Gegants de Torroella a la Seu d'Urgell. 2011. Anna Company.

Sortides dels gegants i d'altres elements festius de Torroella

1981

2 de juny, Palafrugell, Concentració de Bestiari Folklòric, Gegants i Capgrossos de les Festes de Primavera.

1994

4 de setembre, Palamós, 10a Ciutat Gegantera de Catalunya.

25 de setembre, Santa Coloma de Farners, 7a Trobada de Gegants.

2004

24 de setembre, Barcelona, Festes de la Mercè, la Mercè dels Convidats.

2006

4-12 de febrer, Barcelona, Festes de Santa Eulàlia, Centenari dels Gegants de Sant Roc de la Plaça Nova.

2008

4 de maig, Amer, X Trobada de Gegants.

2009

7 de juny, Cassà de la Selva, Trobada de Gegants Centenaris.

24 de juny, l'Estartit, festa de Sant Joan.

25 de juliol, l'Estartit, festa de Santa Anna.

2010

13 de juny, Barcelona, cinquantè aniversari de la recuperació dels Gegants del Pi.

29 de juny, Begur, Festa Major de Sant Pere.

24 de juliol, l'Estartit, festa de Santa Anna.

2011

15 i 16 d'abril, la Seu d'Urgell, XXVI Ciutat Gegantera de Catalunya.

30 de juliol, Gualta, Festa Major.

9 d'octubre, Barcelona, Gran Teatre del Liceu, homenatge a Núria Feliu.

2012

27 de maig, Torrelles de la Salanca (Catalunya del Nord), Festa d'Agermanament.

29 de juliol, Gualta, Festa Major.

1 d'agost, l'Estartit, festa de Santa Anna - Trobada de Gegants.

2013

15-17 de març, Arróniz (Navarra).

22 de juny, Perpinyà (Catalunya del Nord), Trobada de Gegants.

20 de juliol, l'Estartit, festa de Santa Anna - Trobada de Gegants.

11 de setembre, Via Catalana.

29 de setembre, Molins de Rei, Trobada de Gegants - Centenari dels Gegants Vells.

5 d'octubre, Sallent, 1a Trobada de Gegants de Foc dels Països Catalans (amb el Drac).

2014

6 de juliol, Vic, Xurriacada dels Països Catalans.

19 de juliol, l'Estartit, festa de Santa Anna - Trobada de Gegants.

6 de setembre, Falset, Festa de la Mulassa.

23 d'octubre - 3 de novembre, Aserrí i altres poblacions (Costa Rica), Dia Internacional de la Mascarada.

2015

26 d'abril, Figueres, Festes de la Santa Creu.

4 de juny, la Bisbal d'Empordà, Trobada de Bèsties de Foc a la Bisbal (amb el Drac).

18 de juliol, l'Estartit, Festa de Santa Anna - Trobada de Gegants.

2016

9 de gener, Argentona, Trobada de Bestiari (amb el Drac).

10 d'abril, Bellcaire d'Empordà, portant els seus gegants.

17 i 18 de setembre, l'Estartit, Ciutat Gegantera.

24 de setembre, Roda de Ter, Trobada de Gegantons de Catalunya (amb el Pauet).

5 de novembre, Montblanc, Diada de Gegants i Nanos Centenaris.

2017

26 de març, Figueres, Trobada de Penyes Barcelonistes de l'Empordà i de la Catalunya del Nord.

22 d'abril, Peralada, Trobada de Gegants.

3 de juny, Barcelona, Festa Catalana.

30 de juny - 2 de juliol, Ostrava (Txèquia), XXX Aplec Internacional.

7-9 de setembre, Maó (Menorca), Trobada de Gegants.

2018

21 de juliol, Vilanova i la Geltrú. 40 anys del drac Tigre (amb el Drac).

18 d'agost, la Bisbal d'Empordà, Trobada d'Àligues (amb l'Àliga).

23 de setembre, presó del Puig de les Basses, Festa de la Mercè (festa dels presos), homenatge a Dolors Bassa.

13 d'octubre, Cims per la Llibertat.

4 de novembre, Girona, Cercavila de les Fires de Sant Narcís.

25 de novembre, pujada al castell del Montgrí.

2019

23 de febrer, Trobada de Gegantes per la Llibertat a Torroella, organitzada per la Colla Gegantera de Celrà i l'associació Cap Dona en l'Oblit del Puig de les Basses.

30 de març, Marràqueix (Marroc), World Folklore Days 2019.

13 d'abril, Vic, Mercat del Ram.

4 de maig, Celrà, 8a Trobada de Gegants i Capgrossos.

4 de maig, Figueres. Fires i Festes de la Santa Creu.

11 de març, la Bisbal d'Empordà, 1a Jornada de Cultura Popular del Baix Empordà.

15 de juny, Perpinyà (Catalunya del Nord), Trobada de Gegants.

10 d'agost, Tarragona, Festes de Sant Magí.

20 de setembre, Puig de les Basses, Trobada Gegantera per la Llibertat "Sopem amb la Dolors" (amb els Gegants)

28 de setembre, La Bisbal d'Empordà, Trobada d'Àligues de Catalunya, 400 anys de l'Àliga de La Bisbal d'Empordà (amb l'Àliga)

3 de novembre, Girona, Fires de Sant Narcís (amb el capgròs de la Dolors Bassa)

Colles convidades a Torroella per Sant Genís

2005
Àliga de la Ciutat i Gegants de la Ciutat de Barcelona

2010
Gegants de Sant Roc de la Plaça Nova de Barcelona

2012
Gegants Grans i Gegants Petits del Pi de Barcelona

2013
Gegants de Perpinyà

2014
Gegants de Molins de Rei

2015
Salanc'aires de Sant Llorenç de Salanca

2016
***Mascaradas* i *cimarronas* de Costa Rica**

2017
Gegants de Maó

2018
Gegants de Vic

2019
Gegants Vells i Nans de Montblanc

Colles convidades a Torroella per Sant Andreu

2017
Gegants de Peralada

2018
Gegants de Figueres

2019
Gegants de la Fal·lera Gironina

Portadors dels Gegants, del Drac, de l'Àliga i altres figures
Període 1971-2019

Antics portadors dels gegants (període)

Eduard Vinyes, 1971-1996
Jordi Lloret, 1971 -1986
Narcís Noguer, 1986-2017
Vicenç Roura, 1988-1992
Jaume Ventura, 1989-2002
Miquel Escarrà, 1991-1996
Joan Font Teixidor, 1994-2004
Jordi Surroca, 1995-2008
Josep M. Vilà 2007-2010
Sergi Massanes 2010-2016

Portadors actuals dels gegants i del Drac (any d'inici)

Joaquim Riera, 1987
Sergi Cabrefiga, 1996
Dani Subirà, 1996
Ramon Alenyà, 1998
Marc Aureli Muñoz, 1998
Jordi Peiris, 1999
Josep Borrat, 2000
Xavier Blay, 2008
Pol Bonmatí, 2008
Jordi Camps, 2008
Andreu Blanco, 2009
Josep Costa, 2009
Jordi Mestres, 2010
Carles Bosch, 2011
Jordi Pujol, 2011
Jordi Muxach, 2013
Bep Ortega, 2013
David Vilavedra, 2013 (Drac)
Jaume Bruguera, 2014
Jordi Font, 2014
Marcos Pérez, 2015
Arnau Noguer, 2015
Sergi Bonmatí, 2018

Portadors actuals de l'Àliga

Deborah Aguilar
Joan Alenyà
Glòria Cané
Constança Sabrià
Aura Subirà
Gil Subirà

Portadors actuals dels capgrossos (figura)

Carme Buireu (Nisu)
Quima Darder (Tuietes)
María Muñoz (Duc)
Roc Subirà (Alagi)
Bep Surroca (Esquivamosques)

Portadors actuals del gegantó Pauet

Miquel Alenyà
Arnau Blay
Pau Blay
Jana Cabrefiga
Nil Costa
Daniel Dilú
Lluc Subirà

BIBLIOGRAFIA

Amades i Gelats, Joan. «COSTUMARI CATALÀ. EL CURS DE L'ANY». volum. III, Corpus - Primavera, Editorial Salvat. Barcelona. 1952.

Amades i Gelats, Joan. «GEGANTS, NANS I ALTRES ENTREMESOS». La Neotípia. Barcelona. 1934.

Amat i de Cortada, Rafael. «CALAIX DE SASTRE 1798-1799». Editorial Curial. Barcelona. 1990.

Anglada i Mas, Anna Maria. «EL LLIBRE DE COMPTES DE LA MINERVA: UNA FONT PER A CONÈIXER L'ACTIVITAT MUSICAL DE TORROELLA AL SEGLE XVIII» (article). Revista del Baix Empordà, núm. 54. Palamós. 2016.

Ardèvol i Julià, Lluís. «CATÀLEG DE GEGANTS CENTENARIS DE CATALUNYA». Generalitat de Catalunya. Barcelona. 2015.

Arxiu Diocesà de Girona, LLIBRE DE VISITES PASTORALS DEL BISBE FRANCISCO ARÉVALO DE ÇUAÇO (Zuazo) (1608–1609).

Arxiu Diocesà de Girona, Arxiu Parroquial de l'església de Sant Genís de Torroella de Montgrí: «CONSUETA DE LA COMUNITAT DE PREVERES DE TORROELLA DE MONTGRÍ» (1725-1751)

Arxiu Diocesà de Girona, Arxiu Parroquial de l'església de Sant Genís de Torroella de Montgrí: «LIBRA DE LA CONFRARIA DEL SANTÍSSIM [...]. LLIBRE DE COMPTES DE LA MINERVA. TORROELLA DE MONTGRÍ» (1698–1936)

Arxiu Diocesà de Girona, Arxiu Parroquial de l'església de Sant Genís de Torroella de Montgrí: «LLIBRE DE ABATS DE LA IGÉSIA DE SANT GENÍS DE LA VILA DE TORROELLA [...]» (1765 -1792)

Arxiu Diocesà de Girona, Arxiu Parroquial de l'església de Sant Genís de Torroella de Montgrí: «LLIBRE DELS CONFRARES DE NOSTRA SENYORA DEL CARME [...]» (1709 -1842)

Arxiu Municipal de Torroella de Montgrí, ACTES DE: JUNTA PERMANENT; JUNTA DE GOVERN; COMISSIÓ DE GOVERN (1909 - 1965)

Arxiu Municipal de Torroella de Montgrí, COMPTES DEL CLAVARI I COMPTES DEL CLAVARI I DEL MAJORDOM DE PROPIS (1520 - 1846)

Arxiu Municipal de Torroella de Montgrí, LLIBRES DE COMPTES MUNICIPALS (1881 - 1950)

Arxiu Municipal de Torroella de Montgrí, LLIBRES DE DESCRIPCIONS GENERALS, D'INVENTARIS I BALANÇOS (1430 - 1952)

Arxiu Municipal de Torroella de Montgrí, LLIBRES DE PLE: CONCLUSIONS, RESOLUCIONS, ACTES I ACORDS (1648 - 1955)

Arxiu Municipal de Torroella de Montgrí, LLIBRE DE PRIVILEGIS (1603)

Arxiu Municipal de Torroella de Montgrí, REBUTS, FACTURES, CARTES DE PAGAMENT (1648 - 1952)

Arxiu Municipal de Torroella de Montgrí, TABES D'ARRENDAMENT I LLIBRES DE TABES (1649 - 1766)

Arxiu Municipal de Torroella de Montgrí, Altres documents (1728 - 1951)

Audivert i Pascual, Marcel·lí. «TORROELLA DE MONTGRÍ, UNA VILA SINGULAR». Marcel·lí Audivert editor. Barcelona. 1983.

Bassa i Pasqual, Jaume; Baca i Pericot, Joan. «TORROELLA VILA VELLA». Fundació Mascort. Torroella de Montgrí. 2007.

Bitrián Varea, Carlos; Campos Piera, Maria. «ELS TEXTOS, LES REPRESENTACIONS I LA REALITAT. LA FORMA URBANA DE TORROELLA DE MONTGRÍ I EL POU DE GLAÇ DE LA VILA» (article). Llibre de la Festa Major. Torroella de Montgrí. 2012.

Blanco i Carbó, Andreu (Amics dels Gegants i Capgrossos de Torroella de Montgrí). «ELS GEGANTS DE TORROELLA DE MONTGRÍ, A COSTA RICA» (article). El Montgrí, núm. 43. Torroella de Montgrí. 2015.

Capmany i Farrés, Aureli. «CALENDARI DE LLEGENDES, COSTUMS I FESTES TRADICIONALS CATALANES». Dalmau i Jover. Barcelona. 1951.

Castells *Palet*, Josep. «ELS NOSTRES GEGANTS» (article). Emporion, número 8. Torroella de Montgrí. 1918.

Castells, Pere. «ELS GEGANTS DE TORROELLA ANTICS PROPIETARIS FEUDALS» (article). Llibre de la Festa Major. Torroella de Montgrí. 1963.

Castells, Pere. «JOAN PERICÔT I GARCIA (1907-1987). UNA VIDA CONSAGRADA A L'ART» (article). Llibre de la Festa Major. Torroella de Montgrí. 1987.

Centre de Documentació del Museu de la Mediterrània, Fons Josep Vert i Planas (documents)

Cordomí, Xavier. «ALTÍSSIMS SENYORS, NOBLES BÈSTIES». Edicions El Mèdol – Edicions L'Agulla. Tarragona. 2001.

Cordomí, Xavier; Saumell, Ramon; Udina, Sete. «BÈSTIES DE FESTA!». CIM Edicions, S.L. Barcelona. 2008.

Cordomí, Xavier. «IMATGERIA FESTIVA. FESTA I IDENTITAT» (article). Montgrí Cultura, núm. 6. Torroella de Montgrí. 2016.

Cordomí, Xavier. «LA RECUPERACIÓ DE L'ÀLIGA DE TORROELLA DE MONTGRÍ. L'ÀLIGA COM A ELEMENT PROTOCOL·LARI DELS SEGUICIS POPULARS». Conferència al Museu de la Mediterrània. Torroella de Montgrí. 23 d'agost de 2017.

Duran i Sanpere, Agustí; SANABRE, Josep (Pvre.). «LLIBRE DE LES SOLEMNITATS DE BARCELONA», volums I i II. Institució Patxo. Barcelona. 1930 – 1947.

Duran i Sanpere, Agustí. «LA FIESTA DEL CORPUS». Col. Barcelona Histórica y Monumental, Ediciones Aymà. Barcelona. 1943.

Panunzio, Saverio. «BESTIARIS», volums núm. I i II. Col. Els Nostres Clàssics. Fundació Jaume I. Editorial Barcino. Barcelona. 1963-1964.

Pericot i Garcia, Joan. «ELS GEGANTS DE TORROELLA DE MONTGRÍ. OBSERVACIONS ARTÍSTIQUES» (article). Llibre de la Festa Major. Torroella de Montgrí. 1930.

Redressa i Casanovas, Joan. «LA CAPELLA DE MÚSICA DE LA PARRÒQUIA DE SANT GENÍS» (article). Llibre de la Festa Major. Torroella de Montgrí. 1981.

Redressa Casanovas, Joan. «TORROELLA DE MONTGRÍ A PRINCIPI DEL SEGLE XVIII» (article). Llibre de la Festa Major. Torroella de Montgrí. 2003.

Redressa i Casanovas, Joan. «EL CASAL DEL MONTGRÍ. NOTES I MEMÒRIES» (article). Llibre de la Festa Major. Torroella de Montgrí. 2005.

Redressa Casanovas, Joan. «APORTACIONS AL CONEIXEMENT DE LA MÚSICA A TORROELLA (1700-1850)» (article). Llibre de la Festa Major. Torroella de Montgrí. 2006.

Reynés i López, Jordi. «ELS CAPGROSSOS TORROELLENCS, UNA PART ESSENCIAL DEL NOSTRE IMAGINARI FESTIU» (article). El Montgrí, núm. 33. Torroella de Montgrí. 2009.

Roura i Pujol, Marc. «UN XIC D'HISTÒRIA SOBRE ELS QUATRE-CENTS ANYS DE GEGANTS A TORROELLA» (article). El Montgrí, núm. 33. Torroella de Montgrí. 2009.

Roviras, Antoni; Torrent, Enric. «ELS GEGANTS, A TORROELLA DE MONTGRÍ I L'ESTARTIT» (article). Quaderns de la Revista de Girona, núm. 107. Girona. 2003.

Torrent i Bagudà, Enric. «ELS GEGANTS DE TORROELLA DE MONTGRÍ» (article). Revista del Baix Empordà, núm. 30. Palamós. 2010.

Vert i Planas, Josep. «LA CAPELLA DE SANTA CATERINA» (article). Llibre de la Festa Major. Torroella de Montgrí. 1976.

Vert i Planas, Josep. «PIRATES I MASOS FORTIFICATS DEL MONTGRÍ I EL BAIX TER» (article). Papers del Montgrí, núm. 7. Torroella de Montgrí. 1988.

Vert i Planas, Josep. «ELS GEGANTS DE TORROELLA DE MONTGRÍ» (article). Revista de Girona, núm. 156. Girona. 1993.

Vert i Planas, Josep. «LA FIRA DE SANT ANDREU I ELS OFICIS DE TORROELLA» (article). Papers del Montgrí, núm. 11. Torroella de Montgrí. 1993.

Vert i Planas, Josep. «EL BALL D'EN SERRALLONGA I EL MESTRE PERE RIGAU "BARRETÓ"» (article). Llibre de la Festa Major. Torroella de Montgrí. 1999.

Vert i Planas, Josep. «LA PARRÒQUIA. COMPILACIÓ DE LA CONSUETA PARROQUIAL» (article). Llibre de la Festa Major. Torroella de Montgrí. 2005.

Viver i Puig, Francesc (Mn.). «ELS GEGANTS DE TORROELLA DE MONTGRÍ. LLEU ESTUDI PER A LLUR HISTÒRIA I PSICOLOGIA» (article). Llibre de la Festa Major. Torroella de Montgrí. 1930.

Yxart, Sílvia. «ELS AMICS DELS GEGANTS I DELS CAPGROSSOS DE TORROELLA DONEN CONTINUÏTAT A UNA TRADICIÓ CENTENÀRIA DE LA NOSTRA VILA» (article). El Montgrí, núm. 33. Torroella de Montgrí. 2009.

IMATGES

Arxius

Amics dels Gegants i Capgrossos de Torroella de Montgrí

Amics de la Fotografia de Torroella de Montgrí

Arxiu de l'Associació de Festes de la Plaça Nova de Barcelona

Arxiu dels Amics dels Gegants del Pi de Barcelona

Arxiu Diocesà de Girona

Arxiu Municipal de Torroella de Montgrí

Arxiu Nacional de Catalunya

Ajuntament de Girona - SGDAP premsa - El Punt

Ajuntament de Torroella de Montgrí

Bibliothèque Nationale de France

Casal del Montgrí

Fons Fotogràfic de la Fundació Mascort

Fons Fotogràfic Municipal - Centre de Documentació del Museu de la Mediterrània

Fons Josep Vert i Planas - Centre de Documentació del Museu de la Mediterrània

Fons Miquel Graells - Centre de Documentació del Museu de la Mediterrània

Foto Imatge Fidel

Indiketes del Montgrí

Institut Amatller d'Art Hispànic - Arxiu Mas

Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya

Fons particulars

Amer Junqué, Carme
Batlle Lloret, Lluís
Bellera Solà, Coloma
Bielsa Martín, Manel
Bosch Corominas, Jaume
Bou Vilanova, Albert
Bou Vilanova, Vicenç
Camós Ramió, Anna
Camps Bunayog, Jordi
Casas Matas, Lourdes
Castells Tella, Montserrat
Company Coll, Anna
Cordomí Fernández, Xavier
Duran, Joan
Fernández Mateu, Plàcid
Font Teixidor, Joan
Fuller, Paul
Gonzàlez Janoher, Maria Rosa
Gou Duran, Joan
Gumà Mitjà, Inés
Junqué Plaja, Montserrat
Llenas Déu, Jordi
Lloret Collell, Josep
Lloret Serra, Joan
Matas Mercader, Joaquim
Martín Soto, Rafael
Martinoy Mateu, Gabriel
Marty, Sílvia
Muxach Domènch, Jordi
Muñoz de Bustillo, Marc Aureli
Noguer Daurell, Narcís
Pareta Rubau, Joan Maria
Pujol Senovilla, Josep
Santo Rillo, Xavier
Subirà Ripoll, Dani
Vilà Rodríguez, Toni
Vilallonga Garcia, Dolça
Vinyes Bou, Eduard
Vinyes Bou, Joan

El Gegant (detall del cap). 1934. Autoria desconeguda. Institut Amatller d'Art Hispànic, Arxiu Mas.